

TOMIS

REVISTĂ DE CULTURĂ, SERIE NOUĂ

IANUARIE 2000, Nr. 1 (354), anul V (XXXV) • 16 pagini — 4500 lei

ANUL 2000 — ANUL EMINESCU

icoane vechi și icoane nouă

În finalul capitolului referitor la cunoștințele lui Eminescu în domeniul economiei politice, G. Călinescu trage concluzia că „... Eminescu avea așadar cunoștințe integrate și temeinice și, fără să putem ști în ce măsură contribuia la asta lectura directă a izvoarelor, suntem îndreptățiți a constata că se mișcă în voie în lumea acestui soi de idei”. Observațiile exegetului își găsesc cu prisosință fundamentarea în scrierile jurnalistice. Ne vom opri la ciclul intitulat **Icoane vechi și icoane nouă**, alcătuit din șase articole publicate între 11 și 23 dec. 1877, în *Timpul*. Primele cinci apar în pag. 2-3, deci nu sunt în poziție de editorial, doar ultimul, „Frază și adevăr”, e tipărit în pag. 1-2. Studiul va apărea în volum în 1909, la Vălenii de Munte, Tipografia „Neamul românesc”, prin grija lui Nicolae Iorga, apoi în mai toate edițiile care au inclus jurnalistica eminesciană. Articolele trezesc încă de la data apariției un ecou favorabil între junimiști, Iacob Negruzzi scriindu-i lui Slavici: „El (studiul, n.n.) e foarte citit la noi. Articolele **Icoane vechi și nouă** au fost găsite minunate scrise și minunate cugetate. S-a recunoscut în Junimea de îndată pana lui Eminescu”.

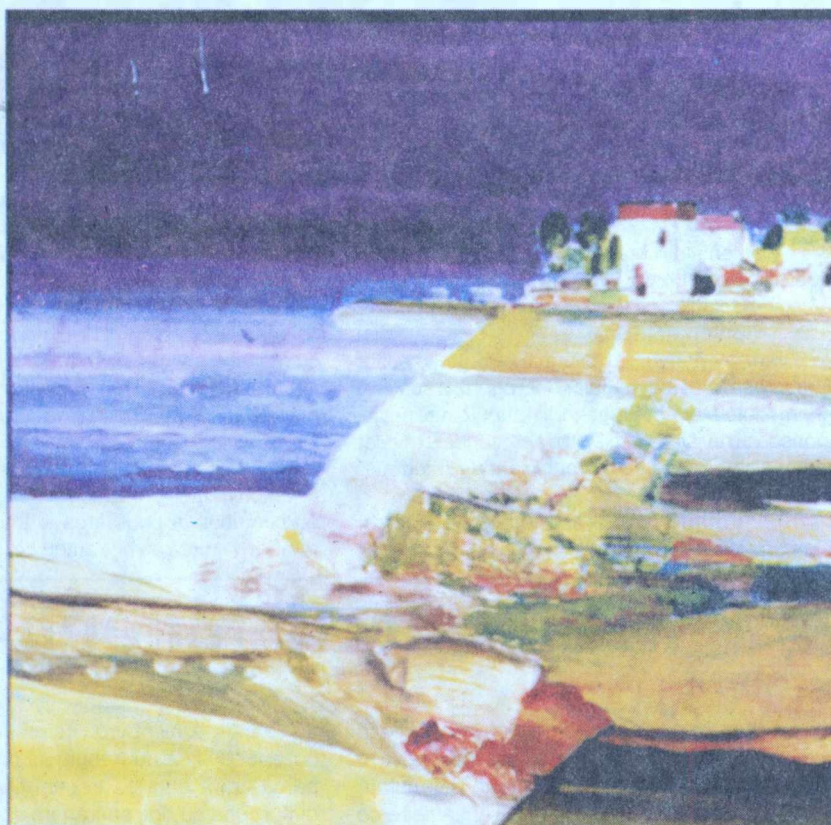
În mare, serialul reprezintă o sinteză a gândirii sale politice, economice, sociologice, culturale, de aceea nu este de mirare că se întâlnesc aici idei din articolele anterioare ori din manuscrise. În pofida apelului la statistici care vin să susțină concluziile publicistului, fragmentând, într-un fel, discursul, acesta are o dinamică aparte, dublată de o valoare artistică proprie scriitorilor de excepție. Ambele trăsături sunt conferite de nota general pamfletară, evidentă încă din primul articol, „Actualitatea”. Trei sunt principiile în care redactorul vede pilonii de susținere a unei societăți: *Adevărul*, *Munca* și *Cultura*. „Actualitatea” supune, printre primele la noi, atenției publice aspecte profunde de ordin sociologic. Întâlnim aici inversunata sa opoziție față de liberali, ridiculizarea unor nume, accentele de mânie teribilă care lasă loc unor proverbe sau maxime pentru ca înțelesul să fie mai limpede, xenofobia sa indiscutabilă — toate într-un spectacol regizat cu maximum de rafinament și limpiditate. Statul constituțional, spune Eminescu, se caracterizează prin lupta claselor sociale (clasa de mijloc fiind puternică), pe când în statul absolutist disputele sunt arbitrate și „reglate” de monarh, care ține cumpăna. Clasa noastră

NICOLAE ROTUND

continuare în pag. 5

• Număr ilustrat cu lucrări de Ignat Ștefanov

COLOCVII TOMITANE

LA SFÂRȘIT DE MILENIU

A cum 121 de ani, Dobrogea revenea în fruntariile naționale. Din punct de vedere al culturii române, cu rari excepții, de la Vama Veche la Sfântu Gheorghe se întindea un vast vid cultural. Ar fi fost de așteptat ca România să facă un efort financiar pentru a ridica edificii culturale, clădiri, care să adăpostească instituții culturale românești; biblioteci, muzee, edituri, teatre, reviste etc. Din păcate nu s-a investit nimic. Dacă s-a construit ceva din banii publici atunci asta s-a întâmplat tot în vechile centre culturale, Craiova, Timișoara, Iași, Tg. Mureș, cu prioritate în București, edificii durabile, care străbat timpul, materializând un patrimoniu peren și semnificativ. Această greșală istorică a îngreunat mult dezvoltarea vieții spirituale în Dobrogea ea rămânând să se bazeze, mai ales, pe apostolatul unor învățători, profesori, publiciști, istorici și nu în ultimul rând pe patriotismul unor primari și al unor oameni de afaceri locali care, fie prin colectă publică, fie din fonduri private au înălțat câteva statui și clădiri având ca destinație cultura și mai ales învățământul. După primul război mondial, în perioada României Mari, această politică

centrală de ignorare materială și edilitară a culturii dobrogene a continuat. Biblioteca și Muzeul de Istorie au fost găzduite în clădiri improprii iar spectacolele de teatru se desfășurau în sala de festivități a Liceului „Mircea cel Bătrân” sau în alte câteva săli proprietate privată. Revistele, atâtea câte au apărut, cu o unică mare excepție, au reprezentat întreprinderi temerare ale unor persoane particulare sau asociații și au fost găzduite temporar în clădiri nefuncționale.

Nici după al II-lea război mondial, în epocile în care statul hotăra samavolnic distribuirea banilor publici nu au fost direcționate fonduri în vederea edificării unor clădiri cu destinație culturală spre Dobrogea, respectiv spre Constanța. Ba, mai mult, s-a impus prin lege suprimarea oricăror investiții menite culturii. Muzeul de Istorie a fost amenajat mai întâi în clădirea Episcopiei Tomis și apoi mutat în clădirea Primăriei. Muzeul de Artă a funcționat (cu amenajările strict necesare) într-o veche și subredă clădire din Peninsula, care aproape că s-a dărâmat în cutremurul din 1977, și apoi a fost mutat în clădirea celei mai vechi școli primare din Constanța, școală care a fost, în ciuda vechimii și a destinației ei inițiale, amenajată cu mari cheltuieli pentru a găzdui inestimabile opere de artă. Este meritul unor temerari de a fi acționat în ciuda legilor restrictive pentru a-l construi Muzeului o aripă nouă supusă însă și ea reamenajărilor de tot felul. Artiștilor plastici le lipsește un spațiu corespunzător destinat vernisajelor. Biblioteca, devenită județeană, și-a transferat fondul de carte dintr-o casă cu destinație de locuință, donată de un primar al Constanței — una dintre puținele donații dobrogene în beneficiul culturii — și-a transferat deci fondul de carte într-o altă clădire improprie, apoi în clădirea Episcopiei și abia acum un an într-o clădire în sfârșit corespunzătoare destinației ei. Să dea Dumnezeu să fie un pas spre bine. Dar până aici, arhitecții, muzeografil și bibliotecarii au făcut eforturi supraomenești să amenajeze cu cheltuieli enorme spații improprii pe care apoi le părăseau pentru a-și reîncepe cu rezultate mediocre munca sisifică. Teatrele noastre s-au adăpostit pe rând în săli nefuncționale. Teatrul de Stat a confiscat sala de festivități a Liceului „Mircea cel Bătrân”. Sala Elpis igrasioasă și plină de șobolani, recâștigată de vechii proprietari, alături de hambarul numit Fantasio și de clădirea vechii băi comunale adăpostesc instituții și artiști de elită care ar necesita spații luminoase și adecvate pe măsura talentului lor. Muzeul de etnografie și folclor funcționează într-o veche clădire a Poștei Române; și asta numai după îndelungi ciorăvăieli, energie irosită și bani cheltuiți pentru schimbarea funcționalității respectivei clădiri. În locul unor investiții ferme, cârpeli menite să rezolve problema supraviețuirii

CONSTANTIN NOVAC

(Din cuvîntul introductiv la deschiderea „Colocviilor tomitane”)

continuare în pag. 2

SEMNEAZĂ:

• DAN CRISTEA • MIRCEA CĂRTĂRESCU • MIHAELA IRIMIA • ADINA CIUGUREANU • TEODORA CRISTEA • CRISTINA TAMAS
• ELENA COMES • FLORICA HRUBARU • DAN PERȘA • GHEORGHE DUMITRAȘCU • ILEANA MARIN • LENA LAZĂR • GEO VASILE
• ALINA OLOGU • ION ROȘIORU • GABRIEL PETRIC • CRISTIAN TIBERIU POPESCU • ARTHUR PORUMBOIU • ELENA DULGHERU • IULIAN TALIANU • ANGELO MITCHIEVICI • DUMITRU UNGUREANU • DIMITRIE STELARU • GABRIELA RIEGLER
• TUDOR MĂRĂSCU • OVIDIU DUNĂREANU • FL. CRUCERU • IOAN-MIRCEA POPOVICI • ION MAGIRU • MIHAI IRIMIA • TITUS RUSU

10.651

C O L O C V I I

Colocviile tomitane, desfășurate în decembrie anul trecut, la sfârșit de secol și mileniu (dar nu acest fapt este semnificativ), au arătat o dată în plus, de mai era nevoie, că racordarea, intelectuală și spirituală, la un mod de a simți, de a gândi, de a acționa, de a vorbi, de a scrie (căutând să le determini tuturor acestora sensul și înțelesul, dar și valoarea), este o întreprindere demnă de răvnit, oferind satisfacții la fel de consistente, ori cel puțin atât, cât o călătorie spre centrul pământului, ori în gropile oceanelor. O satisfacție la fel de profundă și încă mai primenitoare, căci argumentul sensibil se unește argumentului subtil, o viziune asupra lumii în care trăim se încheagă, simbolurilor ruginite le cresc aripi, iar parabolele pot încă o dată să învie, pentru a exprima „ce”-ul condiției umane. Dacă spațiul fizic de dialog a rămas cel cunoscut în deceniile anterioare, cu tribună sau catedră, un spațiu discriminator, cum a fost numit, nu același lucru s-a întâmplat în discuțiile propriu-zise. Autoritatea nu a dat-o amvonul, ci calitatea dizertației, ori a intervenției. Așa încât și-au putut exprima opinia, alături de Dan Cristea, Mihaela Irimia sau Adina Ciugureanu, studenți ai Universității „Ovidius”, ori oameni ce au mai mult sau mai puțin contact cu artele. De altfel, din colocvii, un mic fragment va fi publicat în acest număr al revistei, selectat pe criteriul posibilei contribuții la înțelegerea fenomenului tratat ca temă: **postmodernism versus postmodernitate**. Dacă, în ce privește statutul teoretic, fragmentele vor fi în perfectă regulă, nu se poate spune însă că ele vor transmite și ceea ce mi s-a părut a fi esențial la aceste colocvii: plăcerea de a discuta, de a imagina, de a înțelege, de a afla, de a transmite, toate acestea reprezentând esența unui mediu cultural, capabil să îl facă pe om să viseze, să conceapă și mai ales să **vadă**. Să vadă, printr-o prismă anume slefuită, lumea în care există și să gândească asupra ei.

Discuțiile colocviale au fost desigur miezul întâlnirii de la Constanța (aceasta fiind ediția a V-a), dar cadrul organizatoric a fost cu mult mai larg. Două zile, 16-17 decembrie, numeroși scriitori din țară s-au aflat la țarmul Pontului Euxin: Florența Albu, Marius Tupan, Mircea Cărtărescu, Paul Cernat, Bogdan Ciubuc, Adina Ciugureanu, Denisa Comănescu, Dan Cristea, Simona Grazia Dima, Șerban Codrin, Marian Dopcea, Ștefan Drăghici, Ion Filipoiu, Florin Iaru, Mihaela Irimia, Dan Lungu, Doru Mareș, Gabriela Măgirescu, Dumitru Mureșan, Ioan Nicolae, Gabriel Rusu, alături de membrii Filialei „Dobrogea” a Uniunii Scriitorilor: Constantin Cioroiu, Ion Codrescu, Victor Corcheș, Ștefan Cucu, Emilia Dabu, Ovidiu Dunăreanu, Sanda Ghinea, Kerim Altai, Aurelia Lăpușan, Nicolae Motoc, Constantin Novac, Iulia Pană, Dan Persa, Arthur Porumboiu, Nicolae Rotund, Sorin Roșca, Ion Roșioru, Florin Slapac, Cristina Tamas, Memmedemin Iașar. O prezentă onorantă a fost cea a doamnei Ana Andreescu, director al Departamentului Cultură Scrisă din Ministerul Culturii.

S-au decernat și de această dată Premiile revistei „Tomis” și ale Filialei „Dobrogea” a U.S. stabilite de un juriu, prin luarea în considerare și a opțiunilor exprimate de personalități ale vieții culturale românești — critici, scriitori, editori și directori de publicații literare. S-au acordat șase premii pentru debutanți și șase pentru autori consacrați (fondul de premii fiind asigurat de Ministerul Culturii.

urmare din pag. 1

culturii în Dobrogea. E drept că în ultimii ani ai comunismului s-a construit o Casă a Sindicatelor unde însă doar sporadic era găzduit un spectacol de clasă. După revoluție, cel mai important edificiu cultural al Constantei și-a adăugat o colecție de buticuri și sereleuri. Și, în sfârșit, Revista „Tomis” care, în 1999 a împlinit 33 de ani, vârsta de grație a lui Isus, și-a conceput și realizat cele peste 350 de numere tot în clădiri improprii, mutându-și sediul de cinci ori, de regulă în case particulare, în vechi contoare, tolerată de clădirea ziarului local și acum, grație bunăvoinței directorului, în podul Muzeului de Istorie alături de guguștiuci, porumbeși și seminte culese de colegii noștri muzeografi din vechi necropole tomitane. Dacă vreodată o posteritate mai sensibilă la trecutul cultural al orașului va dori

altă inițiativă a organizatorilor, timid susținută la edițiile anterioare, s-a definitivat, într-o viziune mai amplă, anume, recunoașterea, prin acordarea de distincții, a oamenilor care, în spațiul dobrogean, promovează actul de cultură scris.

Un juriu format din Constantin Novac (președinte), Virgil Lungu (consilier șef al Inspectoratului județean de cultură Constanța), Ileana Marin, lector universitar, a acordat următoarele premii pentru aport deosebit la susținerea actului de cultură scris:

— **Nicolae Rotund**, membru al Filialei „Dobrogea” a U.S.R.

Pentru cercetare, investigații în presa culturală, bibliotecii în interesul opțiunilor juriilor „Colocvii tomitane”. A realizat relația cu critici literari, reviste și edituri din țară. A promovat prin volumele sale de critică literară scriitorii dobrogeni contemporani.

— **Florența Albu**, membru al Uniunii Scriitorilor

PREMIILE:

Un juriu format din: Nicolae Rotund (președinte), Dan Cristea, Florența Albu, Ovidiu Dunăreanu și Ion Roșioru (membri) au acordat premiile Revistei „Tomis” și ale Filialei „Dobrogea” a Uniunii Scriitorilor pe anul 1999:

CONSACRAȚI:

- **Poezie:** Denisa Comănescu : **Urma de foc**, Editura Axa, Botoșani (1.500.000 lei); Marian Dopcea — **Decrepitudine** — Editura Mesagerul, Bistrița (1.500.000 lei)
- **Proză:** Eugen Uricaru — **Stăpânirea de sine**, roman, Editura Alifa, București (1.500.000 lei); Nicolae Ioana — **Goana după vânt**, roman, Editura Cartea Românească, București (1.500.000 lei)
- **Eseu-critică literară:** Mircea Cărtărescu — **Postmodernismul românesc**, Editura Humanitas, București (1.500.000 lei); Ștefan Popa — **Lumea poveștilor animaliere**, Editura Ex Ponto, Constanța (1.500.000 lei).

DEBUTANȚI:

- **Poezie:** Gabriela Apostol — **Anticameră**, Editura Ex Ponto, Constanța (1.000.000 lei); Valentin Dolfi — **Buncărul de hârtie**, Editura Cartea Românească, București (1.000.000 lei)
- **Proză:** Irina Egli — **Sânge amestecat**, roman, Editura Ex Ponto, Constanța (1.000.000 lei); Dan Lungu — **Cheta la flegmă**, proză scurtă, Editura Ou Topos, Iași (1.000.000 lei)
- **Eseu-critică literară:** Nicoleta Sălcudeanu — **Grafitti**, Editura Cartea Românească, București (1.000.000 lei); Mihaela Anghelescu Irimia — **Dialoguri postmoderne**, Editura Fundației Culturale Române, București (1.000.000 lei)

Personalitate a vieții literare contemporane legată prin cărțile sale de spațiul pontic. În calitate de șef de secție la revista „Viața Românească” a promovat talente lirice — debutanți și consacrați — din Dobrogea.

— **Dan Cristea**, membru al Uniunii Scriitorilor
Critic literar de marcă națională, directorul Editurii „Cartea Românească”, membru în Comisia de validare a Uniunii Scriitorilor, a promovat, prin cărțile sale și prin politica editorială o literatură valoroasă, inclusiv autori dobrogeni.

— **Ion Roșioru**, membru al Filialei „Dobrogea” a U.S.R.

Comentator literar, colaborează la importante reviste din țară (*Luceafărul*, *Convorbiri literare*, *Tomis*) promovând cărțile de valoare ale spațiului dobrogean.

— **Ion Popișteanu**

Editor, director al Editurii „Ex Ponto”, a editat numeroase cărți ale autorilor dobrogeni, a susținut fenomenul cultural dobrogean, fiind unul dintre puținii sponsori ai revistei „Tomis”. De asemenea a revelat personalitatea lui Radu Gyr publicându-i „integrala” operei acestuia.

— **Victor Corcheș**, membru al Filialei „Dobrogea” a U.S.R.

Istoric al fenomenului literar și cultural dobrogean, a publicat numeroase cărți cu tentă bibliografică în care a relevat autori, curente literare, instituții de profil din Dobrogea. A susținut în paginile revistei „Tomis” rubrica *Stelariana* publicând texte inedite postume în măsură să ilustreze personalitatea multiplă a poetului care a trăit multi ani în Dobrogea. Un proaspăt volum de postume, ilustrează elocvent efortul de cercetare al premiului nostru.

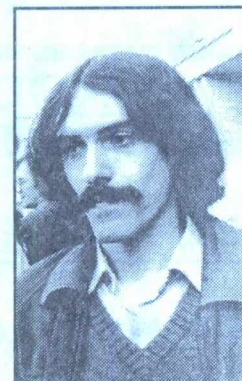
— **Ion Codrescu**, membru al Filialei „Dobrogea” a U.S.R.

Poet, animator al vieții literare din Constanța, a inițiat și condus Festivalul de Haiku și revista „Albatros”. A fost distins cu numeroase premii internaționale pentru haiku și cultivă relațiile de colaborare cu publicații și autori de gen din străinătate, promovând pe de altă parte, autori conștienți în aceleași publicații.

— **Aurelia Lăpușan**, membru al Filialei „Dobrogea” a U.S.R. și Ștefan Lăpușan. Autorii au

și începe cu vechea și buna noastră metodă intuitivă și anume prin două mici parabole, pentru că o discuție conceptuală mi se pare puțin deplasată într-un mediu atât de relaxat, ca

MIRCEA
CĂRTĂRESCU:

acesta în care suntem acum. De altfel conceptele sunt făcute ca să fie puse pe hârtie în bibliotecă. Cred că nimic nu este mai aproape de spiritul postmodern (pentru că eu înțeleg prin postmodernism nu o serie de concepte culturale, ci un spirit, un abur, ca să spun așa, al existenței noastre) decât spiritul gândirii vechi și prestigioase, tocmai prin postmodernitate, care a scos-o la lumină, spiritul gândirii *Zen* și așa interpreta, foarte prost, în fața dvs. două parabole, care sunt pline de acest spirit evanescent, tolerant, fluid, care în mintea mea este postmodernismul. Pentru că trebuie să o spun, postmodernismul este ca un fel de religie compusă în întregime din erezii, o religie în care ereziile nu au un prim text, o primă dogmă la care să se raporteze, ci ereziile se raportează unele la altele. Erezii fără religie, inițial. Prima este cam așa. Un învățacel se duce la o mănăstire, acolo este dat în grija unui inițiat. Acesta îl întreabă: ce vezi în fața ta? Un munte, răspunde tânărul. Nu ești desăvârșit, îi spune inițiatul. După cinci ani de meditație, inițiatul îl întreabă iarăși: ce vezi și învățacelul spune: o himeră fără chip. Nu ești desăvârșit, îi spune călugărul. După încă cinci ani, iar e întrebat; ce vezi în față și el spune: un munte. Acum ești desăvârșit, îi spune călugărul. Aceasta este prima parabolă. Întrebarea este dacă muntele inițial este același cu muntele final și tocmai aici este întreaga frumusețe și întreaga poveste a parabolei. Nu e vorba, firește, de același munte, primul este un munte al inocenței, următorul unul al experienței. A doua parabolă este și mai caracteristică pentru Zen, cât și pentru postmodernism, care are afinități pentru această înțelepciune generică, și este așa. Un ascet se refugiază în pustiu și stă șaizeci de ani, după care se reîntoarce în orașul natal. Este o mare excitare acolo, ca urmare a revenirii ascetului ce devenise un mit, o legendă. Și atunci înțelepții orașului, preoți, filozofi, se strâng și se duc la casa acestuia și îl întreabă: învățătorule, te stimăm, te iubim, spune-ne și nouă, care este revelația pe care ai avut-o în deșert după șaizeci de ani, ce ai înțeles despre viață, ce este viața? Și el se gândește o clipă și spune: am stat într-adevăr șaizeci de ani în deșert și nu am stat degeaba. Am ajuns la revelația supremă că viața este o fântână. Filozofii, preoții se retrag, organizează un colocvii, se gândesc și după o lună, se înfățișează iar anahoretului. Ești pentru noi o legendă, un mit, te iubim, ai făcut faimos orașul nostru, totuși, iartă-ne dacă îți aducem o ofensă. Noi am discutat, am întors argumentele pe-o față și pe alta și am ajuns la concluzia că

condamnăm pe cei care pleacă? Dar putem să-i subestimăm pe cei care rămân?

E timpul să declarăm Dobrogea, în speta Constanța, *zona defavorizată cultural* și să milităm politic, cultural, social și economic pentru obținerea unor fonduri naționale cu care să construim în Constanța clădirile cu destinație culturală ale mileniului III — care să repare o mare nedreptate a României față de o provincie a ei și care să asigure o mai mare și mai valoroasă contribuție spirituală a Dobrogei la tezaurul cultural al țării. Să fie limpede. Un sistem armonios de valori de cultură și civilizație nu se poate maturiza fără un ansamblu material îndrăzneț și peren, cu funcționalități și interferențe specifice. În lipsa acestui ansamblu, ne putem trezi că o țară vecină și prietenă ne cere și noi n-avem de unde-i da, dovezi probatorii ale duratei noastre pe acest țărm de mare.

la sfârșit de mileniu

să marcheze prin plăci comemorative locurile în care au funcționat instituții culturale românești în Constanța — va trebui să consume o cantitate impresionantă de bronz și marmură. La ceea ce s-a realizat până acum s-au sacrificat vasăzică vieți, s-au irosit vocații; prea mult pentru ceea ce se putea face mai ieftin și mai ușor printr-o politică înțeleaptă, coerentă și curajoasă. Repet, aici nu e vorba de culpabilizarea administrației locale căreia țin încă o dată să-i mulțumesc pentru efortul de a sprijini, după posibilități, programele culturale ale instituțiilor pe care le patronază. Este vorba de un efort național, de investiții de anvergură, de o strategie care depășește fruntariile județului,

dublă de convingerea că nu putem fi chiriași la noi acasă și că nu trebuie să cârșim în pripă de parcă am fi gata să trecem Dunărea înapoi și, dimpreună cu noi, să tragem spre regat podurile lui Saligny.

Ni s-a reproșat nouă, instituțiilor culturale, că ne-au părăsit și ne părăsesc tineri talentați care pleacă spre orizonturi mai faste, dar cu ce să-i reținem? Ce le putem oferi? Se creează impresia că cine trece Dunărea spre a nu se mai întoarce are pașaport de geniu. Ne rămân doar cei mai încăpățânați, cei mai împătimiti artiști ai mării care și sacrifică succesul dragostei pentru mare și pentru ținutul dobrogean. Putem să-i

Ipotești

ANUL 2000 — ANUL EMINESCU

ACȚIUNILE CUPRINSE ÎN PROGRAMUL NAȚIONAL „ANUL 2000 — ANUL EMINESCU”

în conformitate cu anexa 1 aprobată de Ministerul Culturii

IANUARIE 2000

(Aceste acțiuni au avut loc deja)

I. Sesiunea solemnă de la Academia Română. „Anul Eminescu” va fi prefat, pe 14 ianuarie 2000, printr-o sesiune solemnă desfășurată în Aula Academiei Române. Se va anunța deschiderea oficială a manifestărilor, iar alocuțiunile se vor referi la impactul lui Eminescu în universalitate și la semnificația operei eminesciene în cadrul spiritualității românești. A doua zi, invitații se vor deplasa la Ipotești și vor participa la acțiunile planificate acolo.

II. Editie Eminescu gen „Pleiade”. Proiectul propune realizarea unei ediții reprezentative — pe foită de bibliie, în casetă — a operei eminesciene, în condiții grafice deosebite, avându-se în vedere trei volume, fiecare de circa 1200 de pagini, primul cuprinzând poezia, dramaturgia și proza, iar ultimul — corespondența, variante și note.

III. Zilele „Eminescu” la Botoșani. La inaugurarea Centrului National de Studii „Mihai Eminescu” — Memorialul Ipotești, se vor organiza:

- Lansări de carte pe teme eminesciene;
- Vernisajul expoziției de artă fotografică „Poezia privirii” — 75 de lucrări — eseuri fotografice inspirate de poezia eminesciană;
- Lansarea concursului national de poezie și interpretare critică a operei eminesciene. Festivitatea de decernare a Premiului National „Mihai Eminescu” pentru debut editorial;
- Inaugurarea sălii de spectacole de la Biblioteca „Mihai Eminescu” din Ipotești printr-un spectacol de muzică și poezie eminesciană.

IV. Ediția „Operei lui Mihai Eminescu” de George Călinescu. Monumentala lucrare — editată sub comunism în ediții parțiale, aparținând celui mai mare eminescolog, va apărea într-o frumoasă ediție completă. Prin apariția ei la începutul „Anului Eminescu” sau poate chiar în decembrie anterior, vom aduce un omagiu lui George Călinescu, de la a cărui naștere se împlinesc, în 1999, 100 de ani.

V. Emisiuni filatelice. Proiectul propune realizarea a 5 serii de emisiuni postale dedicate aniversării a 150 de ani de la nașterea poetului, reprezentând casa părintească din Ipotești și alte imagini simbolice. De asemenea sunt prevăzute: o expoziție filatelică, un concurs national de materiale filatelice, cât și realizarea a patru seturi de întreguri postale și a patru ilustrate maxime cu portretul poetului.

VI. Emisiuni numismatice. Se va bate o medalie de ϕ 35 mm în execuție proof, bicolor și bimetal, din care 100 buc. tombac și 30 buc. argint; precum și un medalion (pandativ) de formă ovală cu anou și ac de prindere, din diverse materiale, în total 725 bucăți.

VII. Caseta video. Este vorba de realizarea unui film documentar care reconstituie ambianța și traseul existenței tumultuoase a lui Mihai Eminescu. Demersul documentar susținut de elemente vizuale ale unor mărturii autentice este desfășurat în paralel cu aprofundarea multiplelor fațete ale personalității poetului.

VIII. Ediția completă a manuscriselor facsimilate. Editarea manuscriselor se va baza pe facsimilarea digitală a manuscriselor, constituindu-se în 28 de volume. În ianuarie 2000 va apărea primul volum, pentru care se solicită aici sprijin financiar, și anume referitor doar la costurile tipografice — celelalte cheltuieli fiind acoperite din alte surse.

IX. CD-ROM „EMINESCU”. Utilizând tehnica modernă a multimediei, CD-ROM EMINESCU realizează o radiografie a creației eminesciene și a receptării acesteia. Vor fi incluse edițiile esențiale, manuscrisele, fotografii, tablouri, poezie, proză, călătorii, spectacole, lecturi celebre din poezia eminesciană etc. CD-ROM va fi o abordare cu vocație exhaustivă, care va crea o imagine cuprinzătoare a poetului national în țară și în străinătate; va fi un instrument util de studiu pentru studenți, elevi, dar și o modalitate de promovare a imaginii României, textele fiind traduse în engleză, franceză, germană, italiană, rusă. De asemenea, va putea fi utilizat de către ambasade, centre culturale etc.

CD-ROM va constitui baza informațională pentru crearea unui site Eminescu pe rețeaua Internet.

X. Facsimilarea digitală a manuscriselor Eminescu. Este vorba în primul rând de celebrele „caiete” ale poetului care se află într-o stare deplorabilă; specialiștii spun că în circa cinci ani ele se vor distruge total, deoarece procesul de degradare a hârtiei și cernelii avansează în proporție geometrică. În aceste condiții, salvarea prin facsimilare digitală a celor aproximativ 14.000 de pagini devine o problemă de responsabilitate națională și ea trebuie cuprinsă în cadrul Programului national „Anul Eminescu”, fiind unul dintre cele mai importante proiecte. Dar este de adăugat și faptul că de realizarea lui depind în mod direct și alte acțiuni avute în vedere aici — vezi mai sus pozițiile VII, VIII și IX și mai jos poziția XVI.

XI. Memorialul Ipotești. Construcțiile, restaurările, amenajările și dotările din cadrul Complexului Muzeal de la Ipotești trebuie încheiate înainte de 15 ianuarie 2000, dată la care manifestările de aici vor deschide „Anul Eminescu”. Amenajarea Complexului Memorial de la Ipotești a fost început cu mai multă

vreme în urmă, până acum fiind realizate diverse lucrări de restaurare și consolidare la obiectivele vechi (casa părintească, biserica familiei, biserica ridicată de N. Iorga etc.), iar obiectivele noi (muzeul, biblioteca și amfiteatrul) aflându-se în stadii diferite de construcție.

XII. Contribuție pentru salvarea identității etnice a românilor din Serbia. Românii din Serbia se numără printre minoritățile din afara granițelor României cel mai puternic năpăstuite; nebucurându-se de recunoaștere și de sprijin din partea autorităților sârbești, ei sunt supuși unui proces concertat de deznationalizare.

Acest proces a constituit o constantă a politicii demografice sârbești de mai bine de un secol încoace, fapt care-l făcea pe Eminescu să scrie despre ei cuvinte de înaltă responsabilitate națională. Ei nu au, scrie Eminescu, „nici un sprijin și nu pot spera decât în noi. Să ne arătăm dar demni de încrederea lor”. („Curierul de Iași”, 10 decembrie 1876).

Includerea în Pogramul național „Anul Eminescu” a acestui proiect va reprezenta împlinirea unei *datorii de onoare* față de Eminescu, cu atât mai mult acum, când războiul din Iugoslavia i-a afectat și pe românii de acolo sub multiple aspecte.

Proiectul va consta deci din trimiterea de carte, birotică, hârtie și alte materiale necesare editării unor publicații și prezentării identității lor culturale — către românii din Serbia, care s-au organizat ca filială a Astei și în această calitate ni s-au adresat pentru sprijin.

FEBRUARIE 2000

XIII-XIV. Ediții bilingve. Se vor edita două cărți cu text bilingv — română-engleză și română-franceză — continuând cele mai bune traduceri în aceste limbi.

XV. Album „Topos eminescian”. Acest album va cuprinde cele mai semnificative lucrări ale unor importante personalități artistice românești prezente în tabăra de creație de la Ipotești. Scopul proiectului este acela de a identifica atmosfera și spiritul locurilor natale eminesciene, așa cum sunt ele percepute în viziunea artiștilor plastici.

MARTIE 2000

XVI. Eminescu pe Internet. Proiectul constă în inaugurarea unui „site Eminescu” pe Internet, unde orice doritor să poată avea acces la manuscrisele eminesciene, la edițiile esențiale, la traduceri în diverse limbi și opere exegetice apărute în țară sau străinătate etc.

XVII. Festival de poezie contemporană. Acest festival, cu participare românească și străină se va desfășura la Sibiu. Intenționăm ca aniversarea lui Eminescu și impactul moștenirii sale să constituie fundalul pentru abordarea problemelor, problematicei, mesajului și impactului social al poeziei contemporane.

XVIII. Volumul „Pașii poetului”. Acest volum — text plus un bogat material ilustrativ — va reprezenta un „itinerar Eminescu” în țară și în străinătate, în locuri ce și-au pus amprenta asupra universului eminescian.

XIX. Casete și CD-uri pe teme eminesciene. Este vorba de editarea pe casete și CD-uri a unei suite de lucrări muzicale, inspirate din creația eminesciană, inclusiv un concert de rock-simfonic.

APRILIE 2000

XX. Statuie Eminescu la Havana. Acordul cultural româno-cubanez a inclus ridicarea a câte unei statui reprezentându-l pe poetul național cubanez la București și pe cel român la Havana. În cadrul „Anului Eminescu”, va fi executată și instalată la Havana o statuie a lui Eminescu.

MAI 2000

XXI. Spectacol Eminescu. În luna mai va avea loc premiera unui spectacol inspirat din viața și opera lui Eminescu, în viziune modernă, umplând astfel locul gol pe care-l reprezintă această tratare pe scena românească. Spectacolul va fi ulterior prezentat în câteva ore din țară, precum și la Havana, în cadrul „Zilei Românești” din timpul Expozitiei mondiale.

XXII. Editie Eminescu — documente inedite. Se va publica o lucrare continuând circa 100 de documente inedite referitoare la viața și creația lui Eminescu.

XXIII. Statuie Eminescu la Cernăuți. Statuia monumentală a lui Eminescu va fi dezvelită în luna mai și așezată pe soclul vechii statui eminesciene, azi distrusă.

IUNIE 2000

XXIV. Zilele Eminescu la Botoșani. Se va inaugura un traseu turistic care va porni de la Biserica Uspenia din Botoșani, va trece prin Joldesti, Vorona, Stănțești și Ipotești. Manifestările vor implica arta plastică și teatrul, mai exact, vernisajul unei expoziții în Botoșani, premiera unei piese de teatru inspirate din viața poetului și inaugurarea Amfiteatrului de la Ipotești.

XXV. Bust Eminescu. Pe locul fostei case în care s-a născut și nu departe de biserica unde a fost botezat Mihai Eminescu, pe un soclu montat în zidul clădirii actuale, va fi amplasat un bust al poetului.

XXVI. Denii eminesciene. Organizată în colaborare cu Societatea ASTRA în Iași, și cu filialele ei din România, Ucraina și Moldova, manifestarea va fi o evocare a perioadei de tinerețe a poetului.

Pe parcursul celor șapte zile de desfășurare (11-17 iunie 2000) vor avea loc pelerinaje la locurile consacrate din Iași (Bojdeuca, Biserica Trei Ierarhi, Copou), Botoșani, Ipotești, Putna, Suceava, Gura Humorului, Cernăuți.

XXVII. Serbările mării. Cu prilejul „Anului 2000 — Anul Eminescu” dorim să fie reluată tradiționala manifestare „Serbările mării”, în colaborare cu institutii și fundații culturale din Constanta. Editia din acest an va fi pusă sub egida lui Eminescu și va avea ca organizatori Revista „Tomis”, Filiala „Dobrogea” a Uniunii Scriitorilor din România, Inspectoratul județean pentru cultură, fundațiile culturale „Moise & Rosentzveig” și „Orizonturi culturale”. Alături de initiatorii proiectului, o contribuție însemnată la reușita manifestărilor ce se vor organiza la Constanta își vor putea aduce Muzeul de Artă și Muzeul de Istorie și Arheologie, Teatrul „Ovidiu”, Teatrul de balet „Oleg Danovski”, Teatrul de revistă „Fantasio”, Filarmonica, Centrul de conservare și valorificare a tradiției și creației populare. Cu acest prilej se va organiza un Festival Internațional de poezie, Simpozionul național „Eminesciana”, editia a VI-a a „Colocviilor tomitane”, expoziții de artă plastică, între care expoziția internațională „Simeza 2000”, numeroase lansări de carte, spectacole de muzică și poezie, concerte, spectacole de teatru și balet, recitaluri de jazz ale cunoscutei trupe conduse de Harry Tavitian etc.

Continuând tradiția acestor manifestări de amploare, a cărei desfășurare era programată în perioada sezonului estival, „Serbările mării”, ediția din anul 2000, pusă sub egida lui Eminescu, are structurat un program în care sunt incluse spectacole de muzică și poezie, spectacole de balet, concerte, expoziții de artă plastică, expoziții de carte și editia a V-a a „Colocviilor tomitane”.

XXVIII. Semn Eminescu. Amplasarea unui „Semn Eminescu” la Ipotești, în apropierea lacului, într-un spațiu natural, neinvadat de modernitatea civilizației.

Lucrarea va fi non-figurativă și va reprezenta simbolic însăși creația eminesciană.

XXIX. Târg de carte. Târgul internațional de carte, programat la București pentru luna iunie, se va desfășura sub egida „Anului Eminescu”, manifestările acestuia fiind organizate în acest spirit.

XXX-XXXI. Colocviul „Eminescu — azi” și seminarul internațional al traducătorilor. Colocviul „Eminescu — azi” va reprezenta un moment de analiză și „bilant”, participanții — români și străini — trebuind să ofere răspunsuri la percepția de astăzi a lui Eminescu, pe de-o parte în critica eminesciană și pe de altă parte în rândul „consumatorilor obișnuiți” ai operei eminesciene.

Seminarul internațional al traducătorilor se va desfășura în continuarea colocviului, dezbătând problemele la zi ale traducerii diverselor literaturi în alte limbi, cu atenție specială la realizările și impactul traducerilor din Eminescu.

IULIE 2000

XXXII. Mihai Eminescu — editie reprezentativă școlară și populară. Volumul va cuprinde o selecție reprezentativă a creației eminesciene.

XXXIII. Mihai Eminescu — editie pentru orbi. Volumul va fi o editie în limbaj braille, a operei eminesciene.

AUGUST 2000

XXXIV. Eminescu la Putna. Centru cultural european, centru important al spiritualității naționale și un spațiu apropiat poetului Mihai Eminescu, mănăstirea Putna înseamnă un moment important pentru programul național al „Anului 2000 — Anul Eminescu”.

Cele trei zile ale manifestărilor de la Putna vor reuni trei dimensiuni esențiale ale spiritului eminescian: dimensiunea spectaculară, liturgic-religioasă și cea analitică.

Astfel, în perioada 13-16 august 2000, perioadă care coincide cu hramul mănăstirii și moment de pelerinaj la Putna atât pentru români, cât și pentru străini, vor fi organizate aici, în spiritul tradiției, concerte de muzică religioasă și simfonică, expoziții ale maestrilor iconari, târgul meșterilor populari, serbări câmpenești, spectacole folclorice, cursuri de vară, simpozioane.

XXXV. Bust al lui Eminescu la Botoșani. În luna august va fi dezvelit la Botoșani bustul monumental al lui Eminescu.

SEPTEMBRIE 2000

XXXVI. CD-ROM „LUCEAFĂRUL”. Premieră în domeniu, lucrarea va avea ca unică temă capodopera eminesciană, abordată într-o complexă analiză filosofică.

XXXVII. Biblioteca națională de poezie. În cadrul Complexului muzeal de la Ipotești, care este, în egală măsură, un centru de studii, un loc de pelerinaj și un atractiv centru pentru turismul cultural, se va deschide Biblioteca Națională de Poezie. Este un proiect important, care promovează o temă specializată; Biblioteca Națională de Poezie va putea funcționa ca un punct de studiu, deosebit de util cercetătorilor. Pentru început, domnul Laurentiu Ulici va dona 10.000 de exemplare de volume de poezie românească.

OCTOMBRIE 2000

XXXVIII. Volum privind arhitectura în Bucovina de Nord. Este vorba despre o tentativă de a reconstrui repere ale spiritualității eminesciene, constituite pe fondul impactului arhitecturii — militare, civile și tradiționale — din regiunea Cernăuți, așa cum s-a impus ea vizual și sentimental poetului.

XXXIX. Bust al lui Eminescu la New York. În colaborare cu fundații ale românilor din America și cu organizații nonguvernamentale americane, în octombrie se va dezveli la New York, în Queens, un bust al lui Eminescu.

NOIEMBRIE 2000

XL. Simpozion „Archaeus — mirabilia eminesciana”. Simpozionul are ca temă structurile de adâncime ale subtextului eminescian, privind zone ideatice mai puțin cercetate până acum.

DECEMBRIE 2000

XLI. Volum „Eminescu azi”. Finalitatea colocviului „Eminescu — azi” descris anterior (vezi poziția XXIX) presupune editarea unui volum care să reunească lucrările prezentate în cadrul colocviului de către specialiști ai operei eminesciene, sociologi sau psihologi participanți. Volumul va completa instrumentarul critic, de analiză, deja existent.

XLII. Album „Laviuri eminesciene”. Este vorba de un album de pictură care cuprinde laviuri inspirate din creația eminesciană.

IANUARIE 2001

XLIII. Spectacol televizat. Închiderea festivă a „Anului Eminescu” va fi marcată printr-un spectacol televizat.

Programul național „Anul 2000 — Anul Eminescu” trebuie să mai cuprindă și următoarele acțiuni care, având un caracter special sau general, nu au fost repartizate în succesiunea cronologică de mai sus; le vom numerota însă în continuare:

XLIV. Itinerarii eminesciene. În fapt, întregul „An Eminescu” se va constitui ca o rețea de itinerarii, evidențiind în principal locurile pe care poetul le-a marcat prin prezența sa, în care a stat o vreme sau prin care a călătorit — punctele de reper ale itinerariilor vor avea o coordonată românească și una în afara hotarelor țării. Partea românească a itinerariilor eminesciene trebuie să semnifice conectarea întregii țări la această manifestare de cultură, spiritualitate și vocație națională.

Pentru a da un caracter cât mai dinamic itinerariilor eminesciene, cât mai atractiv și lipsit de formalism, în fiecare centru avut în vedere vor avea loc una, două sau, în unele cazuri, mai multe acțiuni din Programul național (lansări de carte, spectacole, concerte, expoziții, proiectări de filme, etc), iar o acțiune se va putea relua ca atare în alte centre, maxim de trei ori.

XLV. Manifestări peste hotare. În colaborare cu ambasadele din străinătate, cu cele ale diverselor țări la București, cu centrele culturale românești din străinătate, cu organizații sau fundații românești din străinătate (dintre care unele poartă chiar numele poetului), precum și cu diverse organizații de stat sau particulare din străinătate, sau organizații internaționale (dat fiind că Eminescu va fi aniversarea UNESCO) se vor organiza, eșalonate pe parcursul întregului „An Eminescu”, acțiuni puse sub această egidă și care vor promova cultura și spiritualitatea românească în lume.

XLVI. Cronică video „Anul 2000 — Anul Eminescu”. Întregul program național „Anul 2000 — Anul Eminescu” — urmează să fie prezentat în acest film documentar, ca o cronică a tuturor proiectelor incluse în program. O echipă de operatori urmează să filmeze — în întregime, sau parțial — aproape toate proiectele, iar pe baza materialului brut să fie realizat filmul documentar, care să identifice spiritul cultural prin care România marchează trecerea dintre milenii.

Alături de CD-ROM, ediții bilingve, mijloace multimedia, filmul va fi utilizat ca instrument de promovare a imaginii programului „Anul 2000 — Anul Eminescu”.

XLVII. Promovarea / publicitatea „Anului 2000 — Anul Eminescu”. Programul național „Anul 2000 — Anul Eminescu” se adresează cetățenilor din România, diasporei românești și mediilor internaționale. Cu siguranță, întregul program va fi o prezentă prin proiectele pe care le promovează; dar un element important, care susține transformarea întregului program, în ansamblul său, într-un eveniment de importanță națională și nu numai, este publicitatea acestuia, promovarea lui prin toate segmentele media și promotionale.

În consecință, am structurat un proiect de publicitate, de promovare a programului național, independent de fiecare proiect în parte, care atenționează și instituie un orizont de așteptare pentru proiectele incluse în programul național al anului 2000.

XLVIII. Catedra „Eminescu”. În toate statele civilizate funcționează, în cadrul marilor universități, catedre specializate dedicate scriitorului (poetului) exponential al culturii respective.

La universitatea București a existat o Catedră „Eminescu”, desființată abuziv în 1973. Impactul „Anului Eminescu” reprezintă motivația puternică pentru reînființarea catedrei în discuție.

XLIX. Infrastructura. Este imperios necesar ca drumurile comunale de acces (DC61 DC62) de la Botoșani spre Complexul Muzeistic Ipotești și de aici spre celebrul „Lac al Codrilor Albastru” să se afle în stare normală de funcționare.

Am înaintat Ministrului Transporturilor, dl. Traian Băsescu, întreaga documentație, inclusiv devizul realizat de autoritățile locale pentru repararea acestor drumuri. Urmează ca această acțiune să fie inclusă în planul acestui minister pentru perioada imediată, astfel încât repararea drumurilor să fie încheiată înainte de 15 ianuarie 2000.

T O M I T A N E

este imposibil ca viața să fie o fântână. Înteptul se gândește o clipă și spune: viața nu e o fântână. Cred că nimic nu rezumă mai bine spiritul postmodern, care este spiritul ecleziasului, spiritul lui vanitas vanitatio, este spiritul sentimentului că totul curge, că totul trece, că totul este important tocmai pentru că nimic nu are importanță. Cred că de la asta ar trebui să plecăm când discutăm despre postmodernism — acest termen care mi-a devenit destul de odios prin repetare la nesfârșit.

După exordiu acest abrupt, trebuie să spunem că termenul însuși este puțin derutant, pentru că are o mecanică proprie, este compus, precum știți, din trei bucățele, din acest *post*, care induce în eroare prima dată, din *-ism*, care îl transformă într-un curent literar, ceea ce este doar parțial adevărat și din termenul masiv ca muntele din parabolă, *modern*. Și atunci, dacă e să discutăm despre această himeră, ar trebui să desfacem fiecare element în parte, să spunem ce semnificație are și să facem un întreg excurs în vreme și apoi să punem la un loc bucățelele și să vedem dacă ele împreună dau doar suma lor, sau mai mult. Și eu cred că ceea ce este mai mult decât suma celor trei bucățele, este de fapt spiritul secolului nostru. Așa mai spune că omul postmodern este omul care poate supraviețui într-o lume postmodernă, într-o lume mediatică, în lumea în care trăim astăzi, de câte decenii, din șazececi și opt încoace. Când, după părerea tuturor ereziarhilor postmodernității, nu numai cultura s-a schimbat, și însuși termenul de cultură a devenit de nerecunoscut, dar sentimentul meu este că s-a schimbat civilizația, că din șazececi și opt trăim de fapt în altă lume, că generațiile mai noi, generațiile care au trăit adolescența și apoi maturitatea după '68, sunt fundamental diferite de cele dinainte. Acolo s-a produs un fel de destrămare a unei lumi și întremare a alteia. Reflexul cultural propriu zis, artistic, cultural, este doar un reflex. Nu putem cunoaște nimic despre postmodernism, dacă nu înțelegem bine postmodernitatea. Este de fapt ideea centrală a cărții pe care am fost silit să o fac și care mi-a adus atâtea necazuri. Este foarte greu și aproape fatal să vorbești despre un curent literar postmodernist și să încerci să-i definești caracteristicile și limitele. Ar trebui să ne dăm seama pe ce lume trăim mai întâi. Pentru că dacă nu înțelegem că trăim pe o lume complet diferită decât cea de dinainte, că galaxia Gutenberg este terminată și că începe alt tip de galaxie, degeaba vom face intertext, sau știu eu ce artificii textuale sau metanarative. Dacă nu înțelegem că marile scenarii, cum spune Lyotard, sunt terminate, degeaba o să facem orice fel de mari scenarii literare sau artistice.

Într-un fel, cred că o bună parte a postmodernității am trăit-o acolo, în mediul postmodernității. Postmodernismul și toate aceste cuvinte sunt legate de America, de Statele Unite. Pentru că acolo s-a petrecut acest fabulos *boom* al informației. Am ajuns în SUA în 1985. În casa în care am stat, nu exista un computer. În următorul an în casa respectivă a apărut și calculatorul, a apărut și internetul și e-mail-ul. Am trăit aceste lucruri pe piele proprie, a trebuit să mă adaptez foarte repede. Copiii americani au descoperit jocul fabulos al computerului. Din păcate, petrec ore întregi în fața computerului. Cred în computer, dar, ce să fac, sunt prea bătrân pentru era computerelor. Și cu asta revin la o definiție a postmodernității, pe care o dă și Lyotard, omul care nu este nici cel mai mare filozof francez, nici cel mai cunoscut. Este unul dintre filozofii francezi de sfârșit de secol, foarte influențat de Nietzsche și acest om a scris o carte, care se cheamă „Condiția postmodernă”. Ea a apărut în traducerea românească, nu cu impactul pe care ar fi trebuit să îl aibă această carte care în străinătate a făcut vogă. Lyotard vorbește despre societatea computerizată. Și într-adevăr, oricare dintre noi își dă seama de acest lucru. Societatea acestui sfârșit de secol este total diferită de societatea anilor cincizeci, de pildă. Și, în primul rând, s-a schimbat ceea ce astăzi reprezintă industria de vârf, industria informației. Această industrie face o diferență uriașă față de societatea anilor cincizeci.

Când rostim modernitate și postmodernitate, folosim niște cuvinte care au de-a face cu viața

economică, socială, informațională. Acest termen se referă la o condiție a vieții în timpurile postmoderne. După sistemul Ford, celebrul fabricant de automobile, acel automobil Ford nu se mai face într-o singură fabrică. O parte din el se construiește în România, altă parte în Japonia, alta în SUA. E o condiție economică. Postmodernitatea în primul rând ține de o condiție tehnologică. Pentru lumea occidentală, acest fapt se vede cel mai evident în domeniul industriilor care au de-a face cu spațiul și timpul: turism, informație. Turistul anului 2000, de aici, din România, poate pleca în orice colt al lumii. Acest lucru nu se întâmpla în anii cincizeci. Astăzi, orice om din România, are pe internet informația

lucrurilor, adică aveau o teribilă încredere în om, în civilizația, în cultura și mai cu seamă în rațiunea omului. Războiul a inversat aceste lucruri, el a pus niște probleme teribile omului modern. Cum s-a ajuns la război, la fascism, la comunism, la existența lagărelor de concentrare? De aici apare o îndoială asupra a ceea ce poate face omul, fapt ce ar caracteriza, așa zice eu, condiția postmodernă. De la teribilă încredere că noi putem face totul și că acțiunea noastră ține lumea într-un deget, s-a ajuns la această îndoială, care este condiția postmodernă. Așa cum a afirmat Lyotard, condiția postmodernă se opune marilor scenarii, marilor povești ale istoriei, întreținute în principal de iluminism. Această idee că ne aflăm în continuu progres, că vine

(RE) EVALUĂRI POSTMODERNE

întregii planete. Postmodernitatea are deci de-a face cu tehnologia. Venim acum cu o condiție culturală, numită postmodernism, care vrea să definească faptul care s-a întâmplat aproximativ

DAN CRISTEA:

începând din anii șazececi. Din păcate România nu a fost conectată nici o clipă la ceea ce s-a întâmplat după război în viața culturală a lumii. Noi am fost „feriți” de niște lucruri petrecute în plan cultural în lume, unele dintre ele, foarte profunde. De exemplu, întrebarea: cum s-a putut ca noi, atât de inteligenți, în condiții de civilizație și dezvoltare tehnologică înaltă, să provocăm un asemenea război catastrofal, cu atâtea pierderi de vieți. Deci lumea civilizată și-a pus această întrebare. Și s-au încercat diverse răspunsuri, diverse filozofii, iar prin anii șazececi chiar s-a înregistrat o criză a răspunsurilor date la întrebările: de unde venim, ce înseamnă cultură, ce înseamnă civilizație. Unor asemenea întrebări încearcă să le răspundă postmodernismul. Deci, există postmodernitatea, care se consideră continuatoarea unui proiect cultural, cel al iluminismului, din secolul al XVIII-lea. Atunci se spunea: omul progresează, el este măsura tuturor

clasa muncitoare și ea va construi o lume nemaipomenit de bună, că africanul va construi o lume a libertății sunt scenariile pline de încredere în faptul că totul este rezolvabil. Un scenariu este și cel biblic, mai înțelept, căci se termină cu o apocalipsă.

Cred că noi trăim într-o cultură care are evidente posibilități postmoderniste. Noi suntem indivizi care putem să gândim cu precepte ale postmodernismului, dar nu cred că trăim, în România, într-o condiție de civilizație, de obiecte materiale de care ne folosim zilnic și care sunt ale postmodernității. A spune că revoltele studentesce din '68 marchează la noi începutul postmodernismului, e totuși prea mult. Acel moment era, la răndu-i, unul de acumulare ca și atunci când, într-un mod cu totul celebru, Virginia Woolf afirmase că în decembrie 1910 soarta omenirii s-a schimbat. Reluăm cu plăcere didactică această butadă, dar și acela era un moment de acumulare. Fac aceste observații pentru că în discuția propusă, postmodernism versus postmodernitate pot apărea ambiguități. Este vorba de o relație de adversitate? Personal aș crede că mai curând postmodernismul este parte a postmodernității, este o atitudine intelectuală care se naște în condiții de postmodernitate, pe care noi, din păcate, nu le avem la tot pasul. Aceasta înseamnă că, dacă putem gândi postmodern și cred că o putem face, în absența unei societăți care să posedze trăsăturile coerente ale postmodernității, atunci înseamnă că cel puțin unul dintre preceptele postmodernismului ca stare intelectuală și atitudine culturală se adevărește. Anume acela că, în diversele constructe culturale cu care operăm, între care națiunea, termenul este atât de învechit în societățile cu postmodernitate reală, încât nici nu trebuie

invocat. Dar el este, în deceniul acesta un termen liniștitor, ca și alți termeni. Însă dacă le punem surdine, e un fapt bun. Modernitatea în sine, a cărei ultimă fază, a acestui moment, se poate numi postmodernitate sau, ca Vattimo, modernitate târzie,

MIHAELA IRIMIA:

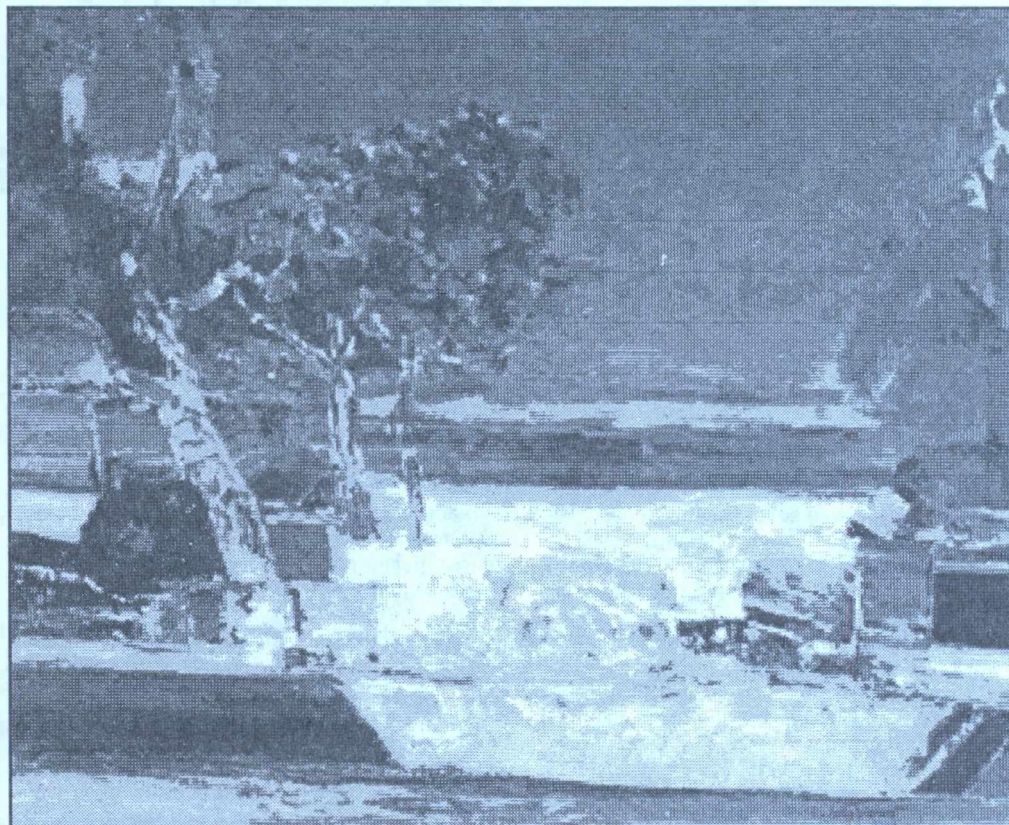
este un termen la răndu-i mult mai amplu și mult mai generos decât i-l conferim noi într-o terminologie critică bună, la îndemână, dar ca orice terminologie, neîncăpătoare pentru realitatea care oricând o va depăși. Modernitatea este analizată de ani în sir, nu doar de școli de acum tradiționale, ca Școala analelor din Franta, Școala de la Frankfurt, cum o face în mod constant de la sfârșitul anilor șazececi încoace occidentul european și spațiul american. Este o realitate amplă, ale cărei granite au fost duse înapoi în timp, până spre secolul al XII-lea. În secolul al XII-lea, spun ultimii analiști francezi, asistăm la modelarea modernității așa cum o cunoaștem noi, pentru că atunci apar instituții fără de care noi nu ne-am putea imagina realitatea cotidiană, existența noastră zilnică și care nu existaseră până atunci, cel puțin intelectualul și cel puțin comerciantul, care în termeni ai modernității, sunt o realitate de care nu ne putem dezbara. Deci dacă modernitatea este o acumulare renăscută în timp, înseamnă că surdinele pe care i le putea pune, sunt benefice.

Aș încerca să menționez paradoxurile unei lumi postmoderne. Pornind de la faptul că postmodernismul este un concept umbrelă, care acoperă absolut toate laturile vieții noastre, de la social la politic, la cultural. O trăsătură care mi se

ADINA CIUGUREANU:

pare definitorie pentru postmodernism, este proliferarea formelor, care, paradoxal, duce la anihilarea lor. Și aci avem relația între de-formare și re-formare, sau in-formare, de-formare, re-formare ca fiind echivalentă cu de-formarea, care se petrece atât prin excedarea formei, cât și prin multiplicarea ei, care e tot o excedare. Sigur, s-a pus în discuție societatea tehnologică și dezvoltarea tehnologiei. Suntem într-o societate post-industrială, care implică o creștere a consumului, fapt care, paradoxal, duce la de-evaluare, de-formare, kitsch. Un alt paradox al epocii postmoderne aș considera relația dintre centru și margine în ce privește materialul și spiritualul. Se vede o tendință de focalizare a materialului și de marginalizare a spiritualului și a religiosului. Apoi se poate vorbi de o tendință spre răsturnarea ierarhiilor, o nivelare și aici putem discuta tendința spre desființarea canonului, fapt ce înseamnă o stabilire de noi convenții, pentru că nu putem să trăim în spațiul cultural fără teorie și fără convenție. Aș mai menționa o constantă tendință de îndepărtare de esență, în sensul platonian al cuvântului și care duce paradoxal la o constantă căutare a esenței. Îndepărtarea prin căutare. Reamintind o afirmație anterioară, anume că postmodernismul este un abur, atunci postmodernismul înseamnă incertitudine, căutare.

Prof. dr. GHEORGHE DUMITRAȘCU:

„Istoria este a faptelor și a oamenilor, ea poate găsi elemente interesante în mentalități”

• D-le profesor, pentru că acest început de an școlar și universitar a fost marcat de aprinse și furtivoase discuții în privința unor manuale de istorie care privesc elevii de clasa a XII-a, dar și pe viitorii candidați la facultățile unde această disciplină constituie probă de concurs, considerați că ar fi putut fi preîntâmpinate aceste controverse mergând până la contestarea manualelor? Ca doctor în istorie și profesor de-o viață, credeți că a fost vorba doar de interpretare, de lipsa de experiență a celor care au conceput atât programa cât și unele dintre manuale sau pur și simplu de rea intenție?

• Eu vin ca unul care până la 60 de ani am predat istoria de la clasa a III-a până la masterate și am făcut parte din comisii de doctorat, ca unul care a scris. Cam la fiecare sfârșit de veac are loc o reevaluare asupra propriei istorii. Nu că fiecare generație își rescrie istoria patriei, ci pentru că efectiv un veac contestă, detestă, afirmă, confirmă. Ceea ce se întâmplă acum este firesc mai ales în lumina evoluției societății românești din ultimele decenii. Ca unul care am avut de-a face cu toate categoriile de elevi, recunosc că manualele care prezentau istoria veche erau excesiv de încărcate, iar perioada de după 1944 era în cea mai mare parte falsă. În aceste condiții schimbarea era firească. Ce nu-i firesc și mai ales ce naște circumspecție e modul în care s-a produs lucrul acesta în România și acum. Afirm fără să clilesc din ochi: e vorba de 50 de milioane de dolari dați Ministerului Învățământului, eu îl numesc în continuare așa, pentru că nimic nu acoperă notiunea de Minister al Educației Naționale, poate Antinaționale. Din aceste 50 de milioane, 5 milioane erau pentru manuale alternative. Erau necesare manuale alternative? Au existat în România, până la al doilea război mondial, nu spun că este rău, dar de ce în primul rând manualul de istorie al românilor pentru clasa a XII-a și Literatura română pentru clasa a IX-a? Sunt ca două clopote care bat în dungă. Las la o parte lâcomia celor din Minister care s-au înfipt la cascaval, nu mă leg nici de algoritmul politic de aici, dar sunt de părere că nu autorii sunt de vină, ci programa alternativă, dezvăluind nu în puține cazuri o intenție antiromânească încurajată și chiar o abdicare de la principiul logicii. E absurd să așezi la sfârșitul manualului, după ce rezolvi și „problema Esca” și „Tatulici”, politica externă a României după 1918. Și nici programa nu e de vină, ci autorii ei. Aproape toți au studiat în străinătate fie pe banii statului român, fie pe burse oferite de organizațiile internaționale, unele bine intenționate, altele care stărnesc semne de întrebare, și nu în ultimul rând pe banii fundației Söros.

• Ca să rămânem tot în domeniul istoriei, care este după părerea dumneavoastră locul personalităților? Poate exista o istorie reală, veridică, fără conducători? Dacă s-a spus despre Ștefan că reprezintă o legendă în sensul de patriotism și vitejie, despre Mihai Viteazul sau Mircea cel Bătrân la fel, au fost acestea exagerări?

• Predau la Facultatea de jurnalism a Universității „Andrei Saguna” un curs de istoria și teoria mentalităților. În lumina mentalităților, istoria oferă o viziune de halou, de presupus, de zvon, de mantie falsă a unei stafii imateriale. Deși istoria este a faptelor și a oamenilor, ea poate găsi elemente interesante în mentalități și imaginea celui alt e o primă sursă a mentalităților, dar ea nu poate fi suplinită. Nu consider că în timp, unele personalități impuse politic nu pot să dispară cu totul, cum s-a întâmplat cu Vasile Roaită, Olga Bancic și cum se va întâmpla și cu personalitățile impuse politicește de manualele de acum; dar de la reevaluări de dimensiuni și până la anularea unor personalități, mituri, e distanță de la știință la asasinat. Accept „școala Boia” de la București, „școala Mitu” de la Cluj, dar nu pătrunzând în manuale, ci doar ca niște puncte în discuție, ipoteze. Pătrunzând în manuale ele nu mai sunt ipoteze de studiu, ci devin asasinat pentru generații întregi, asasinat al spiritului românesc și a celor două secole de cumplită luptă a intelectualilor români pentru a oferi modele. Acești mari oameni au existat și au fost români. Faptele lor sunt reținute de toate cronicile române și chiar de cele italiene care, la 1600, vorbeau de Mihai Viteazul în termeni mai laudativi decât se făcea până în 1989. Nu este o greșeală a istoricilor, este o acțiune comandată, așa zice, chiar de un comando care urmărește despărțirea noastră de noi, cei care am fost, și aruncarea noastră în vânt și în neant pentru a nu mai ști nici cine suntem.

• Domnule profesor, aveți, așa cum am constatat, un program foarte încărcat. Îmi

amintesc că acum aproape 20 de ani, când v-am cunoscut, erăți lector la Institutul de Învățământ Superior Constanța, apoi, ca profesor la Liceul „Mircea cel Bătrân”, aveți în fiecare an bucuria vacanței și în vacanță colaborați la revista „Tomis”, la ziarul „Litoral” mai ales. Vă aduceți materialele tacticos și cu exemplară punctualitate, scriind întotdeauna și câteva versuri redactorului șef de pe atunci. Mai aveți vacanțe? Sau mai aveți timp să scrieți și poezie?

• Din însuși modul prin care ai definit în întrebare „vacanțele” mele reiese că termenul poate exista formal în raport cu mine dar n-are consistență. De 10 ani de zile de când sunt senator am, teoretic, vacanță 3 luni, dar vacanța înseamnă o întoarcere de cel puțin 10-20 de zile la activitățile senatului, activitate politică în calitate de membru al unei formațiuni politice (plictisitoare muncă și formală!). Ceea ce-mi place, și-mi place să recunosc că-mi place, sunt întâlnirile cu oamenii pretutindeni, oriunde și oricând. Nu exagerez spunând că într-o formă sau alta stau de vorbă cu minimum 5000 de oameni pe an. În acest timp scriu articole de presă, facilitez audiențe, fac „turnee politice” în alte părți ale țării și una peste alta, vacanța este perioada celei mai intense, variate și profunde activități științifice în primul rând. M-am împrăștiat prea mult toată viața. Cine se va uita pe lista de lucrări va găsi un tip de renașterist întârziat: istorie în general, istoria patriei mele, istoria Dobrogei, „Dobrogea e meseria mea!”, jurnale, aforisme, paradoxuri, poezie, critică literară, etnografie, folclor, impresii de vizitator al unor expoziții sau amator de concerte sau spectacole. Vacanța mai înseamnă ceva: câteva „întâlniri” în plus cu ai mei de la cimitirele din Nisipari și Constanța, întâlniri cu ai mei colegi de demult de la școala din sat sau din Medgidia, dar mai ales cele trei mari bucurii pe care mi le permit. Satul meu, NISIPARI, (scris cu majuscule pentru că eu sunt țărăn, înainte de toate, prin naștere, simțire, educație), satul de ucrainieni Telita, lângă dealul Drăgaica păzit de o bisericuță cu 7 turle și Petreștii de Alba unde mă „desfășor” ca Blaga, dar respectând proporțiile, în grădină, pe dealuri, în pădure. Numai că cele 3 locuri sfinte pentru mine nu înseamnă într-un an mai mult de 10 zile. Am alături de mine, pentru că nimic n-ar avea consistență, pe soția mea căreia îi dătez mai mult de jumătate din opera mea, copiii și faptul că anul acesta nu mi s-a făcut parastas de 7 ani.

• Domnule profesor, așa cum spuneți, ați intrat în politică în urmă cu 10 ani. Acum v-aș întreba: sunteți politician din pasiune, din vocație sau din obligație?

• Cineva, un fost student al meu, îmi spunea crezând că-mi face bine: „Dom’ profesor ați nimerit accidental în politică, cred că vă veți retrage și vă veți consacra studiului”. I-am spus răspicat, „S-o crezi tu!”. Mă simt în politică precum pește în apă atâta timp cât voi crede că pot să fac bine, cât de puțin țării, poporului meu, Dobrogei, oamenilor sau măcar unora dintre ei. Pe multi colegi de partid sau adversari îi deranjează invulnerabilitatea mea. Sunt ca o oglindă care-i supără chiar și în situații în care se văd numai ei pe ei înșiși, necum să-i mai vadă pe alții. Dar niciodată n-am trăit (nu doar pentru că este un rest de viață, dar pentru că este concentrată ca o antimaterie) mai intens, n-am simțit mai mult ca acum. Sunt ca o floare, care pe măsura ce se apropie de sfârșit se dăruie mai mult și mai inconștient, conștientă de inconștiența ei.

• Ați fost, din 1990, adică mai ales după ce ați intrat în politică, tinta presei. Știu că ați avut chiar un proces cu ziarul „Telegraf”. Oricum, impresia mea este că sunteți printre acei politicieni, destul de rari, care tratează presa cu îngăduință și chiar iartă foarte ușor. Am dreptate?

• La această întrebare ai dat răspunsul. Sunt puțini oameni politici reali sau închipuiți, în țara asta, loviți de presă mai urât decât mine și totuși eu mă bucur poate cel mai mult de această libertate a presei. Pe 29 dec. 1989, în minte că am dat un articol pentru revista „Tomis”, direct culegătorului în tipografie, intitulat „Revoluția română”. Atunci am simțit libertatea ca scriitor, libertatea de a spune ce gândesc. Cum aş putea să lovesc în ziariști? Niste oameni și ei; copii multi, dirijați, manipulați unii.... Le-am prezis însă că pentru unii dintre ei va veni un moment în care vor umbla prin colectiile de ziare ale Bibliotecii Academiei și Bibliotecii Naționale cu foarfeca sau cu lama și vor tăia articolele de care atunci le va fi rusine.

• Cât de greu și cât de bine e să fii senator?

• Răspunsul se compune din mai multe secvențe. Îmi place să fiu senator, să fiu oprit pe stradă de multă lume, recunoscut — iartă-mi-se lipsa de modestie — în mai toate localitățile țării, de multă lume. Ce e ciudat e că adversari politici incorecți mă descoperă și-i văd cum se topeșc în omenes. Mă repet, dar mi s-a spus cu ani în urmă de către un membru marcant al P.N.T.C.D. că o dată Corneliiu Coposu i-ar fi avertizat: „Nu vă luați de Dumitrașcu, e om cinstit”. Mă doare când un om mă insultă. Mi-ar fi ușor să ripostez. Mă doare însă răutatea lui și nedreptatea ce mi se face. Mă înfioară, mă cutremură speranța disperată a românilor la sfârșit de an 1999. Nu fac politică acum, îți declar că mi s-a uitat

Prof. dr. TEODORA CRISTEA:

„Contrastivitatea poate constitui coloana vertebrală a unei școli de lingvistică la Constanța”

• De câțiva ani are loc la Universitatea „Ovidius” din Constanța un Seminar de Didactică universitară pe care dumneavoastră l-ați inițiat. Ce înseamnă pentru învățământul lingvistic românesc această manifestare și cum se explică faptul că interesul pentru el crește, având în vedere numărul mereu sporit al participanților?

• Acest Seminar de Didactică universitară a fost inițiat acum câțiva ani de către Ambasada Franței și Serviciile Culturale Franceze de la București și pot să spun că am avut o mică, foarte mică contribuție la această inițiativă în sensul că am pledat ca locul acestui Seminar — era deja fixat ca manifestare — să fie Constanța. Și am făcut acest lucru convinsă că Seminarul va găsi aici condițiile, dacă nu materiale, în orice caz condițiile spirituale propice pentru ca informațiile care ni se transmit să fie recepționate la adevărata lor valoare.

Încă de la început Seminarul s-a bucurat de participarea unor profesori de prima mână din Franta. La prima ediție au fost doi mari lingviști și didacticieni și anume Magid Ali Bouacha și Pierre Martinez, care au deschis seria seminarilor următoare la care, de asemenea, au participat profesori de marcă din Franta.

Ce importantă a avut Seminarul? A fost o ocazie de informare — în primul rând, dar nu și în ultimul rând — pentru că această informare era prelucrată, transmisă în așa fel încât să contribuie la formarea noastră și la orientarea pe noi piste de cercetare în ceea ce privește nu numai Didactica, așa cum era intenția primară a Seminarului, ci și în cercetarea lingvistică propriu-zisă.

După cum s-a spus, Seminarul a devenit o tradiție și, ca în orice tradiție care se instituie, este foarte greu după aceea să se renunțe — s-ar întrerupe un șir, și cred că lucrul acesta nu se arată pentru viitor. Deci sper că se va continua pe această cale. Este o manifestare profitabilă din două puncte de vedere: nu numai din punctul de vedere al informațiilor care ni se transmit și al unui model de lucru în Seminar, ci și pentru schimbul de păreri cu colegii din celelalte centre universitare. Căci autonomia universitară are, poate, și o parte mai puțin bună: o anumită tendință de a se izola, de a nu comunica cu ceilalți. Or, Seminarul este, din acest punct de vedere, un loc geometric, un loc de întâlnire a unor activități care provin din orizonturi teoretice destul de diferite. Ca orice dialog, Seminarul este profitabil, așa zice, pentru ambele părți: profesorii invitați au subliniat și ei acest lucru.

• Ce a adus nou ediția Seminarului de Didactică din anul acesta?

• Seminarul de Didactică universitară din anul acesta, oarecum deosebit de celelalte, a avut ca temă — una dintre cele două teme — limba vorbită, conceptul de limbă vorbită, de discurs oral. Cred că a fost bine aleasă această temă în sensul că ne-a depărtat de un caracter oarecum artificial al limbii pe care noi o folosim ca obiect de studiu, care este, în special, limba literară. Or, deschiderea aceasta spre limba vorbită, spre discursul oral, este de natură să încurajeze anumite tehnici de cercetare care mi se par foarte importante. Este vorba de limba vie, limba comunicării directe, cu un caracter mult mai puțin normat și rigid și cred că ar trebui să tragem toate învățămintele necesare din preocuparea lingviștilor francezi pentru acest sector al limbii franceze, mai puțin integrat, mai străin preocupărilor didactice. Introducerea discursului oral în predare, în predarea noastră, trebuie să aibă ca fundament teoretic pragmatica lingvistică care, în felul acesta, coboară de pe culmile teoriei celei mai înalte spre aplicările directe dar fundamentate teoretic — pornind de la ideea, dacă vreți, că ceea ce asigură mobilitatea în predare este tocmai fundamentul teoretic. Fără o solidă armătură teoretică, nu se poate face nimic din punct de vedere practic. Chiar dacă aceste

fundamente teoretice rămân implicite, așa cum este necesar, poate nu la nivel universitar, dar pentru valorificarea ulterioară, trebuie totuși ca ele să existe. Este una din condițiile calității învățământului și nu numai a calității dar și a eficienței lui, în sensul introducerii unor metode foarte economice, rentabile, rapide de însușire a limbii. Teoria este selectivă prin însăși natura ei — din momentul în care vrem să dăm un caracter de sistem coerent învățământului nostru, avem nevoie de aceste fundamente, în afară de rolul, dacă vreți, formativ intelectual pe plan general.

• V-ați dedicat o bună parte din activitatea din ultimii ani Universității „Ovidius” din Constanța. Ce părere aveți despre centrele universitare recent înființate și mai ales despre învățământul universitar constănțean?

• Se pare că proprietatea cea mai însemnată a acestei noi universități, Universitatea „Ovidius” din Constanța, este faptul că este foarte dinamică. Dinamismul ei impune de la bun început și se manifestă în direcții destul de diversificate. Întâi de toate există o mare receptivitate față de teoriile noi, față de ultimele achiziții. Mă refer în special la partea de lingvistică, deși sunt convinsă că și în domeniul analizei de text literar s-au făcut progrese în sensul largirii orizontului față de noile direcții.

În afară de această receptivitate, care este foarte evidentă și care a dus la niște rezultate efective în formarea colegilor mai tineri sau mai puțin tineri, există și din partea studenților o dorință de a cunoaște ceea ce s-a realizat în domeniul lingvisticii în ultimul timp. Îmi amintesc cu o plăcere deosebită de succesul pe care l-am avut când din prima serie de studenți de la secția de limbi romanice din Constanța marea majoritate a absolvenților noștri au ales subiecte pentru teza de licență din domeniul lingvisticii. Unii dintre ei sunt astăzi colegii noștri mai tineri. Oricum, față de disproporția cu care eram obișnuiți înainte, la Universitatea din București, când foarte puțini studenți alegeau subiecte din acest domeniu — considerat, dacă vreți, printr-un fel de loc comun, mai arid, sau, în orice caz, necesitând mai multă muncă, și o muncă poate mai minuoasă și mai atentă — față de această disproporție, ideea că s-au putut îndrepta spre lingvistică majoritatea dintr-un întreg an de studiu a fost pentru mine, poate, unul din cele mai mari succese pe care le-am avut din punct de vedere didactic.

• Pentru generația noastră, a celor 50 de ani, ca și pentru cei mai tineri, dumneavoastră sunteți „Profesorul de lingvistică”. Care este, după părerea dumneavoastră locul lingvisticii în învățământul universitar? Acest interes al studenților pentru lingvistică, despre care ne-ați vorbit, constituie o dovadă a faptului că lingvistica este o coordonată importantă a învățământului universitar actual?

• Cred că interesul pentru lingvistică al studenților constănțeni, întreținut cu grijă permanentă de colegi, nu a scăzut. Numărul studenților secției este astăzi mai mare decât cel din prima serie de absolvenți și e normal ca foarte mulți să se îndrepte spre studiul literaturii, dar socotesc că interesul pentru lingvistică s-a menținut și sper că se va menține în continuare. Nu există nici un fel de semn că s-ar putea renunța la direcția asta. Este acum rolul colegilor să-i îndrume pe studenți în această direcție, pe care, după cum vedeți, nu o socotesc prioritară — departe de mine această tendință prezumțioasă. Dar cred că este foarte necesar ca studenții noștri să aibă o pregătire lingvistică, chiar dacă preferințele lor se îndreaptă spre literatură. Pentru că textul literar ca atare nu poate fi înțeles, captat în intenționalitatea lui cea mai ascunsă decât prin mărcile lingvistice care îl concretizează.

• Cum vedeți viitorul Facultății de Litere din Constanța? Dar eventuala creare a unei școli constănțene de lingvistică?

• Sper — dar este o speranță care, cred eu, este fundamentată pe niște date efective — că în Constanța se va crea o școală de lingvistică și că această școală de lingvistică își va găsi identitatea. Adică, în căutarea identității ei trebuie făcute, fără îndoială, eforturi. Și există aici, cred eu, toate datele întrunite pentru ca această școală să se creeze și să prospere, adică să se așeze pe niște direcții proprii. Pentru că asta înseamnă, de fapt, o școală: înseamnă să-și găsească nu numai domeniul în care se poate afirma ci și, din punct de vedere metodologic, procedeele care s-o aducă în primul plan al cercetărilor lingvistice.

• Care ar fi, după părerea dumneavoastră, direcțiile de cercetare care ar trebui urmate de această școală, în ce domeniu al lingvisticii și-ar putea dobândi personalitatea, și-ar putea găsi identitatea?

• Eu aş vedea ca direcții de cercetare, sau ca domeniu de cercetare contrastivitatea în domeniul romanistic și al limbii române. Și spun acest lucru pentru că mi se pare că luminaarea reciprocă a limbilor, prin ceea ce au ele convergent și divergent, este de natură să caracterizeze, să descopere proprietățile fiecărei limbi în parte. Este o direcție de cercetare care ne aparține nouă, pentru că noi trebuie să facem

ELENA COMES și
FLORICA HRUBARU

continuare în pag. 14

CRISTINA TAMAS

continuare în pag. 14

ICOANE VECI ȘI ICOANE NOUĂ

urmare din pag. 1

revoltătoare. Sunt vituperati sau ironizați omul politic Nicolae Ionescu, pentru confuzia ideilor din discursurile parlamentare (il va executa Titu Maiorescu în studiul „Oratori, retori, limbuiți” 1902, cu implacabila sa logică de polemist), Al. Candiano-Popescu, participant la detronarea lui Cuza și la „revoluția” ploieșteană (Eminescu nu-l poate ierta fiindcă pentru el Al. I. Cuza este acela care a dat României adevărata independență), nelipsitul C.A. Rosetti (față de care, am mai spus-o, era nedrept); Iacob Negruzzi mărturiseste că omul politic liberal îl aprecia mult pe jurnalistul Eminescu: «când îi soseau gazetele lua întotdeauna *Timul* și citea articolele lui Eminescu de la un capăt la altul, declarând despre poetul nostru că are cea dintâi pană de jurnalist în România...». Unii liberali sunt de origine grecească, prilej pentru el să-i atace când cu ironie subtilă („... tot nume vechi de care foiește textul cronicelor României, sunt singurii români adevărați”), când cu ocară grea („poporul nostru stă pe muchia ce desparte trei civilizații deosebite: cea slavă, cea occidentală și cea asiatică și toate lepădăturile Orientului și Occidentului, grecești, jidovești, bulgărești se grămădesc în orașele noastre, iar copiii acestor lepădături sunt liberalii noștri. Și, când lovești în ei, zic că lovești în tot ce-i românesc și că esti rău român”). „Acești școliți în străinătate pe banii statului nu-și dovedesc în nici un fel utilitatea, cer lefuri imense și, mai mult, solicită funcții înalte „pentru deputații, ministerii, ambasade, catedre de universitate, scaune în Academie, tot lucruri mari la care cinstiții lor părinți care vindeau bragă și rahat cu apă rece sau umblau cu patrafirul și sfâștocul din casă-n casă, nici nu visaseră și nici n-aveau dreptul să viseze, căci nu dăduseră naștere unor feți-frumosi cu stele-n frunte, ci unor băieți groși la ceafă și târzii la minte, de rând, adesea foarte de rând”. Fraza retorică savant strunită, antiteza între străinii încetățeniți și românii „coborători din neamurile cele mai vechi ale țării”, apelul la judecata celor mulți și vocea victimelor se acumulează spre final și dau tensiune discursului gazetăresc ce culminează cu apelul direct la revoltă, ca în poemul „Împărat și proletar”: „... alungați turma acestor netrebniți care nu muncesc nimic și vor să trăiască ca oamenii cei mai bogați, nu știu nimic și vreau să vă învețe copiii, și n-au destulă minte pentru a se economisi pe sine și voi voiesc să vă iconomisească pe voi toți”. Se simte aici nevoia ca oamenii să cunoască adevărul, este acea „voință de adevăr” despre care va vorbi Michel Foucault în **Ordinea discursului**, caracteristică secolului al XIX-lea. Nu e vorba, desigur, despre adevărul științific, ci despre adevărul social, falacios, greu de depistat și de impus. Sarcina este cu atât mai grea, cu cât instituțiile pe care statul ar trebui să se sprijine escamotează adevărul. „Om al timpului modern”, cu un simț moral inatacabil, cu intuiția proprie geniului, a înțeles că sistemul de „excludere” al discursului se va axa în viitor pe voința de adevăr. Nu-i de mirare că discursul său, chiar sprijinit pe analogii de sorginte populară, ne apare și astăzi atât de modern, impecabil în resorturile lui.

Există o logică a dispunerii articolelor pe probleme de economie, sociologie, administrație, cultură, unite prin poziția antiliberală, naționalistă și vădit xenofobă, dictată de lipsa de interes a străinilor pentru producția directă, angrenarea lor într-un negot de tip samsaresc. Totodată trebuie să precizăm că atitudinea este determinată de o anume realitate de care toți se fac vinovați, vizând politica, economia, administrația etc. Fiind naționalist, el nu este antieuropean, nu-lipsit de vocația europeană. Împotrivirea e dictată de impactul unor legi luate de la francezi și aplicate fără să se țină seama de specificul nostru, de crearea unor instituții care sleiesc visteria. Diferența dintre starea noastră economică și a altor state este impusă de atitudinea față de muncă — „izvor al fericirii și al libertății”. Munca are întâietate, el

alăturându-se aici lui Saint-Simon, ale cărui teorii despre stat le respinge. Franța este o țară industrializată. Fără să ignore și să condamne statutul nostru de țară agricolă, insistă asupra binefacerilor industrializării, a prelucrării superioare a materiei prime. Numai astfel beneficiile pot să susțină instituțiile statului. Un stat industrializat are legi proprii, statul agricol are alte legi. Când se va ajunge la nivelul Franței, atunci se vor impune legislația și instituțiile corespunzătoare. Necesitatea industrializării României este imperioasă: „Neapărat că nu trebuie să rămânem popor agricol, ci trebuie să devenim și noi nație industrială”, dar pentru aceasta este necesară cartea și astfel se revine la incapacitatea celor trimiși să studieze în străinătate, incapacitate probată de situația

înalt grad al *culturii*. Sunt cei trei piloni pe care îi aminteam la începutul intervenției noastre.

Iconografia eminesciană e marcată de tonurile contrastante unde cele violente, ale prezentului său, precumpănesc. Radiografia de tip sociologic pe care o face este „citică”, comentată, adică, se relevă cauzele stadiului descumpănitor în care s-a ajuns. Transplantul pe un organism extrem de slăbit nu-i benefic. Soluțiile nu pot fi decât ridicole: îndepărtarea prin orice mijloace a cauzelor. Tot acest esafodaj e înălțat parcă într-o singură respirație și de aici se amplifică această senzație a monumentalului. Eminescu rămâne poet și în jurnalistică. Nu-și are rostul acum analiza, dar o lectură mai atentă îi impune, fie doar sumar, resursele nebănuite

ANUL 2000 — ANUL EMINESCU

economică a țării. Constatarea sărăciei îi impune o întoarcere în trecut, inclusiv în pașoptism, mai ales pe planul culturii și al relațiilor între oameni, de la opincă până la Vodă, puse sub semnul unei autorități ce trebuie respectate.

Dezordinea administrativă i-a repugnat dintotdeauna. El constată că nu există interes adevărat față de ceea ce se întâmplă, corupția e imensă, liberalii aruncă vina pe conservatori și vor să-i judece, nu există perspectivă. Încă din vremea studenției la Viena, prefigurând situația administrativă și economică din perioada de redactor la *Timul* considera că specific nouă ar fi atitudinea sceptică (să constati o situație și să nu intervii, să mergi mai departe) și optimistă (să vezi răul și să surâzi „cu noblețe și dispret, zicându-ți că bogata țară va plăti”). A treia, pozitivistă, capabilă să rezolve situația și „să scurteze din plapomă binisor” este valabilă pentru alte locuri. Proliferarea metastazică a posturilor de funcționari publici fără pregătirea necesară, fără cultura obligatorie e determinată de posibilitatea unor câștiguri mai mari și, prin urmare, „fiecare care a învățat două buchii lasă plugul, cotul și calupul în știrea lui Dumnezeu și râvnește a se face roată la carul statului”. Pentru că vin din partea liberalilor, descentralizarea și electivitatea sunt privite ca noi surse de spoliere a statului. Drastic se arată și în articolul care încheie ciclul, „Frază și adevăr”. După ce Titu Maiorescu ridiculiza „beția de cuvinte” din „Revista contemporană. Litere-Arte-Științe”, Eminescu denunță „beția de cuvinte” din întreaga noastră gazetărie, presa fiind „o fabrică de fraze cu care fătarnicia omenească îmbracă interese străine de interesul adevărat al poporului”. Interesul *adevărat* este *munca* fiindcă ea te scapă de sărăcie și determină un

ale publicistului artist. Tendința comentatorului de a fi detasat în abordarea operei eminesciene se lovește de fascinația spectacolului pe care aceasta ți-l oferă. Este o trăsătură proprie mitului. De aceea nu cred că trebuie să ne nelinistim și să-i condamnăm pe aceia ce încearcă rezistența unui mit, fie ea a lui Eminescu. Din când în când miturile sunt supuse unor probe ale adevărului, de deșteptare a acelei adormite memorii a eternității. Mitul eminescian a rămas același, revigorat chiar. Pentru că este unul adevărat.

IPOSTAZE

S-a spus despre Eminescu că ar fi fost așezat pe un soclu, spre înălțimea căruia, dacă ai vrea să privești, vorba mucalitului, ți-ar cădea căciula din cap. Realitatea e cu totul alta. De există un soclu cumva, înțelegând prin acesta imaginea poetului în ochii mulțimii, e unul de vorbe în vânt. Dacă vreun post de televiziune ar face pe stradă testul de acum consacrat, întrebând: „Ce versuri din Eminescu vă amintiți”, ar răsuna îndată: „La steaua care-a răsărit / E-o cale...”, sau — Tu esti Mircea? Da-mpărate...”, adică versurile din poeziile predate în școală și banalizate prin repetiție. Nu înseamnă că școala ar fi făcut un oficiu negativ, ci problema stă cu adevărat în aceea că, după ce școala a fost absolvită, tânărul bacalaureat n-a mai pus mâna pe o carte de versuri semnate Eminescu, ci s-a mulțumit cu amintirile din negurile vremii, încât pe la vârsta senectuții ajunse să exclame: cine-i, domnule, Eminescu asta, pe care mi-l tot bagă pe gât unii și alții, gata să mă sufocă? Mai mult, în cultura română în act, au apărut, statistic, în ultimii zece ani, mai multe opinii despre

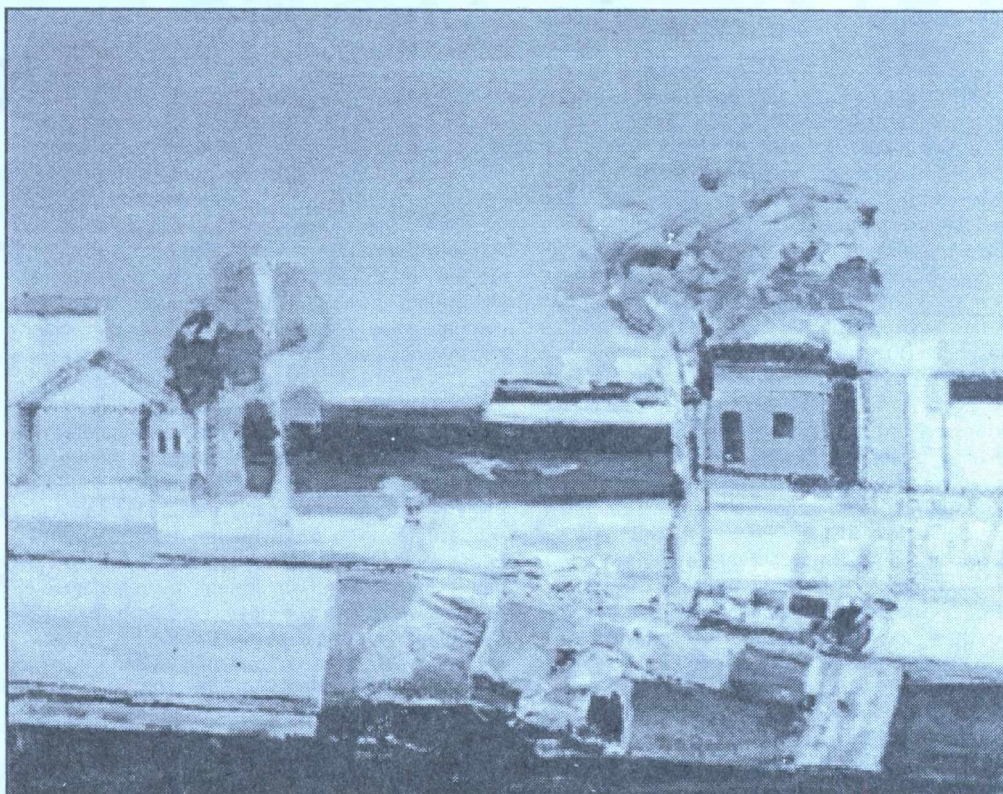
Eminescu, decât articole critice despre poezia lui, ori despre receptarea sa critică. Aria de cuprindere a operei poetice eminesciene, este uimitor de vastă. Vom încerca o schitare a ei.

Eminescu publică într-un ziar fragmente din **Gândurile lui Oxenstiern**: „Lumea este o privelistă, oamenii sunt comediantii, norocul împărtășește jocurile și întâmplările le alcătuiesc. Teologii ocârmuiesc machinurile, și filozofii sunt privitorii” samd. Contele continuă cu același ton neutru observațiile sale asupra comediei umane, hrănit, poate, de ceva ecouri ale „filozofiei” indiene, ajunsă cam prin vremea aceea în Occident. Eminescu ia cunoștință de cugetările lui Oxenstiern cel târziu în 1876, când publică fragmente din ele. A fost interesat de acestea, căci ele îi ofereau corespondențe cu propria-i viziune asupra condiției umane. Și, există o versiune a „Glossei”, care începe cu versurile: „Vreme trece, vreme vine / Orisicum ai potrivi-o, / După rău asteaptă bine, / După noapte zori de zio”. Aceste versuri nu contin o tensiune cu mult mai înaltă decât cea din notele contelui. Secitește în ele detasarea, o privire de deasupra „bălciiului desertăciunilor”, îndemnul non-participării. În „Glossa” consacrată, totul se schimbă: tensiunea devine evidentă. Nu mai e o contemplare alcalină a lumii-scenă, ci o respingere, chiar brutală, a ei: „De te-ating, să ferii în lături, / De hulesc, să tacă din gură”. Poezia a căpătat nerv: viziunea, desi rămâne aceeași, devine cu mult mai penetrantă, căci a intrat în ea un filon care îi fusese străin, personalizarea, ethosul specific al poetului.

Dacă am amintit „Glossă” și varianta ei, este pentru că în ele avem două ipostaze ale lui Eminescu: omul glaciator ce contemplă, cuprinzând cu privirea timpul și spațiul, nesfârșite, și poetul aprins ca un profet, personalizând viziuni prin tumultul lăuntric. Cele două ipostaze se află mereu în concurență și din ele rezultă anvergura poeziei eminesciene. E, pe de o parte, visul minții, care cuprinde enigma începutului lumii și a existenței, preformulul și Creația, iar pe de alta este trăirea ca atare, în lume, a poetului, cu alcătuirea ei injustă, ce reclamă revolta. Astfel se pot întui polii, cele două extreme între care se cuprinde poezia eminesciană: preformulul (cu tot ce-i aparține: dorul cosmogenetic, somnolenta, visul, non-ființa, letargia — din acest sir, dorul cosmogenetic, specific eminescian, este singurul activ), iar cealaltă extremă: socialul. Între poli se cuprind: *cosmogeneza*, ce naste un cosmos „păstrând încă paloarea mortală ce i-o imprimă neantul care mai curge pe fețele, prin fibrele sale” (Negoitescu), stare a cosmosului ce se păstrează în poezia eminesciană până aproape de poemul „Luceafărul”, în care cosmosul devine sticlos, fără virtualități și fără putința de metamorfoză a condiției făpturilor ce îl populează: Hyperion rămâne Hyperion, iar Cătălina / Cătălin rămâne Cătălina / Cătălin, schimbare profundă de optică, ce propune viziunea unui cosmos socializat. Sunt apoi, între poli, *magiici* visele lor; *istoria eroică*; *prezentul, contemporaneitatea*. Fiecare dintre aceste teme, își are asociată o „filozofie”. Cosmogeneza: gresala, expierea — ce duc la condiția umană mizeră și chinuitoare; socialul: ordine înghețată, injustă, în care își duc existența mizerii și miseii. Mizerii sunt cei loviți de soartă, ce urmează greselii cosmogenezei. După „Glossă”, personalizarea se adâncește în „Scrisori”, în care apar miseii, „la izbândă făcând parte”. Astfel că „filozofia” asociată polului social, devine una de îndemn la revoltă; „zdrobiți orânduirea cea crudă și nedreaptă”.

Dacă la Baudelaire polii încheagă un ax vertical (din iad la Dumnezeu), la Eminescu ei încheagă un spațiu orizontal, din care ies „stâlpii”, „coloane”. „Orizontalitatea” poeziei eminesciene se datorează faptului că Eminescu nu s-a aplecat doar asupra condiției umane într-o dramatizare de sine, ci a căutat să cuprindă toate „scenariile” posibile, în dramatizări aferente. L-au interesat și lirica populară și eresurile, sunetul limbii literare, filozofia, istoria, cugetarea. În această întindere, fiecare dintre jaloanele: cosmogeneza, povestea magilor, istoria eroică și contemporaneitatea (fir ce merge din taina începutului până în prezentul trăit de poet), poate fi privit drept un „pilon” și se poate analiza de sine stătător. Dar apoi, corespondențele interne, convergențele — fac să crească încântarea fără măsură.

DAN PERȘA

CĂRȚI ALE EDITURII EX PONTO PREMIATE LA A V-A EDIȚIE A „COLOCVIILOR TOMITANE”

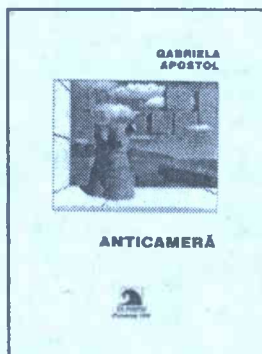
Radu Gyr. **Balade**
Ediție îngrijită de Ioan Popișteanu,
426 p. cu ilustrații în sepia

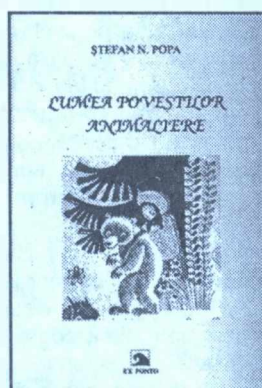
Radu Gyr. **Crucea din stepă. Poeme de război**. Ediție îngrijită de Ioan Popișteanu. Prefată de Barbu Cioculescu. Ilustrație Ion Titoiu.
118 p.

Irina Egli. **Sânge amestecat**.
Roman. 280 p.

Gabriela Apostol. **Anticameră**.
Versuri. Presentare
de Nicolae Motoc. 110 p.

Ștefan N. Popa. **Lumea poveștilor animaliere**. Eșuri. 138 p.

austru

Poeta Florența Albu își începe demersul liric în 1961 cu volumul **Fără popas** — titlu programatic pentru întregul discurs până în 1999, neîncheiat poate cu volumul **Austru**. Acest traseu însumează treizeci de volume în care eul liric feminin eludează timpul istoric intrând prin textele sale într-o atemporalitate mitică.

„Arta poetică” — este o anunțare a închiderii conștiinței într-un spațiu misterios, încadrat al poeziei „întră pădurea (...) / întră muntele / întră un arbore, / întră cârtita”, „vine tot felul de lume (...) în poezie”. Se intră în poezie ca într-o materialitate palpabilă.

Acest prim poem este totuși o manifestare a experienței scrisului într-un impuls eliberator. Poeziei sale nu i se poate aplica teoria lui Italo Calvino prin care cuvântul se eliberează de structura mitopoetică, căci această închidere în starea de poezie declarată este o coborâre la cel mai profund nivel al unui text poetic.

Conform lui Mallarmé poezia este o cale de salvare, limbajul este de înlocuit, realul este anulat, învins; însă Florența Albu oscilează între două căi de fiintare: orfic și ludic; se coboară în propria subiectivitate, recuperându-se prin cuvânt.

Gura uneori nu mai spune, nu mai transmite mesaj, devine cavitate goală, lipsită de sens și atunci poeta apelează la *gest* sau la *tăcere* ca virtuale căi de comunicare.

Ea chiar obligă la anularea exprimării: „Poem de vineri pentru surzi / nici nu mai vîi nici mă auzi” (*Elegie portocalie*). În *Oameni din vis* oniricul revine la funcția sa ritualică, este visul inițiator în mistere. Eul poetic sensibil caracteristic lui *anima* se transformă în prelungiri romantice prin motivele specifice feminine (luna, marea), revenindu-se la poetica elementelor lui Bachelard. A crede în puterea visului este soluția pentru a înșela „ce ne este scris de scris”.

Poeemele Florenței Albu sunt joc profan sau text poetic profund, cu note de sacru, denotând complexitatea stărilor interne. Jocul de marionete, râsul, plânsul, *Jocul de ora 5*, *Jocul de ora 7* constituie pierderi succesive într-un labirint, unde punctul final e moartea. Acest spirit ludic / tragic constituie mimarea dramatică a unor acte rituale, numai *moartea oficială* este recuperare a originii, oftat constient de neputință a integrării într-un mit pe care și-l asumă.

Discursul se întoarce frecvent cu spatele la Divinitate, îngerii își pierd toposul și atributele, „piciorul de plai și gura de rai”.

Autoportret continuă autocondamnarea discursului poetic, înghețarea și levitația deasupra realului.

Acest volum-sinteză cu profund caracter elegiac este o recuperare a paradisului pierdut prin acte desacralizate. Se transformă în blestem, în descântec, în rit de trecere sau colind deși poetul este doar măscăriciul care se joacă, transformă realul, îl metamorfozează, oscilând între tragic și bufonadă, între mare și munte, sacru și profan, tipăt și tăcere. Salvarea scrierii se produce prin fragmente mitice și prin motivele culturii nescrie.

Florența Albu nu mizează pe folosirea peste măsură a cuvântului ca obiect al poeziei așa cum se

întâmplă cu poezia textualistă care a suprasaturat lectorul; nu golește de lirism un act conștient de facere de *poem*. Poeta descoperă prin acest volum o variantă din invariantele infinite ale poeziei. Este o prelungire a poeticii conceptuale împletită cu evoluția sentimentelor, a confesărilor directe. A. J. Greimas susține că orice discurs este o descriere a lumii, o organizare artificială cu funcția de a produce sens, doar că demersul poetic al Florenței Albu atrage, menține până la ultimul vers procesul receptării și-l transformă în colaborator etern. Ea permite continuarea actului poetic prin multiplicarea exponențială a interpretărilor.

Austru este un volum de poezie unde se recuperează realul, concretul în cea mai fină modalitate discursivă feminină.

LENA LAZĂR

gâtul păsării —...

Găsim în *Gâtul păsării — mâna mea dreaptă* (Constanța, „Ex Ponto”, 1999, 66 p.), volumul de debut al Ilenei Băja, o motivație a scrisului: „scriu dintr-un elementar / animalic / instinct de conservare / întinzând gheare înnebunite de spaimă / înfigând cângi în aceste / blocuri compacte / de gheață”. Simțindu-se așadar primejduită de un credibil contratimp erotic, în fond, de comunicare, poeta acreditează gravitatea unor poze de mahnire și cogitație retractil-introspectivă. În care abundă notația prozaică, pretios-eseistică, gen „cele mai adânci revelații / vin totdeauna / dinspre durere și spaimă”. Astfel îndochinat, cititorul are parte de un flash poetic ce tratează impactul emoțional tot printr-un comentariu retorico-romantic. Un exemplu tipic de cum se compromite logica poetică, proprietatea termenilor, în fond expresivitatea, este textul *Aerul. Zid. Cărămida peste cărămidă*. Emfază digresivă, expunerea romantoasă, protagonismul ciant și complicat nu reușesc să treacă rampa. Fapt e că eroina lirică în nemeritarea postură de *malaimée*, se află în pragul unui bilanț înfiorător, de vreme ce „pielea ta e o haină de doliu”, ca să nu mai vorbim de „Prin câte experiențe traumatizante / mai am de călătorit (...)”. Un punct câștigat e totuși discernământul poetei de a prefera propria imagine „reflectată în cuvinte” imaginii din oglindă. Înamorarea de ficțiune este garanția unui zbor terapeutic al cărui pilot de încercare izbutește să fie Ileana Băja în cea mai mare parte a poemului *În umbra instrumentelor rock*. Emisia simplă, pertinentă, concentrată și atașantă a jocului febril din interiorul cuplului, scapă nebiruită de enunțuri și declarații ornate. Dar, vai, cum vom da pagina, autenticitatea imaginii cedează locul unor fade șarade, gesticulației mimetice de Ofelie repudiată, decisă să consume până la capăt esecul erotic, nu fără o anume morbidă voluptate. Exaltarea tristeții devine o manie dilatată în vorbe goale, bunele intenții devin probe de sentimentalism, de jurnal melo-intimist: „Îmi amintesc de o gară în care ninge / fericirea voia să-mi sfășie pieptul / și să iasă afară / ne mai despărțea doar atât / mica gară provincială, ninsoarea / ce-abia se pornise / tăcerea aceea amară (...)”. Faptul că într-un singur text întâlnim trei de ca să și trei de care ne face să credem că acest

debut păcătuiește prin *graba neprelucrării*, generatoare de contorsionism, facilitare redundantă și umor involuntar dar neîntâmplător: „Și cele mai reale întâmplări ale mele / s-au petrecut la mine sub tâmplă”. Sub impresia acestei revelații devastatoare, ne despărțim de Ileana Băja ce n-a pregetat să pună în textul ce dă titlul cărții zece adjective în 17 versuri. Idei valabile poetic se irosesc sub tratamentul simplist. Elocvența necontrolată jugulează simțirea poetică. Așadar, „prendre l'éloquence et tordre lui son core”.

GEO VASILE

lumea poveștilor animaliere

Editura „Ex Ponto” propune, în colecția *Gaudeamus*, un nou studiu critic, **Lumea poveștilor animaliere**, sub semnătura lui Ștefan Popa, om de litere, profesor în universitatea constănțeană.

Din eventualele observații care pot pune în relief structura și semnificația cărții, voi insista asupra unui singur aspect, anume relația pe care o întreține, sub raportul metodei, studiul profesorului Ștefan Popa cu sistemul teoretic al formalismului rus. Este cunoscut faptul că distincțiile teoretice ale formalistilor ruși au exercitat o influență notabilă asupra științelor limbajului; formalismul rus nu a reprezentat o experiență critică integrală prin exercitarea în sine, ci prin modul în care concepțiile teoretice avansate de acesta au diseminat în matricele disciplinare ale secolului al XX-lea.

De aceea, am aflat cu deosebită plăcere dar nedisimulată surprindere că profesorul Ștefan Popa a avut șansa de a se forma sub tutela spirituală a unor cercetători de orientare formalistă, dintre care cel mai cunoscut este Petr Bogatârov. Trebuie înțeles de aici că substanța acestui studiu este garantată, ca premisă, de substructura unui sistem teoretic validat cultural.

Una din problemele fundamentale ale acestui studiu este *universalitatea basmului*, în speță a basmului animalier. Îm fac datoria să amintesc că formalismul rus a fost prima școală cu ambiții științifice care a aspirat să construiască o teorie a genurilor. Conform definițiilor formaliste, genurile și subgenurile / speciile sunt construite de procedee, ele fiind *unități tipice ale enunțului artistic, unități finalizate și elucidate*; mai mult, genurile și subgenurile reprezintă un mod specific de a „închide” realitatea, de a constrânge realul să se supună unui mod tipic de renunțare. În acest punct al discuției voiam să ajung. Formalistii ruși, prin excelență Bogatârov și Einchenbaum dar și Bahtin, teoretizează un subgen narativ numit *skaz*; articolele *Cum a fost creată „Mantaua lui Gogol”* și *Iluzia skaz*-ului apar și în ediția românească și în cea franceză îngrijită de Tzvetan Todorov. *Skaz*-ul se bazează pe escamotarea unei iluzii: enunțarea narativă este asumată de un narator care se desemnează la persoana I, care este numit cu numele autentic uneori și care dramatizează propriul discurs, jucând fiecare rol al narațiunii și invocând permanent un cititor-spectator.

o altă strategie a ambiguității

actualizează) de-a lungul unui an (12 capitole — 12 luni) de către Consul.

Exploatarea patrimoniului universal al morții sau al infernului produce o polifonie orchestrată a conotațiilor care ambiguizează orice enunț despre *moarte*. Naratorul suplinește imposibilitatea rostirii cuvântului „moarte” de către personaje prin precauții metonimice: *fiesta, caruselul de bălci, excursia pe munte, rătăcirile prin pădure, mișcarea constelațiilor, tăcerea, în sfârșit beția și lipsa de comunicare*: „Schimbare din nou un șuvoi de cuvinte fără sens: răspunsuri, i se păru lui, date unor întrebări care, chiar dacă probabil nu fuseseră puse, oricum pluteau în aer. Cât despre răspunsurile pe care le dădeau alții, când se întoarse nimeni nu mai era acolo”. (p. 400)

În romanul lui Malcolm Lowry ambiguitatea nu se restrânge la limitele enunțurilor formulate de protagonist pentru a marca starea de confuzie declanșată de alcool; manipularea ambiguității este ridicată la nivel de principiu compozițional. Evenimentele povestite de narator stau sub semnul ambiguității: reperul spațio-temporal este absent rupându-se astfel orice posibilitate de a realiza o succesiune cauzală sau cronologică, bruiatul celorlalte voci care (se) întrerup introducând, de cele mai multe ori, elemente cu o ilimitată încărcătură simbolică, la rândul ei declanșatoare de noi trasee ale ambiguității, de data aceasta în planul hermeneuticii generale a textului. Simbolurile comprimate totemic: cocoșul, taurul, copacul,

scorpionul sau locurile simbolice: pădurea, grădina sunt completate de gesturi care astfel ies din sfera banalului, a cotidianului, devenind mișcări ritmate ale unui ritual necunoscut.

Se induce abil ideea că discursurile determinate de aburii *mescalului* sunt echivalente moderne ale discursurilor pitice, iar nebunia bahică este sacră asemenea celei profetice. Adevărul indiscutabil al acestora acreditează toate intervențiile personajelor: „Hugh, oarecum constient de faptul că băuse, asculta ca-n vis vocea sporovăitoare a Consulului ... Hitler, zicea el, [...] n-a vrut decât să-i anihileze pe evrei ca să obțină tocmai astfel de secrete ca acelea care pot fi găsite pe rafturile bibliotecii lui...” (p. 211)

Beția este starea privilegiată care asigură o conștiință de sine fără confruntările permanente cu alteritatea: dialogul cu ceilalți este dialogul cu sine, expansiunea lumii dinăuntru acaparează lumea exterioară, lumea de aici deține controlul lumii de dincolo cu care comunică astfel. Ca stare de tranziție între două momente de inacceptabilă trezie, beția este purgatoriul Consulului între iadul unei existente asupra căreia nu poate interveni, pe care este constient că nu a putut-o niciodată controla și paradisul arderii totale din mijlocul constelațiilor în care Yvonne este o Francesca-Beatrice *donna angelicata*: „Și, părăsindu-și visul, arzând, Yvonne se simți brusc ridicată și purtată spre stele, prin vârtejuri de stele risipindu-se în sus, în ceruri tot mai largi [...]” (p. 367)

Ambiguitatea capătă forța adevărului universal valabil, iar contextul bahic al enunțării ambigue îi acordă acesteia, pe lângă calitatea de adevăr, pe aceea de sacralitate.

ILEANA MARIN

Cartea profesorului Ștefan Popa urmărește „devenirea” skaz-ului, narațiunii primare — cu preponderență a basmului animalier — ca modalitate esențială ce transgresează spațiul literaturii orale și pătrunde în spațiul literaturii scrise (numite impropriu culte). Lectura volumului m-a convins că autorul a vizat și o altă finalitate, alta decât oferirea unor tipologii substanțiale ale basmului animalier conform catalogului Aarne-Thompson. De exemplu, chiar din primele pagini se recomandă valorizarea basmului animalier în orizontul mentalității arhaice, nu prin „filtrul” prejudecăților culturale actuale. Skaz-ul, basmul animalier în speță, marchează un moment esențial în istoria manifestărilor umane, un moment anterior dicotomiei narativ / dramatic, un moment în care povestirea funcționa și ritualic, și inițiativ, și cathartic. Astfel, în capitolele intitulate „Structura compozițională a basmului animalier” și „Povestitul ca formă de artă a cuvântului” se subliniază clar faptul că analiza narațiunii primare nu se reduce exclusiv la textul scris, pentru că acesta este doar o componentă a unui complex. Autorul încearcă să reconstituie un cadru pragmatic de „performare” a povestirii, în care modalitățile epicului se intersectează cu cele ale dramaticului. Narațiunea primară, basmul animalier în particular, este un polisistem semiotic care activează nu doar codul verbal la toate nivelurile sale de funcționare (și mă refer în primul rând la nivelul suprasegmental), ci și codul gestual și cel proxemic. Nu întâmplător autorul transcrie — într-un sistem compozit, indicând și gestul care dublează enunțarea — povestirea *Tapu moșului*. Studiul profesorului Ștefan Popa se deschide astfel spre antropologie culturală deoarece analiza basmului animalier devine un pretext pentru a înțelege mai bine devenirea umanului de la natură spre cultură, de la *physis* la *techne*, cu tot ce implică, cu figurile polimorfe ale imaginarului colectiv și cu modalitățile de punere în cuvânt ale acestora.

Observând, dacă mai este cazul, că orice discurs secund este lipsit de consistență fără suportul textului prim; vă invit eu, umil cititor, să savurăm împreună satisfacțiile intelectuale ce decurg din lectura acestei cărți.

ALINA OLOGU

vortex

Noua carte de versuri a lui Valentin E. Busuioc, *Vortex* (Ed. „Eminescu”, Buc., 1999) e consemnarea fericită a unei ambiante gravide de poezie în sensul deplin al cuvântului, de perpetuă alienare textuantă, când în mod imploziv („am visat că eram un disc imprimat / cu povestea vieții mele /... și acul ce-mi răscolea memoria / se apropia cel mai mult / de minusculul orificiu central / unde urma dintr-o dată / să uit totul”), când extazial contemplator, o foame vizuală ținându-l pe poet în fața ferestrei prin care constată „cum prin aerul rarefiat / frunze îngălbenesc / în ierbarele zeilor”. În fond, ambele modalități vivendiare conduc la dizolvarea poetului în substanța vieții sau, altfel spus, la escaladarea realului amenințat de asfixiere: „și pe măsură ce vine seara devenisem tot mai trist / încât nici realitatea nu ne mai e suficientă / nici măcar fotografului / ce tot calculează ceva într-un carnet apoi ne mută / de colo-colo pentru a intra în cadru / și și moartea”. Fereastra dă, în poezia lui V.E. Busuioc, spre memorie, spre ochiul albastru al lui Dumnezeu, spre sinele profund („pentru a sta la geam trebuie să fii sincer”) și spre universul care prin răscolul năste conștiința eului poetic și erotic entităților: „toată noaptea m-am gândit la tine dorindu-mi să mișc lumea / cu sentimentele mele de om ce stă la fereastră / și judecă universul vorbind cu o cană de vin”. Sau: „Eu sunt precaut și mă dezbrac înainte de a o face tu / știu prea bine că tot privind pe geam uni- / versul o să transpir și însuși aburul cârnii mele / o să fie ca un spray pentru înzăpezii tăi porți”.

Cu reversul opac, geamul devine oglindă și el reflectă realul ficționalizat, conștiințându-l anticipativ ca în această scenă de dragoste de pe un bulevard bucureștean: „nu ne vorbim deși atâtea lucruri inutile ne-ar putea uni / precum oglinda vitrinei în care privirile noastre / se întrepătrund făcându-ne să rosim / la ideea că la noapte / fiecare din noi se va gândi la celălalt / ca la o letrină cu care începe specia”.

Aflat în sistem comparativ sau metaforic, ficționalul își manifestă superioritatea și forța asupra realului: „Măinile noastre sunt două oglinzi / ce-și aspiră una alteia formele”. Oglinda multiplică prezenta umană, o intensifică sau o suplinește: „tu ești o concavă oglindă / atâtea lumină aduni / în ochii tăi mici de verighetă / și-n urechișile tale / pe care le îmbujorez cu mormăielile mele”.

Actul oglinzirii e un pas spre absentificarea zeificatoare a prezenței femeii iubite sub a cărei piele poetul intuiește „un șarpe ce-și schimbă solzii / cu unghii lungi de femeie”. Iar dacă prezența fizică imediată se încarcă de disconfort apoetic („sexul tău are o opacitate perfectă / încât nici învelit în

sentimente nu m-ar putea tenta”), absența devine fertilă din punct de vedere creator: „până și ficusul care cu un ram se uită la televizor / și-i deseori distrat și nu mă observă / iată că și el a devenit tot mai atent la nuanțe // fiindcă ori de câte ori simte că-mi doresc să scriu / își oferă propriile frunze drept suport / pentru versurile pe care și le dedic // și pentru că ți-am scris atât de multe poeme / el nu mai are frunze / ci file de carte completate / cu tot felul de semne ciudate / ca acelea pe care le faci tu când ieși în grădină / și i te adresezi lui Dumnezeu // din vârful ciresului”.

Valentin E. Busuioc e printre poetii, nu prea mulți la număr care, fără a face cu totul abstracție de practicile și cuceririle poeziei optzeciste, depășesc faza elaborării rețetelor scriiturale și ne prezintă poezia ca produs finit ce-și conservă ca prin miracol toată prospețimea roural-aurorală cu care a venit pe lume la ceasul în care prin insomniile îndrăgostiților de frumos zburdă capricioasele iele.

patina solitudinii

Din prefața semnată de George Muntean la cartea de debut a poetului basarabean Vasile Turcanu, *Patina solitudinii* (Ed. „Eminescu”, Buc., 1998), aflăm că poetul scrie cu aceeași ușurință atât în română cât și în rusă, ceea ce nu poate fi decât benefic pentru elaborarea discursului în sine cât și ca deschidere spre alte orizonturi culturale. Într-un poem, cuplul îndrăgostiților animă un tablou de Marc Chagall; într-altul, aripile sfinte ale hulubului lui René Magritte sunt invocate întru zborul din orașul „prin care curge strălătațea”, oraș „mai degrabă-al veneticii decât al aborigenilor”. Tentativa de autoidentificare a poetului se face din perspectivă socială și națională, într-o lirică de notație, deretoricizată: satul natal îi tănuiește, blagian, izvorul viitorului, iar patria îi apare ca „spațiul / depozitat în mine”, într-o coloană a solidarității pe verticală a istoriei în care părinții au grijă până și „de strănepoții nenăscuți”. Volumul este însă unul cu preponderență de dragoste. Iubirea e trăită ca stare de miracol și ca revelație a ieșirii din timp: „Cât de străvechi eram / Când nu ne stiam” (*Întâlnire*). Definirea acestui sentiment universal are candoarea și naivitatea însemnărilor de album adolescentin: „Dragoste, scrântire dumnezeiască a minții, / Joc neclar al sufletului. / De-a baba-oarba” sau: „roi de semnale, / Setoase de continuarea zborului” (p.46). Poetul e conștient de combustia neiertătoare a iubirii și, ca atare, existența sa e o amânare temătoare a declanșării ei. Poetul e romanticul timid, temător de declarații patetice, îndorurat, imprevizibil și întâmplător (p.30), piatră de moară zdrumcând grăunțele de aur ale zeilor, lămurare decapitată de boarea vântului imperceptibil etc. Această stare de expectativă e febrilizată interior de gândul posibilității pierderii iubitei a cărei absență temporară o face încă și mai prezentă (*Depărtări*), după cum lui însuși îi place să se autoiluzioneze că se va întâmpla după dispariția sa fizică: „Iar când făclii de doliu se vor apuca: să te consoleze / Jertfi-vei mielul

remuscării / Si un ajun de toamnă a dragostei te va chema / Să-asediezi nețărnută / Zonă a sufletului meu” (p.72). Membrii binomului erotic sunt simbolizați prin soare și, respectiv, prin insula nordică, poetul având un acut simț al corespondențelor dintre om și univers.

Patina solitudinii este într-un debut onorabil și despre Vasile Turcanu se va vorbi reperial.

decrepitudine

Între cartea de debut a lui Marian Dopcea, *Despățirea de ploaie* (Ed. „Albatros”, 1976), și cea de a doua, *Decrepitudine* (Ed. „Mesagerul”, Bistrița, 1999), s-a scurs aproape un sfert de veac, constatare care ar putea servi de fundament pentru cel puțin două ipoteze: ori că poetul nu e deloc un risipitor de imagini, ori că-și decantează scrisele până la lamura lor cu care se identifică. O strofă din *În poezie* pare să susțină argumentativ această din urmă bănuielnică aserțiune: „Și nopți în sir reiau tot mai grăbit, / Foi peste tot în jur împrăstiate. / Mușc în neșire buzele uscate: / În poezie-mi spun sunt de găsit”. Esafodajul moralo-filozofic al plachetei *Decrepitudine* îl constituie nu bucuria, ci tristetea de a fi și de a vegeta disconfortabil la capătul unei vieți derulate ca ispășire a blestemului ori neajunsului de a ne fi născut, cum ar fi spus Cioran al cărui spirit iconoclast nu-i deloc străin, ca și cel al unui Nietzsche războindu-se cu Dumnezeu, de discursul poetic propus de Marian Dopcea, discurs definit ca „o biată metafizică haimană”. Omul se naște îngrădit și își trăiește perpetuu în comunicabilitatea cu semenii, pradă instinctelor stupide și ipocriziei hăde ori zădărnice, la capătul traectului său mizer așteptând imperturbabil Moartea, după ce și-a „hrănit turbatele nădejdi” cu „metafizice tertipuri, cu lături / De la ospățul ingerilor” (*Soteriologică*). Timpul roade până și lumina; trecutul e miasmatic, iar prezentul murdar și purulent; lov își zgândărește rănilor pe mormanul lui de gunoi și-și blestemă noaptea venirii sale pe lume; trupul regelui David nu se mai încălzește de cel al frumoasei Abisag; Oedip se întoarce în Teba să privească Adevărul în față s.a.m.d. Arondarea zonei urâtului la imperiul poeziei nu-i deloc nouă, însă farmecul acestei cărți constă în forța ei exorcizantă de a numi decrepitudinea fizică intrinsecă metabolismului bazal și de a o face dintr-o și într-o perspectivă oraculară menită să-l concilieze pe insul gânditor cu condiția lui umană care este inevitabila neantizării. Suflet pluralizat al unei suferințe morale pe care Bacovia a racordat-o atât de temeinic la înalta tensiune a poeziei de dincolo de cuvinte se ridică purificator și din paginile cărții lui Marian Dopcea, un poet de care, cu siguranță, se va mai vorbi: „Iar sufletele noastre mocirlițe / Se zgribulesc sub cerul vinetiu / Al toamnei — și de viață nu mai știu, / Și nu mai știu de zilele-nsorite. // Apatice, murdare, toropite / De amorteală, semne straniu scriu — / Și lumea-i parcă toată, un sicriu / Al sufletelor noastre mocirlițe” (*Toamna*).

ION ROȘIORU

MARIAN PAPAHAĞI

Va trece multă vreme până când ne vom obisnui — dacă ne vom obisnui — cu absența prezentei sale făptuitoare. Cel mai aproape de spiritul său aromân-clujean-român-european-universal și, nu în ultimul rând, cosmic, mi se par stihurile lui Eugenio Montale: „Il sole, in alto, — e un secco greto. / Il mio giorno non è dunque passato: / l'ora più bella è di là dal muretto / che rinchiude in un occaso scialbato” care în propria-i traducere sună: „Soarele, sus, — și un prundiș arid. / Ziua mea, așadar, nici că s-a dus: / ora cea mai frumoasă e dincolo de zid, / pe care îl închide în tencuit apus”.

Era un *clasic ermetic* al cugetului, iar prin îmbinarea acestuia cu fapta, se așeza pe unul din cercurile care se deschideau către zările Empireului. Aici, pe pământ, purta blazonul adevăratului *intelectual*, om de gândire și de acțiune, onest până în măduva oaselor, animat de proiecte arzătoare, grandioase, doar aparent utopice, în fapt, ele fiind garantate de un pragmatism european resorbit în plămada actualității.

Alături de numele său „adunat pe o carte” se înșiră, în câmpul criticii și istoriei literare, remarcabile titluri: *Exerciții de lectură* (1976), *Eros și utopie* (1980), *Critica de atelier* (1983), *Intelectualitate și poezie* (1986), *Cumpănă și semn* (1991), *Fata și reversul* (1993), *Fragmente despre critică* (1994), *Interpretări pe teme date* (1995). Traducerile lui Luigi Pareyson, Rosa Del Conte, Roland Barthes, Murilo Mendes, Guido Morselli și Eugenio Montale mărturisesc, pe o cale indirectă, dar nu mai puțin creativă, dragostea autorului pentru cultura autentică și vibrația profundă a gândului poetic. N-a fost să fie această ipostază de *traduttore* împlinită prin editia nouă a *Divinei comedii* care, atât cât a putut răzbi la lumină sub forme cristalizate, se revelează ca un moment filologic de simțire și cuget romanice. O privire retrospectivă întâlnește cu simpatie și admirație cititorile sale: revista studentească „Echinox” (să adăugăm aici și editura cu același nume, apărută în anii post-dictatură), pe care a născut-o și căreia îi va imprima — cu sprijinul celorlalți doi corifei, Ion Pop și Ion Vartic — o imagine inconfundabilă de ținută intelectuală și morală; *Dictionarul Scriitorilor Români*, coordonat împreună cu alte două personalități ale vieții universitare clujene, Mircea Zăciu și Aurel Sasu; dăruirea și competența, ca dascăl la Filologia din Cluj; după 1989: secretar de stat, prorector, director — funcții administrative care s-au constituit în tot atâtea izbânzi, prin impunerea ideii de autonomie universitară, a necesității de a deschide universitățile românești către rețeaua universitară mondială, și simultan, a modernizării ei, pe căi rapide și eficiente.

Nu mi-a fost profesor, dar oportunități fericite m-au purtat în preajma sa, lăsând urme indelebile. Emană o senzație de protectorat intelectual care, straniu îndeajuns, nu se realizează prin indulgență inistitoare, ci prin comprehensiune și exigență. Ca student al Facultății de Filologie din Cluj, prin 1975-1976 asistam la ultimele manifestări ale cenaclului „Echinox”, unde, sub patronajul jupiterian al lui Ion Pop sau Marian Papahagi se puteau auzi versurile lui Ioan Moldovan sau Emil Hurezeanu. Autorul *Exercițiilor de lectură* avea distincție și un simț hermeneutic desăvârșit. Datorez enorm spiritului echinoxist, iar dacă protegiitorii săi — Papahagi, Pop, Vartic — nu creau discipoli, totuși, fiecare în felul său, devenea un posibil model, în sensul constituirii ca reper de valoare morală și intelectuală. „Practica” din studenție am făcut-o la „Echinox”, unde o mână de tineri Trudeau la realizarea INDEXULUI general al revistei (ce-s-o fi ales de el?!). Retin momente vii ale acelei munci care, departe de a fi plicticoasă sau agasantă, mă racorda la istoria, plină de peripeții, a publicației. Coordonatorul nostru — Marian Papahagi — îmi răspundea calm la orice întrebare — chiar neghioabă — pe care o puneam, iar dacă mă prindea în „delict” de ignoranță culturală, mă aghezmua cu vreun mini-curs despre Enzensberger sau cine știe ce altă personalitate literară pe care o ignoram nepermis. Ceea ce mă atrăgea însă cel mai mult la personalitatea sa era convietuirea inexplicabilă pentru mine — cel puțin atunci — dintre spiritul său ironic și speranța, cu rădăcini profunde, care, vădit, îl călăuzea pe căile Faptei. Altfel spus, persoana sa era învâluită într-o luminozitate absconsă (a se citi: temeinică!) care îi marca personalitatea.

Și mai clar a reieșit această latură esențială a ființei sale după decembrie 1989. A găsit cum să împace administrația și hermeneutica, civilizația și cultura, astfel încât sfârșitul l-a surprins ca director al Accademia di Romania, așteptându-și prima serie de bursieri ai scolii, și ca peregrin printre tertinele dantesti, cărora le găsisse noi forme și sensuri, o muzicalitate inedită, pe care, din păcate, n-a putut s-o dezvolte până la capăt.

Dacă ar fi să dau o definiție notiunii de *intelectual*, m-as gândi în primul rând, la Marian Papahagi. Sin-aspregeta în a agăta, cumva imaginar, în biroul tuturor politicianilor și în mintea tuturor oamenilor dezorientați de azi, cuvintele sale: „Atunci când vom reuși să ne găsim în armonie nu cu societatea, ci cu noi înșine, în armonie cu propriile noastre idealuri netrădate, cred că vom izbui să ne păstrăm o speranță pentru mai bine”.

GABRIEL PETRIC

o voce îmi spune

Semnul clar. Luminat
de surâsul Copilului. Cristalin
a sunat
clopotul Destinului.
O, și de-ar fi rămas
născător ca o frunză.
Cineva i-a inoculat în suflet
o lumină confuză;
Ce caut acolo? Liniste?
Acolo niciodată liniste nu-i;
sevele forfotesc și se rup razele
cum picăturile de ploaie pe statui.

El unde mai este?
S-a ascuns în Mit,
ori încă trăiește
cum raza-n zenit?

O voce îmi spune
să rămân ce sânt:
sământă fertilă
în fertil pământ.

venusiană

Eu nu îți cer să mă mai alinti
ca un parfum de trandafir între pulpe,
dar vino să vindec
când Timpul rupe!
Din moarte n-ai să iesi, n-ai să scapi
și eu asemeni Ție,
voi fi ca o rădăcină
ce poate să reziste, dar poate și să fie
doar amintirea unor rădăcini;
redă-mă mie însumi și fii
sursa blânderelor lumini.

Pe-acest pământ — spațiu neospitalier,
tu ai fost rază dulce-n seară
și dacă sunt chemat să pier
rămâi tu: oră clară-n vară
ce luminează-un tânăr cer
și nu are dreptul să moară!

viziune cu otrăvitori

Vin otrăvitori și echilibrul se rupe.
Lumina pleacă
între pliurile Nimicului, și-acolo își ascute
Întunerul arma-i opacă.
Vin otrăvitori, cu-ncetineală
așezându-și uneltele fricii în casă;
lumina-ncederii se zvârcolește
și continuu de neliniste-i roasă.
În relief, arătându-și venele sacrificate,
oamenii rămân ca niste nervuri,
și cu pedanterie otrăvitori suri
ca pe tablouri insolite în cuie îi bate.
Cerul e-n convulsii; ploaia nu s-arată,
și ca o pecingine peste țărână
otrăvitori și poartă talpa lată
și tot ce ating se usucă și sună!

un mod de apărare a luminii

Ochiul meu e investit
cu imaginea frunzei când tâșnește din
mugur.

El își păstrează-ntregi imaginile
și le apără de lasoul cetii,
și le-ncălzește-n sine
cum pasărea-ncălzește zborul viitor.

Ochiul meu e un spațiu unde mâinile osoase
încă nu și-au adus uneltele;
masa spaimei încă n-a fost pregătită
pentru operația nelinistitoare!

viziune

Ascult:
razele Lunii între dinții puternici se sfarmă!
Și-mi pare că demult

ultima armă
a fost smulsă și spartă,
încât pe neospitalierele pietre
vântul vânat ca pulberea din aspra Spartă,
aduce numai moarte siluete.
Și noaptea mă-nfășoară
cum năvodul pe Agamemnon.
De-as fi un pom...

Să nu mă doară, să nu mă doară!

atmosfera de cucută

Aerul e vâscos și-mpregnat cu cucută.
Eu nu mai pot să mă zidesc în poem,
de fiecare secundă mă tem.

Mi-e dor de-un trup de-adolescentă,
însă pe zare, în amurg,
sexul femeii dragi e ars pe rug.

Fug de mine însumi
și nu-mi ajunge plânsu-mi
să-nalt un foc: el nu e salvator
și-aud cum secunde mor!

Intru-n cupele de stânjenei,
dar nici ei
nu pot opri secundele sparte.

Ele mă-nscriu cu duritate-n moarte?

lumina zării

Lumina zării ce veni
— este adevărată
Lumina omului care intră pe prag
— el este adevărat.
Lumina calului de trestie
Lumina sărutului văii
Și mâinile ce stau ca să se spintece
Și mâinile ce îmbrățișează pâinea
și valea
și oasele noastre sfâșiate
— acestea sunt, acestea sunt adevărate.

sângele

„Sângele, sângele
— oare cu cât îmi pot vinde sângele acesta?

Sângele, sângele
— oare cu cât mi-l vor drămui?
Sângele...”

Oamenii tăcură.
Oamenii orbiră.
Oamenii se-nfipseră în pământ.
Oamenii.
Sângele.
Oamenii se-nfipseră în rugină.
Sângele.
Oamenii amutiră, iar sângele le vorbi.

Sângele.
Piatra.
Piatra se desprinsese singură din grădină.
Piatra se scurse și înflori.
Sângele. Oamenii. Lacrima.
„Oare cât timp vei mai poposi în țărână?
Oare cât timp piatra vă va vorbi?”
Sângele. Oamenii. Lacrima.
„Căci de sânge este cerul, ascultați!
Căci de sânge este brazda, ascultați-Mă!

Iar dacă ochiul vostru, inima voastră nu va
deveni
de Sânge, de Sfântul Scump Sânge, de Lacrimă,
de Lacrimă-rouă, grăbiți-vă! — pământul vă va
izgoni!”

pentru trecerea zării

Pentru el, cerurile se rup.
Pentru el, nu există pasăre neînsăngerată.
— Râurile împing la vale malurile rusinii.
Pentru el, limbută, floarea de azalee singură se
retează.

Pentru el, oamenii care plâng —
Pentru el, lumânările zilei
devin trup
— trupul lui,
Care începe să alerge,
ținând asfaltul în mâini,
scuturându-se,
asfaltul cu soapele,
asfaltul cu gemetele
— gemetei voi, oameni — spuse el —
pe drumul cu pulbere, alergând
cu pulbere și lumină de oase;
ne vom întâlni
la ruperea Zării
topindu-se, ne vom întâlni.
Cum vei trece Zarea topindu-se?
Cum o vei nimeri? Decât numai topindu-vă,
asemenea zilei, decât numai topindu-vă,
asemenea sângelui, a sângelui în lumină
asemenea plângerii, în lumină
asemenea văii, care se surpă
— Fugiți!

lumină vei deveni.

ziua vine ca un regret

soarele parcă s-a topit în măduva oaselor
și bătrânilor nu le rămâne decât toamna
sufletele lor sunt ca niste făclii
au vârsta când amintirea
nu-i mai poate întoarce din drum
acum tăcerea lor e mai adâncă
decât un fluviu / noptile
sunt ca niste lebede / ochii mei
dezbracă o femeie sub o lumină ametiță
ca fluturii pe lămpi / gândurile lor
seamănă cu lucrurile peste care timpul
trece / ziua vine ca un regret
ne lăsăm ademeniți de parfumul violent
al unei întâmplări / vine o clipă
când amintirile sunt mai fascinante
decât cascadele / și o îmbrățișare
este mai lungă decât un drum de țară
ne întoarcem de pe coclauri
cu un sentiment ciudat / avem și martori
toamna umblă prin odăi ca o bătrânică

pastel

o așteptam să vină din clipă în clipă
o știam după umbra pe care o lasă
în sufletele noastre bănuia tristetea
pe care lăutarii o cântă ca pe o mireasă
și pomii erau mai singuri decât noi
ne uitam într-un pârâu ca într-o carte
o adolescență cădea pe gânduri avea o obsesie
o povestea și pe urmă pleca mai departe
îți amintesti în jur bărbatii aveau fete întunecate
dintr-o dată unul simtea cum îi crește barba
privea într-o apă niște lumânări nestinse
îl cutremura șoapta pe care o legăna iarba
pretutindeni era un fosnet ca un strigăt
aerul mirosea ca o bucătărie de vară
era noapte și în fiecare casă se auzea
cum se destramă o poveste de dragoste amară
tăcerea n-a fost vreodată marele meu păcat
m-am hrănit cu iluzii cu noaptea îmbrățișat

strigătul

în timp ce viața trece ca o apă
strigătului îi cresc aripi
dintr-o clipă în alta aștept
un vânt turbat să-mi măture
zăpezile de pe tample
noptile seamănă tot mai mult
cu o turmă de bivoli
în gara veche din Schitu
prietenii tăi rontăie pesmetii
unei amintiri și-n mușchii lor
sapă acum fiorul unei ape adânci
neliniste se rostogolește precum
ninsoarea pe lângă case
strigătului îi cresc aripi
și nu știu ce spaime se ascund
în trupul tău lovit de valuri

cu înfrigurare

noptile nu sunt altceva decât adevărate
daruri pentru femei / singurătatea lor
seamănă tot mai mult cu un lup
hămesit / dintr-o dată le descoperi pe față
o uimire / visele lor sunt
precum câinii hoinari / despre zbucium
doar sufletul își mai aminteste ceva / când
prima zăpadă cade peste salcâmi
umezindu-le coaja ca o lacrimă colțul
unei batiste / se apropie iarna și nu vă rămâne
decât
să băgați în seamă înfrigurarea
cu care femeile au stivuit noptile
ca pe niște lemne

Mirosea a parfumuri ieftine, dar lui îi plăcea aerul cald, mai ales când afară era frig și cizmele scârțâiau pe zăpadă ca o ușă cu balamalele neune. Vedea femeii învelite în blănuri moi și albe ca în niste falduri de lapte încheșat. Iar domniile care le însoțeau aveau un aer serios de trezorerii la o bancă elvețiană. El trăgea tăcut din țigările lui ieftine, imaginându-și cum funinginea fină se strecoară pe sub gulerul domniilor paltonați, murdărindu-le cămășile. Preferatul lui era James Dean — îi plăcea felul în care își ținea el țigara și privirea lui răzbătând până departe. În filme nu-l interesau prea mult cuvintele, ținea mai mult la tăcere. Simtea de fapt că, în unele situații, nici nu sunt prea multe de spus. O remarcă și J.D. cu mai multe ocazii. „Nu e mare lucru de făcut pe-aiici”. Nici el însuși n-avea prea multe de făcut. Schimba bobinele, le căra până la depozit, înlocuia câte un bec ars, verifica (destul de rar) instalația electrică. Pusese chiar și otravă pentru șobolani. Niște boabe roșcat-cărămizii. Nu văzuse nici un gușgan mort, în schimb găsisese o pisică moartă, în spatele unei draperii, abia când începuse să se împuță, umflată ca o baciă de porc. O scosese afară pe ușa din dos, cu o grimasă de scârbă. Pe El îl văzuse pentru prima oară într-o seară rece de iarnă. Înfășurat într-un palton ce-i ajungea până la călcâie, se opri și scosese un pachet de țigări, lovindu-l de podul palmei pentru a extrage una. O aprinsese de la bricheta de culoarea paiului, ca un glonte. La lumina flăcării îi zărise chipul, numai pentru o clipă. Rămăsese doar licuriciul bobului de jar și parfumul tutunului, cadelm-n-vechi. Îl privise apoi îndepărtându-se, dispărând în umbrele moi ale înșelării.

Nu putuse să doarmă în noaptea aceea. Afară ningeau cu fulgi mari, întunecați, și el ieșise la plimbare pe bulevard, privind perechile care treceau luminate de vitrine. O doamnă trăgea nemulțumită de lesă un câțel într-un soi de jiletcă roșie, care lăsa în urma lui mici pete de muștar pe albul zăpezii.

Fără îndoială că tânărul acela semănând atât de bine cu James Dean nu putea fi chiar El. Totuși, răscolise ceva vechi în adâncul lui — poate și fiindcă apăruse așa, pe neașteptate. Sunt unele lucruri pentru care cineva ar trebui să te anunțe din timp, să te pregătească. Așteptase mai apoi zile de-a rândul ca el să apară din nou, pândind în holul cinematografului când se vedeau biletele sau făcând ronduri repetate pe-afară, sub pretext că fumează.

Iar el chiar apără, ca din senin, într-una din zile. Leșise dintr-o mașină, cu un aer care era numai al lui. Aruncase o privire împrejur și apoi se îndreptase către micul magazin de lângă cinema, ieșind în scurt timp cu o revistă pe care o îndesase în buzunarul larg al lodenului. Se rezemase în cele din urmă de o cabină telefonică din apropiere, așteptând pe cineva, probabil. Îl urmărise cum își aprindea țigara, lăsând fumul să alunece în spate ca un fular, peste gulerul ridicat al hainei ce-i acoperea obrajii trași puțin din cauza gerului. Stătuse acolo mai bine de douăzeci de minute, uitându-se din când în când la ceas, cu destulă nonsalanță. Fumase trei țigări, însă fără nervozitatea celor care așteaptă, ca și cum ar fi încărcat cartușele într-o armă, fluierând vag o arie. Când ultimul muc se rostogolise în zăpadă,

S-a întâmplat și altora, încât mi-e greu să cred că îmi aparține, că e visul meu. Dar nu este repetarea visului în mintea mai multora un — alt — semn dumnezeiesc?

Pe la începutul lui decembrie

1989 am visat — trei nopți la rând, și cu o mare claritate — că aud un glas răsunător spunându-mi așa:

— Du-te în orasul Drăculești, la Primărie, unde vei găsi o comoară. Din ea vreau să zidești biserica mea!

Vă amintiți, poate, acele clipe negre din regimul trecut, când a vorbi numai de biserică, însemna un delict! Cine să-și îndrepte mintea către zidirea unui sfânt lăcaș? Pe-atunci bisericile se dărâmau! Iar eu mă vedeam în situația unui om neajutorat, sărac, sub cezari... Degeaba se ridicau năzuințele mele către Cel-de-sus, mi-era peste puteri să le împlinesc!

De ce se repetase visul? Când visezi ceva o singură dată, spui că a fost nălucire. Când visezi a doua oară, te întrebi dacă nu te-a vizitat demonul și înăspresți rugăciunile către Domnul. Dar de trei ori?

Aceasta mi s-a vădit îndemnare sfântă! Trebuia să ascult vocea care, nu încăpea îndoială, era vocea lui Dumnezeu! Dar cum să merg eu la acea Primărie și cum să întreb de comori? M-ar fi luat în râs, dacă nu chiar m-ar fi socotit nebun sau mai știu eu ce... Vreo două săptămâni am tot amânat plecarea. Mi-am aranjat treburile casei și cele personale, așa fel ca — îmi spuneam — de mă vor lega sau trimite la balamuc, să nu rămână cineva nemulțumit de faptele mele. Și-am plecat joi, 21 decembrie. O zi însoțită, parcă sfârșea octombrie, nu ne aflam cu patru nopți înainte de Nașterea Domnului!

Am ieșit din sat cu o căruță care mergea peste două hotare, la niște neamuri. Pe șoseaua ce duce în capitala de județ m-am hotărât să aștept o mașină de ocazie spre oraș. De acolo luam trenul, nu conta când, fiindcă plecasem pregătit pentru lungi șederii prin gări și pe la margini de cetăți. Mâna Domnului a adus un camionagi, al cărui traseu trecea prin Drăculești chiar, ocolind însă pe la o fermă de zarzavaturi, unde am și mas. Omul care conducea, bărbat atos și cu credință, era cam taciturn. Abia dacă a pomenit ceva de viața lui. E drept, nici eu nu m-am întins la vorbă, cu osebire ce mă mâna înspre acel oraș n-am dezvăluit. Am spus că aveam pe cineva bătrân, o rudă care trăgea să moară și vroia să mă vadă, sau eu doream asta, nu mai știu...

Când soferul mi-a zis că drumul său taie Drăculeștii, eu am crezut că voi ajunge ușor. Când însă

ANGELO MITCHIEVICI

CINEMA

tânărul se îndreptase spre mașină cu aceleași mișcări lente, și pornise imediat, pierzându-se în trafic.

În seara aceea umblase din nou hai-hui pe străzi — era una din seriile în care simtea nevoia să bea ceva și să povestească. Intrase, la întâmplare, într-un bar cu lumini foarte colorate. Muzica părea că pluteste până și printre picioarele scaunelor, făcându-le să flutureze. Se așezase la o masă ceva mai retrasă. O fată cu părul negru se apropiase și el crezuse că venea ca să-i ia comanda. Un coniac, spusese, dar ea se așezase dezinvolt pe unul din scaunele din fata lui și fata care servea apăruse ca un soricel în spatele ei. Două, spusese ea. Fac cinste. Ochii ei verzi îi amintiră, fără să știe de ce, de o elice care se învârtă greoi și surd printre tândări de gheață. Luminile luciră toate deodată, deasupra și dedesubt. Liz Taylor, chiar Ea. Purta pantaloni și o cămașă cadrilată. Privirea ei îl fixase o clipă. Și tu aștepti pe cineva? îl întrebă. Toți așteptăm pe cineva, numai că unii dintre noi nu au aflat-o încă, adăugă ea surâzând.

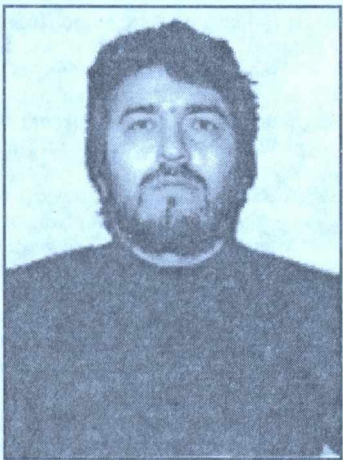
Coniacurile sosiseră în pahare bombate, străbătute de nervuri rubinii. Ea și-l luase pe-al ei în căsușul palmelor și-l golise pe jumătate fără să-l privească, ca și cum ar fi suflat aer rece într-un bulgăre de sticlă fierbinte. Ar fi vrut să-i povestească ceva, nu știa precis ce, sau măcar să-i spună că și El se afla undeva prin preajmă, că o aștepta probabil, în fata cinematografului, sprijinit de o cabină telefonică, fumând. Știa însă că nu ar fi găsit cuvintele potrivite, se dovedeau întotdeauna prea puține, prea sărace. Umbrele foiau în jurul lor. Nu erau singuri, petrecerea era în toi acolo. O fată blondă, cu păr foarte lung, se strecură pe lângă mese și un bărbat, căruia nu i se vedea fata, răsese sonor. Paharul îi fusese umplut pentru a doua oară. Pe scaunul înalt de lângă teigheia fusese ajutat să se catere un bondoc cu fată de bulldog. Cutele atârănând ale obrajilor dezveleau un nas tufefiat. Buzele îi erau ca două bretele moi și purta un sacou de un roșu foarte strident. Privind mai atent, își dădu

seama că era chiar un câine, iar o doamnă corpolentă îl plesnea dragăstos dar insistent cu lesa peste fund, silindu-l să se dea jos. Câinele ăsta parcă jucase într-un film politist, poate în *Jack și Grăsanul* sau poate în *Casa cu stafii*. Nu reușea să-și amintească. Era la al treilea pahar. Câinele sărise de pe scaun ca o ghiulea căptușită și urinase disprețuitor pe piciorul nichelat al scaunului, în vreme ce doamna împlănită sorbea printr-un pai lichidul rozaceu dintr-un pahar în care mai rămăseseră, dezolate, o umbrelută din foaie de orez și căcăreaza unei măsline. O clipă atenția îi fu distrasă de fata aceea blondă care trecu din nou printre mese și auzi iar râsul sonor al bărbatului înalt și spătos. Era ușor ameliat. Între timp, Ea dispăruse fără nici un cuvânt. Cele două pahare se aflau în dreptul lui. Când ieșise, nimeni nu-i ceruse să plătească. Acasă, se urcase în pat fără să se dezbrace, adormind aproape imediat.

Se trezise a doua zi cu puțină febră. Dar se remontase iute, pregătindu-se să plece la muncă. Ningeau din nou. Parcă de mult nu mai ninsese atât de bogat peste oraș. Își pusese ciorapii cei mai groși ca un scafandru care își trage costumul, știind însă că asta nu-l va ajuta prea mult împotriva frigului. Stau prost cu circulația, își spusese. Ceva suna a înțelepciune în simplitatea frazei. Nici un alt diagnostic nu l-ar fi putut satisface mai mult decât această propoziție. Stau prost cu circulația, repetase el. Sau mult mai bine, și se gândise că asta venea poate tot dintr-un film.

În drum spre serviciu, se ogândise în vitrina unei florării. Își revăzuse chipul din tinerețe, un chip onest, lipsit de o expresie specială, în afară de senzația aceea că de fapt nu se află acolo, că decupând hârtia fotografică în dreptul lui ai fi dat peste un coridor întunecos pe unde venea aer cald, ca dintr-o gură de ventilație — el fiind mereu în altă parte, întorcându-se totuși în locul acela ca un câine amușinând o urmă ce se pierde. Mereu de la capăt. Pe urma lor. Gigantii. Văzuse filmul de nenumărate ori. Prima oară, în tinerețe, cu o fată pe care o cunoscuse chiar atunci și pe care nu o mai

DUMITRU UNGUREANU

UN VIS

revăzuse niciodată. O fată care astepta în fata cinematografului pe cineva care nu mai venea. Purta un palton negru și o fustă de lână lungă până la călcâie. Era neobișnuit de frumoasă, cu o fată prelungă și ochii de un căprui ruginiu. Avea și o geantă mică, pătrată, pe care o ținea cu mâna înmănușată. Începuse să ningă și, din când în când, ea își scutura fulgii de pe obraz.

Se scotocise în buzunare să vadă dacă are bani pentru două bilete și apoi o invitate, așteptând să fie refuzat politicos. Nu era îmbrăcat prea grozav și trebuise să uite asta pentru o clipă. Spre mirarea lui, fata acceptase, privindu-l cu atenție drept în ochi, ca și cum ar fi vrut să ia ceva de acolo. O rugase să-l aștepte puțin ca să ia biletele. Ea făcuse din cap semn că da și el se temuse că, în scurtul răstimp cât stătuse la coadă, ea va fi plecat sau cel pe care îl așteptase va fi apărut. Dar nu. Era tot acolo, izolată cumva ca o statuie într-un parc. Desenând mici cercuri cu vârful ghetelor în zăpadă. Putem merge, îi spusese el intimidat și ea îl urmase. Filmul alunecase pe lângă ei, fiecare replică amplificată de prezenta fetei de alături. Mirosea a parfumuri ieftine, dar lui îi plăcea aerul cald, mai ales când afară era frig și cizmele scârțâiau pe zăpadă ca o ușă cu balamalele neune. În întuneric, imaginile se lăsau să cadă cald pe obrazul ei. Era de parcă filmul ar fi curs ca un fluid din pupilele fetei. Ea nu și scosese mănșile. Bratul ei se rezemase o clipă de al lui, apoi îi căutase mâna și degetele îi se încheștaseră dureros. La ieșire, ea îl rugase să o conducă, iar el fusese de acord. Stia că nu i-ar fi putut spune ceva care s-o intereseze, că ea se gândea probabil la altceva și că tot ce-si dorea era să nu rămână singură. Îl luase ușurel de brat și se plimbaseră pe străzi întortocheate, cu ramurile copacilor împăienjenite deasupra lor. Trecuseră printr-un parc cu parfum de umezeală și bănci ude, prin ganguri întunecoase cu umbre lichide. Pe-atunci nu existau firme colorate, orașul era mai întunecat și mai cald, mai retras și mai adormit. Fata se sprijinise de câteva ori de el, când piciorul îi alunecase pe creste nevăzute de gheață, iar el nu schitase nici un gest în plus, cum ar fi să-i înconjoare umerii cu bratul, inspirând doar parfumul de ud și de lăcrămiore care i se strecura din palton. Se opri pe neașteptate la o răspântie și își desfăcuse ușor bratul de sub al lui. Îl atinsese fata cu degetele și dispăruse pe una din străduțele scăldate.

Seara aceea se întorcea uneori pe furis, lăsându-i de fiecare dată ceva ca o dorință nelămurită. Revăzuse filmul de nenumărate ori, fără să dea prea mare atenție cuvintelor și nici acțiunii. Vremea lui trecuse, James Dean se prăpădise într-un accident stupid de mașină, luând cu el și expresia aceea de detașare ușor melancolică, Rock Huston murise de o boală ciudată care-l îmbătrânise prematur, iar Liz Taylor trăia căutând tinerețe în noii și junii ei amanti. Și totuși, povestea lor, când luminile se stingeau în sală, era ca la început. Si poate ei stiau ceva ce el nu știuse. Să trăiască, de pildă. Trupurile lor putrezite erau înfășurate din nou în beteala strălucitoare care le reda pentru o clipă tinerețea. Si totul era la fel. De la capăt.

*) fragment de nuvelă

care se cunosteau între ei, și care — cum au decurs evenimentele apoi — s-au instaurat la conducere, încropind Frontul.

Prezenta mea li s-a părut suspectă. Cineva m-a întrebat ce caut, cine sunt, de unde, și altele. Dacă mă prefăcem altul decât acela care eram, minteam fată de oameni și fată de Domnul. Dar dacă spuneam adevărul, nu mă judecau drept nebun? Însă în clipele acelea am avut revelația vointei lui Dumnezeu, manifestată de două ori: o dată când îmi trimisese visul, și a doua oară, când făcuse ca tocmai la sosirea mea în orașul unde visul mă purtase, lumea să fie răsturnată din tălăni! Am spus oamenilor aceia cine sunt, de unde, de ce am venit atâta cale până în orașul lor, tot adevărul din visul meu! Ei au răs și m-au trecut în categoria terorștilor, despre care se vorbea deja. Până să se lămurească lucrurile, m-au vârat într-un birou cât un chibrit, și-au înțuciat usa, punând pe cineva de pază, cu consemn să nu scap. I-am rugat să telefoneze în sat și să întrebe de mine, mă cunoaște lumea...

Veti fi mirati de ce n-am protestat, de ce n-am luptat. Uite de ce: când le-am povestit cine sunt și ce m-a adus în oraș, unul dintre ascultători a izbucnit în râs mai abilit decât ceilalți și-a zis așa:

— Va să zică esti din Pătlagele-de-Sus! Si-ai visat că în Primăria noastră vei găsi o comoară! Păi te asigur că nu esti unicat! Chiar eu am visat odată că mă duc în Pătlagele-astea-de-sus, și găsesc o comoară în casa unuia care stă la marginea satului, are în curte un nuc și sub nuc un porc alb legat cu lant, iar la gâtul porcului un fir de lână roșie să nu se deoache. Si acolo unde mănâncă porcul, am săpat și am dat de o comoară! Însă comoara mea era un bot de hârtie năclăită, putrezită, care mirosea, a dracului, a c...! O comoară pe cinste, nu? Băgați-i la zdup, ăsta trebuie să fie vreun terorist!

Am răbdat. Stiam că e vointa Domnului. Si n-am protestat până m-au pus în libertate, după ce au telefonat în satul meu. Si am răbdat, pentru că asupritorul, cel care mă trimisese la arest, visase curtea mea, și nucul din curtea mea, și porcul pe care îl crescusem în acel an și îl tăiasem de lgnat, cum se pomeneste la noi... Si am înțeles de ce mă trimisese Domnul în Drăculești. Iar comoara am găsit-o chiar în locul arătat de visul celui om, acolo unde îtnusem porcul prizoni!

Biserica am ridicat-o, ce-i drept, cu sprijinul sătenilor. Toți mi-au ținut partea în cearta ce-am tras-o cu episcopul. Care episcop a vrut să mă mute în altă parohie, zicând că nu sunt preot adevărat, dacă mă iau după vise de-astea...

PROFIL

Ignat Ștefanov

Pictor, născut la 10 iunie 1954, la Tulcea. Absolvent al Academiei de Arte București, promoția 1982. Debutează, expozițional, în același an. Membru al Uniunii Artiștilor Plastici din România, Filiala Constanta. La partea toate manifestările expoziționale ale grupului, organizate la: Tulcea, Constanta, Mangalia, Medgidia, București, Odessa, Thionville și Paris. Deschide expoziții personale la: Tulcea, Constanta, Mamaia și București. Primește, în 1984, premiul U.A.P. pentru pictură.

Este component al taberelor de creație — pictură — la Calica, Lăzare, Valea Prahovei și ceramică, în edițiile din 1995 și 1996 ale Simpozionului internațional „Hamangia” de la Mamaia.

Muzeele de artă din: București, Constanta, Tulcea, Medgidia, Galați, Ploiești și colecții particulare din: România, Franța, Germania, Finlanda, Turcia, Siria, Canada și S.U.A. detin opere semnate de artist.

Am avut bucuria de a sustine vernisajul primei sale expoziții, din 1983, organizată la Constanta. Cu acel prilej spuneam că „pentru România s-a născut un pictor”. Atunci însă nu bănuiam cât de curând se va impune pictura acestui colorist, în ansamblul artei noastre contemporane. Atelierul lui Ignat Ștefanov, „întesat” de pânze pictate sau în curs de elaborare, este demonstrația vitalității sale, a fortei, a unei exuberante disponibilități creatoare, a unei atitudini ferme privind „rostul artistului în spațiul său de lucru”. El transformă zilnic, în „inventii” personale tot ceea ce-i împregnează retina din lumea înconjurătoare sau din ceea ce s-a impus în timp, și constituie „banca de date” a memoriei sale prodigioase. Ne gândim, la întâlnirea sa cu Valea Prahovei, care i-a hrănit imaginația timp de peste un an, după o mirifică întâlnire cu un alt spațiu decât cel dobrogean. Dar chiar dacă opera sa este expresia unei sinteze în care ritmul și culoarea sunt suverane, dacă inventivitatea artistului stăpânește, potențial, orice configurare, vom constata preocupări diferențiate ale artistului pentru „subiectele” ce-i populează memoria și implicit pânzele. În acest sens imaginile inspirate de Valea Prahovei, sau chiar cele reprezentând maluri accidentate de mare, vor fi mereu altele, de la o pânză la alta, pentru că amintirile locurilor se instalează total înăuntrul său mai întâi, operele urmând a se încheia din aceste acumulări prin intermediul materiei picturale. Ignat Ștefanov lucrează „à la prima”, direct; el pictează, suprapune, intervine, anulează spații, răzuie și schimbă valorile tonale, în concordanță cu ceea ce dănuie în memoria sa afectivă. În confruntarea continuă a imaginilor mentale cu concretul tabloului bidimensional, artistul urmărește mereu echilibrul părților, al spațiilor, relația verticalelor cu orizontalele și geometria formelor, toate exprimate prin culoare. Culoarea expresivă, vie domină totul. Ea se încheagă variat, ades în unul și același motiv. Se vor putea urmări — spre confirmare — peisajele sugerate de Valea Prahovei, împlinite prin verde smaragd, saturat de pigment, asociate unor brunuri grave, mereu altele ca densitate, valorificând, compozițional, cadenta orizontalității, concretetea materială a dealurilor unduoase. Ele se vordeosebi de peisajele și compozițiile inspirate de orașul de la malul mării. Acestea din urmă se alcătuiesc dintr-o materie picturală parte, exuberantă, care vizează neconținut *lumina*.

Pictura este, pentru Ignat Ștefanov un mod de a trăi; starea unei pasiuni și însuși rostul său, permanenta bucurie a vieții. Ea îl stăpânește ca un „viciu”, pentru că nu poate concepe scurgerea timpului fără să picteze, fără dialogul cu uneltele sale de lucru.

UN COPIL
TALENTAT

Jenny Stângaciu, elevă în clasa I-a la Școala nr. 12, a împlinit în august 1999, șapte ani. În perioada preșcolară a urmat pianul la Liceul de arte, preocupare întreruptă brusc, din voință proprie, cu dorința expresă de a „picta”. Acum lucrează sub îndrumarea graficianului Leonte Năstase, în carbune, acuarelă sau pastel, portrete ale celor din jur — Bunica, Mătușa, Vecina, Asistenta, Musafirul, Colega ș.a. — naturi statice ce grupează obiecte, fructe și flori, dar și figurine modelate în lut.

În cadrul primei categorii este remarcabil ductul sigur al liniei clare, directe, uneori casante, dar de cele mai multe ori creatoare de forme și mai ales de volume înscrise în spațiu cu un simț natural al proporției. Culoarea caldă, cu întrepătrunderi ale valorilor cromatice, ades rafinate, reflectă sinceritatea, firescul lucrului acestui copil necoercitat de nici o regulă.

Portretele și naturile statice, interpretări proprii după model, constituie o lume alcătuită din fragmente ale realului îmbogățit cu tot ceea ce cunoașterea proprie definește, ceea ce memoria păstrează ca informație din povești, albume, cărți și viață. În acest sens se pot înțelege lucrările sale cu pești sau

în fapt, relația dintre lumea naturii exterioare și imaginea prin care artistul îi dă forme este, pentru artist, o permanentă. Dar, dincolo de contemplarea și analiza naturii, ca dat primordial, actul creației se desăvârșește prin selecția impresiilor; ele se cern, se sedimentează după voia creatorului. Căci Ștefanov nu descrie natura, ci o recrează, o recompune în peisaje care devin ades compoziții; în acest fel imaginea însăși este vie, incitantă și mereu alta decât cea care a declanșat-o.

Privind pânzele lui Ignat Ștefanov, tonice, îmbucurătoare, în care culoarea vibrează intens, iradiind starea de „fericire a artistului” exprimată prin formele și valorile tonice ale spațiului pictural circumscriș în fiecare lucrare, constată dezlănțuirea prea-plinului interior pe care artistul îl trăiește în timpul actului creator.

Pictorul și-a însușit o tehnică proprie, care arată respectul nedezmintit pentru claritate, logică și echilibru, acesta din urmă dat și de ritmul liniilor ascendente sau descendente. Credem că echilibrul este și o trăsătură a personalității sale, a situii omului în lume, în societate, de unde rezultă — poate — acea captivantă *seninătate* a picturii sale. Constructor de o vervă „grafică” certă, dar mai ales cu un real instinct cromatic, Ignat Ștefanov privește natura și obiectele din preajmă cu aceeași seninătate. De aceea armoniile culorilor folosite sunt tonice; compozițiile sau peisajele urbane — reprezentând în principal orașul în care trăiește — sunt definiri clare ale frumuseții naturii și vieții. Condensată în ființa intimă a artistului, natura se „revarsă” prin materia picturală, în alcătuirii de spații-simbol, prin juxtapuneri de culori, în valori și forme de proporții și raporturi cromatice îndelung cumpănite; un sistem care denudează sensibilitatea artistică, energia și forța creatoare a artistului, altfel nebănuite. Laboratorul de creație în care ai pătruns nu-și oferă însă imediat cheia descifrării bogăției de semne și culori detectabile în fiecare pânză, în numeroasele pânze — ale acestui prolific artist. Ele, operele, te atrag, te incită să urmărești, să cauți ductul liniilor ascuns sub stratul de culoare, pensulația, tușele, umbrele colorate, să descifrezi toate acestea și încă altele, „urme” vizibile ale „jocului artistului” cu materia. Din acest „joc” ce include întreaga „fericire a chinului artistic” (paradoxul este apanajul marilor spirite ale domeniului), a actului creator se întrupează, pe suprafețe plane, compoziții, reale portrete ale lumii înconjurătoare.

Deși pictor al naturii, al „modelului și al motivului” totodată, Ignat Ștefanov nu este un narativ; el nu descrie scene sau anume culturi din natură. Rezolvările sale picturale îl dezvăluie ca pe un statornic admirator al naturii, a cărei concretete este mereu reinventată, în ultimul timp, cu unele preocupări și pentru „construcții abstracte”. De aceea pictura lui este o întreagă lume, o lume nouă, fermecătoare, alcătuită potrivit simțirii sale interioare.

Elev al cunoscutului maestru Ion Sălișteanu — colorist de excepție — Ignat Ștefanov îi urmează; determinativul îi unește ca dat general, dar îi separă ca mod de expresie plastică.

Ignat Ștefanov și-ar putea revendica și ascendența unui alt mare colorist al artei românești din acest secol: Alexandru Ciucurencu, născut tot în nordul Dobrogei, la Cârjelari, județul Tulcea, în 1906. Aproximarea noastră nu este întâmplătoare și nici nouă; am mai spus și altă dată că în lumina acestei părți nordice a Dobrogei, care scaldă și unește albul caselor, verdele intens al copacilor și albastrul tonic al cadrelor ușilor și ferestrelor gospodăriei lipovenesti într-o sinteză cromatică inedită, își află sorginea puternică stăpânire a culorii unor virtuozii creatori. Unul dintre cei mai valoroși este Alexandru Ciucurencu.

Îi urmează, la distanță, pe drumul altei generații, Ignat Ștefanov!

FL. CRUCERU

animale ale pădurii, grupate în compoziții din care nu lipsește haloul mediului natural în care ele vietuesc. Spiritul ascuțit al observației asigură firescul alcătuirii desenelor, pentru că Jenny lucrează precum pasărea cântă. Și ne putem oare explica de ce este atât de incântător cântecul păsărilor? Figurinele din lut — testoase, capete de cai și câini, păsări pe cuib sau surprinse în zbor, ș.a. — dezvăluie febra cu care le modelează, o anume manualitate, agilitatea degetelor în mișcare alcătuind forme, dar mereu spiritul viu al observației în urmărirea detaliului expresiv: carapacea testoasei, coama capului de cal, urechile câinelui etc. Totul vădește o mână sigură și un ochi care știe deja să vadă.

Dar Jenny este doar un copil dotat cu valente care, cultivate cu tact și măsură, vor asigura formarea sa în direcția pentru care — cu fermitatea-i temperamentală evidentă — a și optat!

Cu vreo șase-șapte ani în urmă deschideam prima expoziție „personală” a micutei atunci de șase ani, Sonia Coman, acum elevă la Liceul de arte. Îmi place să cred că Sonia și Jenny nu numai că se vor cunoaște, dar că numele lor vor figura în „ediția adăugită” a lexiconului „Artiști Dobrogeeni” la care lucrează și pe care un pasionat cercetător al anilor 2020 îl va reedita.

F. C.

SCARA LUI ESCHER

trăsura
doamnei Ludens

1. Trăsura, o nedefinită platformă înconjurată cu panouri, sugerând ideea de scenă, se adâncește în desisul de dincolo de grădină. Pe un scaun ciudat, cu rotile și spătar înalt, cu semne zodiacale și formule magice, în penumbră, seada Pamphila. Între ea și spectatori, în fata scenei, asistat de frumoasa Kristina, agitându-se la bagheta-n aer și scotând de sub pelerină tot felul de ciudățenii, fahirul-iluzionist Demaggio. O iluzie de proporții, sau un miracol? La o formulă ce aducea cu quadratura cercului, tot spectacolul plajei din apropiere se mută pe scenă. Toboșarul, flășnetarul, dresorul-iluzionist și asistentele sale, dansatoarele, anticarul, rupătorul de lanturi și tot arsenalul trupelor de bălci se aflau în trăsura doamnei Ludens, alias Pamphila. Tocmai pentru că fusesem ucenic în această trupă, trucurile care le făceau în fata multimei mă lăsau rece. Adela însă, se lîpea de mine, înspăimântată, implorându-mă: „Ferește-te de farmece!” „Cepote să-mi facă o femeie?” „O cunosc mai bine ca tine. Nu este ceea ce pare”. „Dar ce e?” „O harpie”...

Aproape mă convinsese, când mucalitul cu care mă împrietenisem în Cărciuma lu Herimon îmi strigă: „Ce faci Slotierus? Ti-e frică?” „Nu are nimeni curaj?” strigă vrăjitoarea aproape în același timp cu Necunoscutul mucaliti. Adela se dezlipi de mine și într-o clipă fu lângă bătrână. Întâlnirea celor două femei păru o scamatorie. Într-o clipă, pe tron stătea Adela, iar bătrâna, acolo unde urma să fie Adela, în fata scaunului, pe locul celei care-și cerceta viitorul, așteptând prezicerea. „Te vei stabili în casa cu iederă și vei uita magia. Vei găsi ce cauți în ziua în care vei dezlega taina tridentului imposibil și a celor cinci îte din inima mea”.

Un vânt, stârnit ca din senin, înspăimântă asistenta. Un nor întunecat acoperi tot cerul. Soarele, la asfintit, parcă l-a înghițit întunericul. Vijelia și bătaia tobelor vin în ajutorul întunericului punând frica stăpână pe întregul spectacol. O așteptare în afara timpului și în afara oricărei speranțe încremenise totul. O voce de femeie părăsă mă trezește la viață. Vântul se opri, soarele se afla puțin mai sus decât era înainte de a ajunge în bălci. Adela temurândă la pieptul meu, iar trăsura doamnei Ludens, nicăieri. „Te-ai speriat?” îmi întreb femeia, mângâindu-i obrazul pe care siroiau lacrimi. În loc de răspuns, își întoarse privirea spre mine, ușor speriată de întrebarea mea. Ca și când privirea ei goală nu mi-ar fi fost destul, pe un ton răstît și străin vine răspunsul: „Ce să mă sperie?”

2. Noaptea, în casa cu ferestre roșii, în vuietul valurilor, imaginația își toarce firul și umbrele prind contur, luând locul lucrurilor și-a gândurilor de peste zi. Auzi tot felul de lucruri pe care ziua nu le auzi. Când învătam un text și încă nu-l știam, îmi venea în minte, brusc, o frază întreagă, exactă, și rămânea fixată pentru totdeauna. Am jucat atâtea personaje încât uneori nu mă regăsesc. Nu poti avea o viață atât de lungă, cum a fost a mea, consumându-te în nenumărate povestiri, iubiri, prietenii, fără să dăruiești o particică din tine în fiecare zi. O viață mai caldă mă făcea mai puțin împărțit. Îmi revăd albumul și-mi găsesc trecutul uitat, cu atingerile prezentului în muzicalitatea dualităților tristructurale, în căutarea tonurilor saturat-armonice...

3. Însemnările lui Slotierus? Hotărâsem să plec de la scrisorile lui dar dădusem peste însemnările, cu scrisul grăbit, unele fraze lăsate neterminate, altele fără punctuație. Rătăcesc printre însemnări precum pescarul printre stâncile de lângă tarm, rupt între tentația de a ieși în larg, la întâlnirea cu ceilalți pescari și intrarea în firida din stâncă, a cărei deschidere ar putea duce în peștera experienței individuale în care să epuizez toate misterele.

Tărul împânzit de stârvuri și castele cu nimicuri... (Dacă vrei să prindeți taina dintr-o scriere cu tălc, treceti-i de suprafață și pătrundeți în adânc). Credeam că farul e o taină, că-n el sunt flautul care cântă prin goluri, dar timpul m-a-nvelit în altă haină, clepsidra cu fragmente de simboluri. Ajuns-am între două clipe, pasajul (Y), dintre gând și zbor, arsură-mi stă în trupul firii, dor de întreg, rodul iubirii, rod-a-dor.

Consumând o stare proastă de poet ce nu există, mă trezesc într-o trăsură ce gonea spre Paradis. Când în zarvă uceniciei se pierdură printre valuri, alergai grăbit la barcă să-i aduc din nou la maluri. S-au salvat țintind lumina... Cunoscusem personaje, autori și spații noi. Totul, în perioada în care lichelismul și oportunismul dădeau tonul unei societăți disperate de propria identitate. „Pot trei străluciri de bine și lumină să închidă un cerc de mizerie”?

Alerg. Gâfâi. Alerg în singurătate grăbit să scap de mizerie. Mă izbesc de lume. Lume multă, străină de ceea ce știusem despre ea.

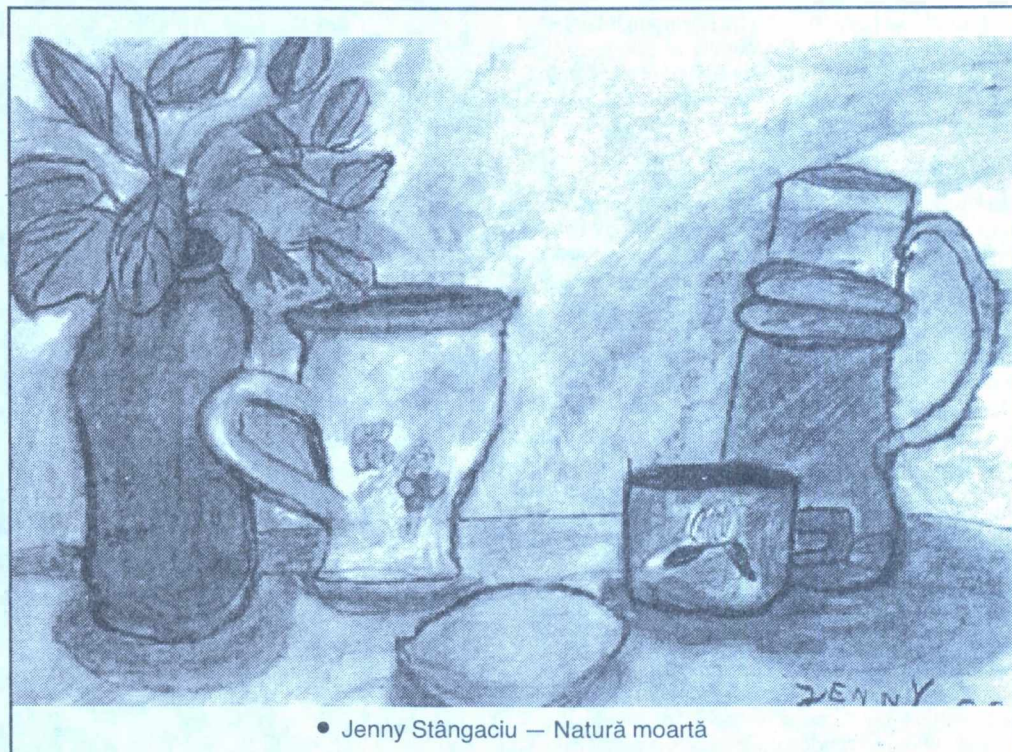
Dau peste întrebarea: „Să fie adevărat că păsările au mâncat făina cu care Alexandru însemnase locul unde se va ridica Farul din Alexandria?” Un scris străin adăugase: „Cine o fi ales locul Farului Genovez? Unii spun că proiectul aparține lui Ovidiu și-l schita de câte ori corabia pe care-o aștepta nu-i aducea scrisoarea de răspuns”.

4. Încerc să-mi amintesc, ordonând amintirile într-un simplu labirint. Plec de la picul de trei ori împăturit și legământul de pe el. „Domnului Slotierus. Eu, Pictorul (...) am primit 6000 (șase mii lei) urmând să primesc 2000 (două mii lei) marți 9 aprilie orele 13...” „Ce poate să spună un muc de țigară din spatele unui tablou?” „Depinde de cel care ascultă”. „Si dacă acesta este cel care consumase tigara, și mai mult, acesta fusesse o pipă a păcii?” O căldură fierbinte-mi încălzi tot trupul până la senzația de ud pe șira spinării. Prea multe povești într-un muc de țigară.

După ce străbătuserăm imperiul numerelor prietene și-a numerelor prime, când părea că nu e prea convingător, (...) mă lua de brat, mă strângea cu putere și-mi cerea: „Dă-mi trei numere magice”. „Ce vrei cu ele?” În loc să-i răspundă, se scufundă în tăcere și până pe scara interioară (ce una holul mare al casei cu ferestre roșii cu imensul său atelier, plin de perdele, rafturi, scrine și cotoane, cu schite și însemnări pe pereți...), părea că uitase de mine. Nu știam, atunci că aceasta va fi clipa pe care o voi purta în amintire, mai proaspătă ca-n momentul acela. Atunci nu-i observasem flacăra din privire pe care i-o văd acum.

„Totul se leagă când există iubire întrucât, iubirea înseamnă naștere” spune Părintele Isihast. MĂ PLIMB PE STRADA FĂRĂ CAPETE cu iluzia coborârii spre mare. Ca-ntr-o rupere de timp și aducere aminte, urc grăbit, câte două trepte deodată, o scară veche, din lemn de brad. Foșnet de toamnă, viscol de iarnă și de altă lume mă învelesc în miracolul unei lumi muzicale, cu umbre, lumini și mister... O lume cu parfum de brad, în briza sărată mirosind a alge, colorată cu poezia atingerii vecinătății, navigând într-o altă lume, și-ntr-o altă lume, cu alt orizont și alte simțuri, într-o corabie cu vise sau lângă corabia cu vise, pe plaja cu suflet cu care se termină Peninsula Tomisului.

IOAN-MIRCEA POPOVICI

• Jenny Stângaciu — Natură moartă

EMMANUEL DE ROUX și MARION VAN RENTERGHEM IMPACTUL REVOLUȚIEI NUMERICE (II)

Biblioteca Națională a Franței a găzduit în zilele de 3 și 4 iunie 1998 un colocviu internațional având ca subiect perspectiva creării unei biblioteci virtuale unice, de mărime planetară, reunind pe internet conținuturile celor mai mari „memorii” ale lumii. Oameni de știință și directori de biblioteci au discutat despre marile răsturnări intelectuale pe care le-ar putea provoca dispariția suportului de hârtie.

La 14 iulie 1988, François Mitterrand anunța lansarea ultimei lucrări de anvergură a septenatului său, o bibliotecă de mari dimensiuni, care urma să fie „o instituție de un tip cu totul nou”. Președintele Republicii relua astfel o idee sugerată de consilierul său, Jacques Attali: noua fortăreață a cunoașterii urma să fie una virtuală, imaterială, fără ziduri și hârtie, iar lucrările adăpostite în ea, în întregime numerizate, urmau să poată fi consultate doar pe ecranul calculatoarelor. În 1988 materialul costa prea scump și Internetul nu devenise încă acea faimoasă „autostradă a informației”. Drept urmare, i s-a încredințat arhitectului Dominique Perrault sarcina de a construi o mănăstire de tip nou, pentru a stoca cam douăsprezece milioane de volume-hârtie. Cât despre utilizatorii de ecrane de calculator de la Biblioteca Națională a Franței (BNF), ei trebuie să se mulțumească astăzi cu 87.000 de documente numerizate.

În mod paradoxal, această inițiativă, destul de modestă pe plan național, a ajuns să se afirme mai mult pe plan mondial. Tocmai perspectiva unei biblioteci virtuale unice, de dimensiuni planetare, reunind pe internet conținuturile celor mai mari „memorii” ale lumii, a constituit subiectul unui colocviu internațional la Biblioteca Franței, miercuri 3 și 4 iunie 1998, la inițiativa lui Paul LeClerc, director la New York Public Library și a lui Jean-Pierre Angremy, directorul BNF. E vorba de un colocviu menit să reflecteze mai pe larg, asupra conținuturilor numerizabile și asupra consecințelor culturale ale utilizării lor.

În chip de introducere, Jean-Pierre Angremy nu putea să nu evocă, ca pe un vis realizat, Biblioteca Babel imaginată de Jorge Luis Borges: „Când s-a anunțat că biblioteca cuprindea toate cărțile, prima reacție a fost o fericire extravagantă. Toti oamenii s-au simțit stăpâni pe o comoară intactă și secretă”. Perspectiva, minus fericirea, este efectiv „extravagantă”. Toată știința lumii pe micul dumneavoastră ecran. De la Biblioteca Congresului până la pivnitele Vaticanului, miliarde de pagini fără frontiere vor fi la dispoziția internautului tolănit în fotoliul său.

Pentru ce tip de cultură ne pregătește civilizația numerică? Va fi aceasta un substitut sau doar un complement la tradiția scrisului? „Dacă viitorul aparține producției, difuzării, lecturii textului doar pe ecran, fără recurs la carte, observă istoricul Roger Chartier, atunci se va produce o mutație esențială, care va bulversa întreaga tehnologie intelectuală, prin remodelarea tuturor raporturilor noastre cu scrisul, obișnuindu-ne cu noi manipulări, cu noi competente. Modalitatea de lectură din ziua de azi va deveni atunci tot atât de stranie pe cât este pentru noi citirea de papirusuri”.

promovat la rang de editor

Jacques Attali nu vede nici o contradicție între biblioteca reală și sora ei virtuală; și una și alta „rămân înainte de toate un rezervor de cărți”. Pentru fostul consilier al lui François Mitterrand, miza dezbaterii nu este, cel puțin pentru moment, ideea atât de des vehiculată a morții cărții. Căci oricât de vertiginosă ar fi progresia numerizării, calitățile tehnice ale hârtiei rămân superioare celor ale ecranului: simplitatea mânării, luminozitatea, posibilitatea de a face adnotări sau de a pune semn la o pagină...

Revoluția nu va deveni efectivă decât în ziua în care se va produce bascularea virtualului în real, textul selectat pe ecran materializându-se la nivelul cititorului grație imprimantei sale personale. În felul acesta, „obiectul carte”, departe de a dispărea, va fi „glorificat” ca punct ultim al cercetării. Această posibilitate de a imprima, la domiciliu, textul numerizat, va modifica definitiv statutul bibliotecii. Aceasta își va lărgi prerogativele: din „conservatoare” a patrimoniului, ea va accede aproape la rangul de editor.

În așteptarea acestei revoluții, munca pe ecran are deja o repercusiune asupra modului de lectură. Mai întâi, derularea continuă a textului

electronic seamănă într-un fel cu desfășurarea ruloului utilizat înainte de apariția codexului (cartea cu pagini legate) — de data aceasta, de sus în jos. Apoi, percepția aceleiași pagini, într-un volum sau pe ecran, e sensibil diferită. În primul caz, pagina trimite la contextul ei, încărcat cu o istorie imediat reperabilă. O pagină are o încărcătură diferită, după cum face parte dintr-o revistă literară, dintr-un buletin parohial sau dintr-o gazetă judiciară. Pe ecran, aceeași pagină devine elementul interșanjabil al unei bănci de date în care se pătrunde prin intermediul unui cuvânt-cheie abstract. În sfârșit, în primul caz, ochiul poate cuprinde mai multe pagini dintr-o dată și poate evalua importanța titlurilor, mâna poate răsfoi sau adnota; în al doilea caz, toate informațiile sunt puse pe același plan, fără nici o ierarhizare.

Dincolo de aceste habititudini fizice, poate numerizarea să modifice procedurile de cercetare? E vorba, în mod evident, de un câștig de timp și de un confort suplimentar. Fără a-și părăsi papucii, cercetătorul va putea naviga cu ușurință în labirintul virtual al unei cunoașteri universale, va jongla cu spațiul, materiile, secolele și geografia. O după amiază va fi suficientă pentru a vizita o bibliotecă întreagă. Virtuozii internetului, cu un motor de căutare destul de puternic, vor putea chiar să redacteze o teză de doctorat într-un timp record.

În cazul „literaturii gri”, reprezentată de publicațiile științifice a căror durată de viață este scurtă și a căror difuzare este restrânsă, numerizarea reprezintă un progres incontestabil. Grație ei, un cercetător aflat la Singapore sau la Lima va avea acces la ultimele descoperiri în domeniile specializate care-l interesează. Fără a avea de suferit din cauza inflației considerabile de care suferă această literatură, el nu va avea altceva de făcut decât să „răsfoiască” pe internet, să aleagă, să imprime și să consulte în liniște documentul reținut.

„noul enciclopedism”

Dar acest confort și această rapiditate își au reversul lor. Exhaustivitatea va mai avea ea un sens? Deja, aleatoriul devine regulă, estimează Michel Melot, care a fost multă vreme membru al Consiliului superior al bibliotecilor. Coerenta prezentării tradiționale tinde să dispară în folosul fragmentarului, al incompletului, al disparatului, chiar al incoerentei. Scrisul se resimte sau se va resimți: tehnica patchwork-ului sau a bricolajului se va extinde, fără îndoială. „Această nouă abordare șochează din ce în ce mai puțin, afirma Michel Melot. Nu se mai caută dobândirea unei viziuni unitare a cunoașterii. Acest lucru merge în paralel cu lectura fragmentară favorizată de ecran, care multiplică punerile în abis.

Vor apărea alte forme literare grație numerizării? Ne putem teme de emergenta unei „standardizări mondiale” a literaturii, datorată generalizării electronicii? Nici un editor nu știe azi care va fi influența acestei noutăți tehnice asupra scriiturii ficțiunii.

„Nu există încă un exemplu convingător, constată Ambroise Pujebet, director comercial al editurii Gallimard. Ceea ce vedem azi sunt conglomerate, plecând de la temă dată. Acest nou tip de enciclopedism - foarte costisitor — își găsește de altfel cu greutate locul. Nu am văzut încă apărând obiecte literare neidentificate”.

Traducere de
ION MAGIRU

Obligativitatea cercetării și a prezentării obiective a istoriei (III)

În spațiul avut la dispoziție nu ne vom referi decât tangențial la mult mediatizat manual publicat la Editura „Sigma” (coordonator Sorin Mitu). Dincolo de cele prezentate de specialiști sau de presă, constatăm o mare superficialitate în abordarea și tratarea unor teme. Întâlnim întrebări similare celor de pe posturile de televiziune, adresate parcă unor handicapați. De exemplu la pag. 28, este redat, în medalion, un fragment din relatarea călătoriei din 1421 prin Moldova a lui Ghillebert de Lannoy, în care sunt prezentate explicit Cetatea Albă, Nistrul și peripețiile prin care el a trecut. Iar două dintre întrebări (bune eventual pentru elevii clasei a IV-a) sună astfel: „*În ce zonă a Moldovei călătorește de Lannoy?*”; „*Ce probleme puteau întâmpina călătorii pe drumurile vremii și de ce?*” Iar dicționarul explica unii termeni ca: *spirit public, suveranitate, muncă forțată, informator, discriminare rasială, extremism politic, cod civil, cod comercial, autonomie, drept de veto* etc.

Felul în care sunt prezentate unele personalități sau evenimente istorice (Vlad Tepeș, răscoala lui Tudor Vladimirescu, revoluția dela 1848, Alexandru Ioan Cuza și opera sa reformatoare), eliminarea unora dintre cele mai importante perioade istorice și pe înfăptuitorii lor, denotă superficialitate, o detașare arogantă față de evenimentele narate și necunoașterea metodologiei istoriei. Cum altfel să ne explicăm faptul că autorii manualului ni-l prezintă pe Al.I. Cuza doar prin ce li se pare lor mai „picant”, respectiv prin faptul că a avut doi copii nelegitimi? Dincolo de gustul îndoielnic, constatăm că ei nu fac deosebirea necesară între un fapt real și un fapt istoric sau istoriografic. Într-un manual trebuie să-și găsească locul înfăptuirile lui Cuza, iar informațiile despre cei doi copii într-o eventuală monografie a vieții private a domnitorului. În același mod de „a gândi” manualul era aproape firească „punerea în valoare a unor reprezentanți” ai mass-media din perioada post-decembristă ca Andreea Esca, Cristian Tudor Popescu, Ion Cristoiu, ori cu talk-show-urile lui Mihai Tatulici, Marius Tucă, Dan Andronic etc. Iar două teme de verificare de-a dreptul imbecile la „Întrebări și teme de reflecție” vin de la sine: „*Ce ziare cunoașteți și care sunt posturile de televiziune preferate?*” și „*Identifică în această imagine realizatorii de emisiuni pe care îi cunoști de la televizor!*”

E aceasta istorie? Sunt tinerii noștri de 18-19 ani atât de retardați încât să fie tratați astfel? Ce va păstra istoria adevărată peste 30-40 de ani din ceea ce li se pare astăzi, unora, drept „simpatic” și reprezentativ din mass-media de acum? De ce n-au fost prezentați marii gazetari — unii și mari scriitori — ai începutului de secol și ai perioadei interbelice? Asta da! Ar fi fost instructiv și educativ pentru elevi.

Dacă ne-am referit mai sus la două manuale cu grave greșeli, considerăm că altele sunt mai bune, chiar dacă autorii lor au fost nevoiți să accepte „patul lui Procust” reprezentat de programa școlară elaborată de împuterniciții

M.E.N. Autorii au reușit, în aceste cazuri, să evalueze valoarea reală a fiecărei teme.

Este vorba, după opinia noastră, în primul rând de manualul de **Istoria României** (titlu corect!) coordonat de Mihai Retegan (Editura Rao). Dacă și din acest manual lipsesc capitole importante (inclusiv toată preistoria României), vina nu aparține autorilor, ci programei școlare. Unele teme au fost extinse dincolo de limitele impuse de program, cu referiri la evenimente istorice concrete și la cronologia lor, cu interpretări succinte, dar explicate și inteligibile. Considerăm că manualul în cauză reprezintă un *compendiu* corect al Istoriei României, pe teme date — dar și în afara lor — adresat elevilor. Paradoxal, după părerea noastră, tocmai ceea ce s-ar putea imputa, eventual, manualului în cauză — nerespectarea întocmai a programei școlare — dă calitate și personalitate acestuia. Aici **glosarul** (dicționarul altor manuale) a fost întocmit judicios, cu responsabilitate și maturitate, dar numai cu termenii care cer, într-adevăr, să fie explicați. De asemenea, studiile de caz și activitățile propuse ni se par mai judicios alese.

Manualul publicat la Editura „Petrion” (coordonator Ioan Scurtu), corect întocmit și explicit va fi, probabil, cel mai mult agreat de cadrele didactice și de elevi. Respectă, desigur, programa școlară, creând aceleași neajunsuri. Aparent mai accesibil elevilor, el cuprinde un număr mare de date și evenimente importante, prezentate, uneori prea telegrafic. Dicționarul, propunerile de autoevaluare și întrebările sunt judicios alese.

Grafica de calitate a celor patru manuale la care ne-am referit (nici aici observațiile nu lipsesc cu totul, dar spațiul nu ne permite prezentarea lor) nu poate suplini golul informațional și de interpretare.

La încheierea acestor considerații asupra manualelor pentru clasa a XII-a și mai ales a programei școlare care a stat la baza lor, îndrăznim să ne referim, cu tot respectul pe care i-l datorăm, la Ministerul Educației Naționale. Ne-a surprins „seninătatea” cu care domnul ministru Andrei Marga a afirmat într-un interviu televizat că domnia sa nu a citit manualele (lucru absolut firesc, date fiind numeroasele obligații pe care le are), dar că ele nu conțin nimic de incriminat și că au fost analizate de Comisia de specialitate a Ministerului (nu prea înțelegem din cine este formată). Nimeni nu poate neglijă însă faptul că un manual de ISTORIE nu se confundă cu o culegere de anecdote (care s-ar dori uneori chiar picante) și de fapte istorice disparate, rupte dintr-un context istoric și factologic firesc. Cu unele dintre aceste manuale se ajunge în derizoriu, iar tinerii din România vor ști extrem de puțin (și nu întotdeauna ce este reprezentativ) despre istoria României, personalitățile acesteia și înfăptuirile lor. În plus, deși s-a dorit — probabil — ca manualele să constituie baza unor analize a istoriei (lucru ce nu se poate realiza corespunzător decât cu cei care ar cunoaște foarte bine această disciplină, cu toate conexiunile sale factologice, cronologice și de interpretare), prin felul în care sunt concepute capitolele și temele (cu numeroase hiatus-uri și amputări informaționale), acest deziderat nu este atins.

Manualele impun elevilor un sistem greoi de memorare a unor sentințe (date de autori la prezentarea unor teme, dar fără a le argumenta) ori a unor repere cronologice au noțiuni abstracte, fără legături și structurări logice. Deși s-au dorit moderne, atractive și accesibile majorității elevilor, cel puțin unele dintre manualele în discuție realizează exact contrariul. Cu unele manuale tinerii noștri vor fi și mai derutați, chiar ignoranți în multe probleme ce privesc istoria națională. Se dorește, într-adevăr, așa ceva? Nu credem! Dar ceea ce s-a realizat ne-ar putea „strecura” un asemenea gând.

Cum am afirmat mai sus, nu avem nimic împotriva manualelor alternative, care să nu ridiculizeze istoria (lucru valabil, fără îndoială, și pentru toate celelalte discipline), să se realizeze pe baza unei (sau a unor) programe școlare flexibile, logice, corect structurate, dezbătute larg și cu responsabilitate în tot învățământul preuniversitar. În acest context dl ministru Andrei Marga și comisiile abilitate ale Ministerului Educației Naționale nu s-ar mai detașa de responsabilitățile reale ce le revin, sub pretextul așa-zisei autonomii a învățământului românesc (autonomie invocată întotdeauna când e vorba de ceva dificil, de asumarea unei autentice responsabilități, dar „uitată” imediat când se cer informații și rapoarte de tot felul, de multe ori inutile, cu termenul de rezolvare „ieri”, însă extrem de cronofage).

MIHAI IRIMIA

JUSTIȚIE ȘI INJUSTIȚII

DEGRADARISIREA
DE EVGHENIE

În Regulamentul Organic există unele prevederi referitoare la punerea în executare a hotărârilor judecătorești de condamnare a boierilor, pentru comiterea unor infracțiuni. În art. 294 din Regulament se prevedea că „Orice hotărâre de judecată asupra unui boier ce s-a osândit la vreo pedeapsă trupească oride necinste, precum: închisoare la puscărie, trimitere la ocnă, s.c.l. nu se va putea pune în lucrare până când Domnul nu-l va scădea mai întâi din cinstea lui, luându-i rangul și celelalte titluri (...)”. „Fetele evghenite mai întâi trebuie a se dezbrăca de evghenie și apoi să se supue pedepsei hotărâtă de pravile”. Cu alte cuvinte, se proceda la ridicarea rangului boieresc, adică „degradarisirea de evghenie”.

Procedura de degradarisire de evghenie este complicată și nu e locul să o prezentăm.

Un caz interesant, petrecut în veacul trecut, este prezentat pe larg în Pandectele Române din 1937. În baza dispozițiilor Tribunalului Criminalicesc, patru condamnați pentru omor au fost pedepsiți mai întâi „trupește” în Piața Sfântului Spiridon din Iași, aplicându-li-se între 60 și 100 lovituri, apoi în raport de gradul de vinovăție, căminăreasa Vlăhuta a fost trimisă „la o mănăstire de călugărite să slujească în fiare toată viața ei”, iar ceilalți trei au fost trimiși la „groapa ocni” să execute diferite pedepse privative de libertate. Căminăreasa Vlăhuta a fost mai întâi degradarisită de evghenie.

Înregimul comunist s-a instituit o procedură specială pentru cercetarea, arestarea și trimiterea în judecată a membrilor de partid.

În 1968, după reabilitarea post mortem a lui Lucrețiu Pătrășcanu, conducerea partidului a declarat că vinovat de asasinarea importanțului lider comunist, este aparatul judiciar. Pentru a nu se mai comite „abuzuri” s-a luat măsura ca nici un membru de partid să nu fie cercetat penal, arestat sau trimis în judecată fără aprobarea comitetului județean, municipal sau orășenesc de partid. Nu s-a dat o dispoziție scrisă. S-au dat dispoziții verbale șefilor instituțiilor centrale din sistemul judiciar, care la rândul lor le-au trimis subordonatilor.

În februarie 1971 a fost emisă o hotărâre a Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., privind cercetarea, arestarea și trimiterea în judecată a membrilor de partid. Hotărârea era secretă. Nu am reușit să intru în posesia ei. Se prelucra de nenumărate ori cu prilejul diferitelor sedințe.

La 1 martie 1979, Comitetul Politic Executiv a adoptat o nouă hotărâre, abrogând-o pe cea anterioară. Am reușit să intrăm în posesia Hotărârii nr. 700 / 00143 / 1979 a C.P.Ex. din care reproduc în premieră:

„**Art. 8** — Atunci când organele de securitate și miliție sunt sesizate că unii membri de partid, unele cadre alese de organele puterii de stat, în conducerile organizațiilor de masă și obștești, precum și cele care se află în nomenclatura organelor de partid sunt semnalate că desfășoară acțiuni ce privesc securitatea statului ori săvârșesc alte infracțiuni, vor aduce imediat aceste probleme la cunoștința organelor de partid.

Art. 10 — Atunci când există dovezi cu privire la săvârșirea unor infracțiuni de către membri de partid aleși în organele de partid sau care ocupă funcții din nomenclatura organelor de partid, precum și cadre alese în organele puterii de stat ori în conducerea organizațiilor de masă și obștești care, de asemenea, ocupă funcții din această nomenclatură, cercetarea lor de către organele de urmărire penală, arestarea sau trimiterea în judecată

se va face numai cu aprobarea organului de partid respectiv. Comitetele județene, municipale și orășenești vor examina cu deosebită grijă și atenție fiecare caz, în prezența celor în cauză și vor manifesta exigenta necesară față de toți cei care au încălcat legile statului.

Înainte de aprobarea arestării sau trimerii în judecată, organele de partid respective vor hotărî în legătură cu situația de partid și funcția pe care aceștia o ocupă.

Art. 11 — În cazurile de săvârșire a unor infracțiuni de către membri de partid sau persoane alese în organe ale puterii de stat ori în conducerea organizațiilor de masă și obștești, care nu dețin funcții din nomenclatura organelor de partid, organele de securitate, miliție, procuratură și justiție, vor lua măsura cercetării sau trimerii în judecată, informând despre aceasta, după caz, organul de partid, organul puterii de stat sau conducerea organizației obștești respective.

Art. 12 — În situația când unii membri de partid au săvârșit infracțiuni, organele de partid vor efectua verificările necesare în același timp cu organele de stat, astfel că până la trimiterea lor în judecată, organizațiile din care aceștia fac parte, să poată hotărî asupra calității de membru de partid a celor în cauză.

Art. 13 — Aliniat ultim.

În cazul în care un membru de partid a fost prins în flagrant delict și s-a impus reținerea lui, organele de urmărire penală vor informa imediat organul de partid în nomenclatura căruia se află, pentru a clarifica situația de partid a acestuia”.

Secretariatul Comitetului Județean Constanta al P.C.R., mai zelos, a extins hotărârea C.P.Ex., dispunând ca nici un membru de partid să nu fie cercetat, arestat sau trimis în judecată, fără aprobare, indiferent dacă face sau nu parte din nomenclatura de partid. Dacă, după aprobarea cercetării, se ajungea la concluzia că este vinovat, procuratura făcea o nouă informare către comitetul județean, municipal sau orășenesc de partid, pentru a obține aprobarea trimerii în judecată. Această procedură birocratică dura uneori câte 2-3 ani. În mediul rural, în timpul campaniilor agricole, nu se țineau sedințe. În preajma zilelor de 1 Mai, 23 August sau 30 Decembrie, se considera că nu este „politic” să se țină sedințe în care să se ia măsura excluderii din partid. Când totuși se convoca sedinta de partid, țărani se solidarizau și nu erau de acord cu excluderea din partid a colegiilor lor. În acest caz se bloca trimiterea în judecată, fiindcă exista dispoziția ca nici un membru de partid să nu ajungă în fața instanței de judecată „cu carnetul în buzunar”.

Organele de partid superioare se abțineau să infirme hotărârile organizațiilor de bază, pe motiv că acestea ar fi provocat iritarea muncitorilor. Situația se rezolva în urma apariției în mod frecvent a unor decrete de amnistie și grație, în baza cărora se dădeau soluții de netrimite în judecată sau se aplica o amendă administrativă de 1000 lei. Așii corupției constăne, cu toate relațiile în nomenclatură, erau excluși din partid, arestați, trimiși în judecată și condamnați la lungi pedepse de închisoare. La fel și cei care comiteau infracțiuni împotriva vieții, integrității corporale și violuri.

De regulă, nu se apoba trimiterea în judecată a țăranilor care sustrăgeau de pe câmp porumb, grâu, cartofi și alte produse, în cantități mici. Se trecea peste avertismentele lui Ceaușescu, care nu ostenea repetând că sustragerea de cereale constituie un act contrarevoluționar.

Degradarisirea de evghenie sau scoaterea din boierie se făcea după ce „tribunalul criminalicesc” pronunța, independent, hotărârea de condamnare. În cazul membrilor de partid, cercetarea, arestarea și trimiterea în judecată se făcea după ce se proceda la excluderea din partid. Partidul se substituia organului specializat al statului și aprecia asupra oportunității trimerii în judecată. Se comitea o ingerință în administrarea justiției.

TITUS RUSU

CULTURĂ ȘI SEXUALITATE

de la Carol cel Mare
la Ludovic cel Sfânt

Lumea nu s-a schimbat dintr-o dată, numai pentru că s-a impus creștinismul ca religie de stat. După migrația popoarelor s-au menținut anumite detalii ale stilului de viață roman. Atât în Bizanț cât și în vechiul Lutetia Parisorum (Paris) se făceau eforturi de a trăi după modelul romanilor. Merovingii au adunat în palatele lor comori de artă romană și și-au adus din războaie sclave încântătoare. Petrecerile sălbatice și crâncenele excese de la curțile lor sunt cunoscute din firave relatări ale cronicarilor. Mai exagerat, se pare, a dus-o „frumoasa, blonda, groaznică” Fredegunda, sotia regelui Chilperic († 597), un fel de Messalină germanică, numită de evlaviosul scrib „nesfânta Maria a diavolului”. Întrucât sclavele și slugile trebuiau să se supună poftelor stăpânilor nu erau necesare stabilimente publice. Abia după ce puținele orașe mai mari prosperau, se dezvoltă prostituția ca meserie în evul mediu timpuriu.

La Roma, prostituția a continuat să existe deoarece biserica profita de impozitul pus pe practicarea ei. Când au început pelerinajele, această meserie a cunoscut un nou avânt economic. Pare o ironie a istoriei că drumul crucii era însoțit de borduri: cu cât erau mai severe crintele morale și mai mari aglomerările de oameni pe suprafețe mici, cu atât mai stringentă era necesitatea unor astfel de stabilimente-ventil, împotriva cărora biserica pornise un război dinainte pierdut.

După încoronarea lui **Carol cel Mare**, în anul 800, ca împărat al Sfântului Imperiu Roman, unul din primele sale acte oficiale (el însuși avusese numeroase concubine și numeroși copii în afara căsniciei), a fost un decret sever împotriva adulterului, curvărsiei și prostituției. Aceste trei păcate se rosteau întotdeauna dintr-o suflare și constituiau „păcătoasa treime”. Bineînțeles că decretul nu se îndrepta împotriva bărbaților, ci împotriva păcatului, și pedepsite erau doar femeile. Lista pedepselor aplicate era variată ca un catalog de pedepse medievale. Nu exista vreo brutalitate care, conform moravurilor vremii, să nu se fi aplicat fără ezitare. Femeile erau legate la stâlpu infamiei, batjocorite, bătute, tunse, pe jumătate înecate, târate pe străzi și obligate să care piatra rușinii, justițiarii rămânând convinși că l-au păgubit pe diavol și au ajutat virtutea. Fetele câștigau bine deoarece nu plăteau impozite. Dacă erau tinere și dragute, își puteau permite îmbrăcăminte luxoasă și întreaga lor ambție era să sur-claseze în această privință femeile onorabile.

Asta nu se sfârșea întotdeauna cu bine cum o dovedește istoria cu **Ludovic cel Sfânt** (1226-1270), care a purtat trei cruciade: două împotriva turcilor și una împotriva prostituției. Toate trei fără vreun succes notabil. Avusese ghinionul să fie înșurat cu o nobilă cu simțul rangului și fără pic de umor. Când într-o duminică, în anul 1254, sotia sa, Marquerita de Provence, a mers la biserică, însoțită ca întotdeauna de o damă de curte, și nu departe de ea se așează o parisiană elegantă cu trenă și cordon de aur. Cum era obiceiul atunci, după binecuvântare, i-a aplicat un sărut pe obraz. După ce părăsi biserica, află cu indignare că aceea nu fusese o doamnă de rang ci o prostituată. Marguerita se înfățișă sotului ei, regele,

și îi ceru să pună capăt acestor stări inadmisibile. Ludovic era dintotdeauna împotriva cavalerilor săi când aceștia frecventau bordelurile orientale în timpul cruciadelor, și îi povestii — în replică — că atunci când a surprins pe unul, la Caesara, l-a pus să opteze pentru una din două pedepse: ori să fie legat de bărbăție cu o funie și târat prin campus, ori să renunțe la cal și arme și să părăsească tabăra. Păcătosul cavaler a preferat să renunțe la cal și arme în favoarea regelui. La un astfel de rege moralist (a fost sanctificat în 1297) regina a găsit ascultare.

Cercetându-se în amănunt viața acestor prostituate, s-a constatat cu stupeor că trăiau într-o oarecare bunăstare sub ocrotirea unui „Roi des Ribauds”, adică rege al târfelor, o adora pe Maria Magdalena și se rugau într-o capelă ce avea un vitraliu cu imaginea Mariei Egiptice, în care sfânta, bronzată de soare, tocmai își sufla poalele cu un gest considerat indecent să urce într-o barcă. Sub vitraliu era scris: „Cum sfânta își oferă trupul drept plată unui barcagiu”.

Regele s-a revoltat și a încercat să rezolve problema prostituției, ca Theodora, cu blândete. A înființat cămine unde acestea erau ferite de racolaj, primeau o rentă anuală corespunzătoare veniturilor lor anterioare și erau îndemnate să ducă o viață cuvioasă. Cu toate că sumele plătite din visteria regală erau însemnate, nu au urmat îndemnul decât vreo 2100 din 12.000 active în oraș.

Administrația „Casei fiicelor Domnului” era asigurată de preotul Robert de Sorbon care a fondat în 1253 și un internat pentru studenții săraci la teologie, același al cărui nume îl poartă și azi Universitatea din Paris.

Dar tot efortul a fost zadarnic. Ludovic a trebuit să ia măsuri mai dure. După ce interdicția ca proprietarii să nu mai închirieze case prostituatelor nu a avut nici un rezultat, le-a izgonit din oraș, piosul rege neavând alt tel decât să vadă Parisul „curat”.

Prostituatele părăsiră Parisul și trăiau acum în afara zidurilor cetății în case mici numite „bordes” din care s-a născut diminutivul „bourdeau”, apoi „bordel”. Parisul era deja pe atunci orașul școlarilor, având, pe lângă Bologna, una din cele mai vechi înalte școli din Europa. Nici o mirare că Parisul era celebru și pentru prostituatele sale. Predicatorul Jaques de Vitri se zburlea la colegii săi: „Curvărsia merge mână în mână cu știința. Studenții audiază la etaj prelegeri de teologie și la parter iau parte la cursuri de plăceri trupești”.

Curând se etalară bordeluri chiar în oraș. Într-o nouă ediție „Ars Amatoria” a lui Ovidiu, în prefață se scria că pentru a găsi o iubită amuzantă, nu există loc mai indicat decât Parisul.

Contemporanii râdeau de ambițioasele curtezene care, fără să știe să citească, împopotonate ca ducele, păseau spre biserică punând să li se care cărți de rugăciuni urise. Dacă erau deranjate de funcționarii de la moravuri, se măritau cu meseriași onorabili și-si continuau meseria. De-acum nederanjate. Apărură astfel porecle bizare „Piept tare”, „Croitoreasă de glugi”, „Fierărită de coifuri”. Pe „Fierărită de coifuri” o cunoscuse și Françoise Villon (1431-1463) ca o hoască bătrână și care într-una din baladele sale a imortalizat-o, lăsând-o să deplângă trecerea de neoprit a timpului și a tuturor plăcerilor.

G.M.T.

(Fragmente dint-o carte în pregătire la editura CONSTANT)

istoria este a faptelor și a
oamenilor, ea poate găsi...

urmăre din pag. 4

gândului că nu vom fi în stare să răspundem cu sinceritate și sacrificii disperării. În concluzie, uitate fie disputele și neînțelegerile, fie uitate insultele și minciunile, toate răutățile adversarilor și mai ales ale unor colegi de partid. Știu să lupt cu dusmanul, cât de dusman e și ăla? În fața colegilor, prietenii, devin ciobanul din „Miorita” care se gândește mai degrabă la homul prin care va ieși din această lume sau la adâncul în care va intra.

● **Un proverb spune că într-o viață trebuie să zidești o casă, să sădești un pom, să crești un copil. Ca istoric, ca parlamentar, ca publicist și nu în ultimul rând ca om, ce vi se pare cel mai important într-o viață?**

● Cel mai important e să te faci om și să rămâi om, poate a doua parte e mai grea decât prima. Unii se fac oameni sau oameni se fac peste noapte, printr-o afirmație, printr-o ingenunhere, prin acceptarea lantului legat de nări sau de creier. Nu de astfel de oameni vorbesc. Eu, ca să nu răspund în general, spun că oamenii trăiesc și după moarte sau nu mor de tot atâtă vreme cât cineva îi mai amintește. Eu am făcut multe: am 2 copii, am mai crescut unul de la o Casă de copii, am ajutat cu mijloacele mele restrânse mulți tineri care și-au găsit „azi” la mine. Din 22 dec. 1989 până azi, ca parlamentar, apoi în C.P.U.N. Constanta, am făcut mult bine, am și greșit, dar nu puteam altfel înlocuind din funcții niste oameni din învățământ. Am scris cărți, articole, m-am bucurat alături de oameni, m-am oferit uneori glumelor lor,

bucurându-mă puțin dureros de bucurialor. N-am construit pentru că nu sunt în stare, darm-am lăsat zidit în niste instituii din oraș, dar în primul rând în Universitatea „Ovidius” și în Campus. Nu singur, dar între foarte puțini, ei mai retrăgându-se, eu rămânând. Dacă acest Campus ar fi o mănăstire, Curtea de Argeș de exemplu, în seriile viitoare dinspre lac s-ar auzi, pentru un paranormal, vaietele mele de Ana și Manole în același timp. Noroc că oamenii nu sunt paranormali și că uitarea e scrisă-n legile omenești. Oricum, la fiecare „cincinal”, în lista de invitați cineva își mai aduce aminte și de mine.

● **Ce așteptați, de fapt, de la oameni?**

● Mult mai puțin decât așteaptă oamenii de la mine. În ciuda aparențelor, cuvintele sincere mă pot hrăni și pot să-mi aducă bucurie în suflet.

● **Dacă ați fi să vă caracterizați, printre cuvinte, pe care le-ați alege?**

● Prost de bun!

● **Domnule profesor, pentru că acest interviu va apare în revista „Tomis”, o revistă literară, și pentru că dumneavoastră ați scris poezie, aforisme dar și volumul „Jurnal de credință și speranță” (20 mai 1982 - 20 dec. 1989) considerați că această perioadă este cea pe care cititorii trebuia s-o cunoască sau ne pregătiți și un alt jurnal ca senator?**

● Am declarat mai înainte că apreciez toate înseamnă mărturie, izvoare ale unei lumi și epoci. Prefer jurnalul pentru că, deși apreciez literatura de ficțiune, n-am timp să inventez. N-am timp să inventez și cred că viața unui om reprezintă ceva formidabil mai ales când el e sincer. Iar eu

pot fi acuzat de orice: că l-am ucis pe Cezar, că-am dat foc Romei; mi-e greu să mă apăr. Dar pot oricând să-mi probez sinceritatea și buna credință. Perioada cuprinsă în „Jurnal” poate fi considerată cea mai condensată, cuprinzând mărturiile mele adunate în dosare (și așa cum se întâmplă de obicei, pe cel mai important Dosarul V nu l-am găsit). Îmi pare rău că revista „Tomis” n-a amintit nici măcar în treacăt, de acest „Jurnal”, poate cu scăderi dar și cu multe valente, în care sunt eu, cu trupul meu dar și cu inima mea, și multe dintre problemele învățământului. Cât despre alt „jurnal” să fim sănătoși și vom vedea...

contrastivitatea poate ...

urmăre din pag. 4

acest lucru, nu văd cine altcineva ar putea să-l facă. Și există niste elemente care mă fac să cred că se poate dezvolta o asemenea direcție: există capitole în lucrările de doctorat care s-au susținut aici care sunt contrastive. Este un domeniu care, consider eu, asigură originalitatea cercetării și nu numai asta. Este și un domeniu care cere o metodologie, niste procedee de investigare proprii. Și, din aceste discutii de natură metodologică, se pot naste, după părerea mea, și sisteme teoretice noi. Ceea ce nu este puțin lucru. Nu suntem încă acolo, dar în curând, cred că se pot schita asemenea rezultate. Există catedra de limbi romanice din cadrul facultății, precum și posibilitatea unei colaborări fructuoase cu colegii care predau lingvistica românească.

În ceea ce privește interesul pentru contrastivitate, el este destul de viu la ora actuală. Anul trecut am avut ocazia să lucrez cu studenții belgieni, la Anvers, în ceea ce privește romanistica, adică pe niste elemente specifice limbilor romanice — și anume am lucrat despre *posesie* în limbile romanice. Iar situația cu totul specială a limbii române în ceea ce privește exprimarea posesiei a stârnit interesul unanım al studenților, care nu cunoșteau limba română, dar au văzut în ea ceea ce vedea, de fapt, Alf Lombard, „al patrulea picior al mesei”. Și au încercat să înțeleagă exemplele, au lucrat pe aceste exemple, au comparat situațiile din limbile pe care le cunoșteau: franceză, italiană, spaniolă. Si a fost într-adevăr un seminar de romanistică, în care, prin prezența mea acolo, s-a adus și limba română în discuție. M-am bucurat foarte mult de reacția pe care a stârnit-o. Și, oricum, aspectele contrastive — contrastive în sensul cel mai larg al cuvântului, nu numai divergentele între limbi, ci și convergentele și particularitățile comune, față de alte limbi străine — au fost urmărite cu un interes foarte viu. Eram chiar deseori oprită pe coridoarele facultății pentru a mi se pune întrebări referitoare la limba română.

De aceea am convingerea că înscrierea cercetării științifice a cadrelor didactice și a studenților Facultății de Litere din Universitatea „Ovidius” în această zonă a contrastivității poate da rod, poate constitui coloana vertebrală a unei școli de lingvistică la Constanta.

● **Vă multumim.**

LABIRINT

• În primul număr pe acest an al **României literare**, Alex Ștefănescu comentează cu oarecare amărăciune antologia scoasă de Cezar Paul Bădescu, și intitulată pretențios "Cazul Eminescu". E vorba de textele apărute în celebrul număr al *Dilemei* din februarie 1998, precum și de polemicile și reacțiile stărnite ulterior, în presa vremii, adunate acum între copertile unui volum de 250 de pagini, scos de editura „Paralela 45”. Criticul de la R.L. îl acuză pe autor de neprofesionalism, întregul grup de tineri contestatari "în stil hip-hop" fiind, în opinia sa, doar niște "aruncători de petarde publicistice", purtători de cuvânt ai culturii de cartier — pe care, pe de altă parte, Mircea Cărtărescu o susține, preferând să-și vadă junii amici gândind cu propriile capete (chiar dacă nu întotdeauna bine), decât să "rumineze și regurgiteze înțelepciunea altora". Volumul recent apărut ar fi conceput, după Alex Ștefănescu, doar pentru ca scandalul să nu se stingă de tot și, cu el, gloria micului grup de rebeli. Lucru la care contribuie, de altfel, și criticul, tocmai prin comentariile lui. Ce ni se pare benefic este, oricum, faptul că se mai nasc atitudini — de orice tip ar fi ele — în indolența și amorteala generală în care trăim.

• Amicul Radu Bărbulescu ne trimite de la München ultimele două numere (3-4) ale elegantului său **Observator**. Cu acribie și tenacitate, constituindu-se într-o veritabilă instituție culturală românească pe mealeaguri nemțești, scriitorul, politolog și traducătorul R.B. adună în paginile publicației sale azurii scriitori și comentatori din România și din lume, ambiționându-se să fie la curent și în permanent contact cu realitățile sociale și culturale din țară.

• Emul al literaturii ieșene, Cassian Maria Spiridon (sprijinit de importante nume de poeți români și străini) editează în capitala Moldovei o elegantă revistă-carte, **Poezia**, ce-și propune să pună arta din titlu în contact cu celelalte mari teme sau arte ale omenirii. Ultimul număr din anul care a trecut se ocupă astfel de "Poezie și arhitectură", lăsându-i să vorbească / să scrie pe cei care "trudesc" pe ambele tărâmuri, sau publicând versuri cu motive conexe temei propuse. Pe lângă antologarea unor mari poeți universali, mai sunt prezente poeme ale unor reprezentativi scriitori români, cu versuri originale sau traduse în română, engleză, franceză, spaniolă, germană sau italiană.

• Tot de la Iași am primit ultimul număr al revistei **Cronica**, unde am descoperit un poet — Vasile Constantinescu — și un foarte bun eseist — Christian Crăciun. Interesant ni s-a părut și portretul pe care Nicolae Busuioac i-l face cititorului (ideal sau ba) trăitor în lumea convulsivă de azi.

• **Adevărul literar și artistic** a scos de curând ediția sa cu numărul 500, prilej cu care mai marele său, Cristian Tudor Popescu, se întreabă în stilul-i cunoscut: "Mai are rost să continuăm... în acest imperiu al *superficiului* devastator... sub acest bombardament sălbatic cu napalm vărsat din eter asupra României de avioane invizibile?" Răspunsul celor mai avizați și iluștri cititori ai săi este limpede: Mergeți înainte, băieți, măcar în chip de "spital de campanie al spiritelor românești", încercând, demodați și nostalgici, să mai dregeți din rănilor uriașe de pe trupul încercat al culturii actuale. La mulți ani și din partea noastră!

• Revista clujeană **Cetatea culturală** (nr. 12) publică o impresionantă mărturie a lui Dumitru Cristea, despre anii petrecuți în cele mai dure închisori comuniste, ani luminați totuși de prezența unor mari personalități precum Radu Gyr sau Nichifor Crainic. Interesante sunt și paginile de literatură universală, precum cea consacrată dramaturgului belgian Jean Louvet sau articolul dedicat mitului, religiei și tradițiilor irlandeze.

• Numărul 27 (Trim. I 2000) al revistei culturale **Pro și Contra** editată de Mircea Gorun și Cercul cultural din Petah Tikva, Israel, propune cititorilor un sumar bogat și interesant, din care am reținut opiniile dr. Andy Z. Lehrer cu privire la „Apartenența scriitorului evreu de limbă română”, precum și pagina dedicată poezilor de limbă română din Israel.

ARIADNA

• Evenimentul literar care a polarizat în jurul său — la jumătatea lunii decembrie a anului ce abia s-a încheiat — interesul membrilor Filialei „Dobrogea” a Uniunii Scriitorilor a fost cea de a V-a ediție a „Colocviilor tomitane”, prezentată detaliat în paginile de început ale numărului de față. Participarea scriitorilor din Constanța, alături de numeroșii scriitori invitați din țară, la dialogul despre postmodernism din cadrul „Simpozionului”, care s-a desfășurat cu acest prilej, la momentele acordării premiilor revistei „Tomis” și ale Filialei, la interesantele lansări de carte, cât și la întâlnirea cu profesorii și studenții Universității „Ovidius” — a dat manifestării amplitudine și un plus de încredere în valorile literare euxine, capabile de surprinzătoare și relevante performanțe. Colaborarea dintre Revista „Tomis”, Filială și Universitatea „Ovidius” a constituit o ocazie binemeritată pentru a ne convinge ce resurse intelectuale și creație imense are la ora actuală Constanța, resurse care trebuie protejate, stimulate, respectate și puse în adevărata lor valoare prin promovarea unei strategii culturale și a unor programe cu rezonanță națională. „Colocviile” din cetatea Tomis au adus, pentru două zile, în atenția publică, scriitorul român, de la sfârșitul acestui secol, cu preocupările, împlinirile, dezamăgirile, gândurile și cărțile sale. Și tot această sărbătoare a spiritului a reliefat, mai concludent ca oricând, un fapt imposibil de ignorat și anume că: într-o lume și într-o societate bulversată, luată cu asalt de agresivitatea veleităților de toate categoriile, de incertitudine și dezamăgire, lipsită de orizont, întinată de fanfaronada, demagogia și păcălelile politicianiste — scriitorul rămâne făptura plină de candoare, luciditate și curaj, un luptător cu o conștiință trează, vizionară, incomodă, în stare — dacă nu să

salveze, prin scrisul, soluțiile și ideile sale, această lume —, cel puțin s-o facă mai bună, mai solidară, mai sinceră și suportabilă. Darcine să-l asculte?! Mai ales aici în provincie?! Când oficialii noștri „aleși” să răspundă de destinele culturii, de soarta intelectualilor și scriitorilor celui de-al doilea mare oraș al țării, nu catadicesc să onoreze cu prezentările asemenea reuniuni?! Ei preferă să frecventeze, cu o asiduitate demnă de invidiat, fel de fel de întâlniri culturale de cartier, care nu-i soliciită

viața filialei

spiritual prea mult, și care le aduc un facil capital electoral!

• Constantin Novac, secretarul executiv al filialei a fost oaspetele colegilor noștri de la Focșani, la sărbătorirea unui deceniu de apariție a interesanților lor publicații literare — „Revista V”.

• Nicolae Motoc a participat, în calitate de invitat al Cercului ofiterilor din Constanța, la lansarea volumului de versuri „Singurătatea nu-mi aparține” (Editura „Dada”) semnat de Mircea Lungu, prilej cu care a evocat momentul debutului autorului în paginile revistei „Tomis” și și-a exprimat cu rigoare opiniile critice despre poemele cuprinse în această primă carte a maitânărului nostru confrate.

• Ovidiu Dunăreanu s-a întâlnit cu elevii Liceului din orașul Basarabi. În cadrul aceleiași sesiuni literare a fost prezentat noul volum de versuri „Doar mie mi-e frică” al tinerei poete Amelia Stănescu. Împreună cu criticul de artă dr. Doina Păuleanu, scriitorul a vernisat la Galerile „Amfora” din Constanța frumoasa expoziție de grafică de carte a ing. Cornelia Dinu, cadru didactic al Liceului mai sus amintit.

• La sediul Uniunii Democratice

a Țătarilor Turco-Musulmani din România a fost lansat volumul „Domnul copil” (Cocuk efendi) de Arthur Porumboiu, varianta în limba turcă fiind tradusă de Agi-Amet Gemal și Bayar Abdurain Amet. Au fost prezenti, din partea Filialei, Ovidiu Dunăreanu și Yaşar Memmedemin.

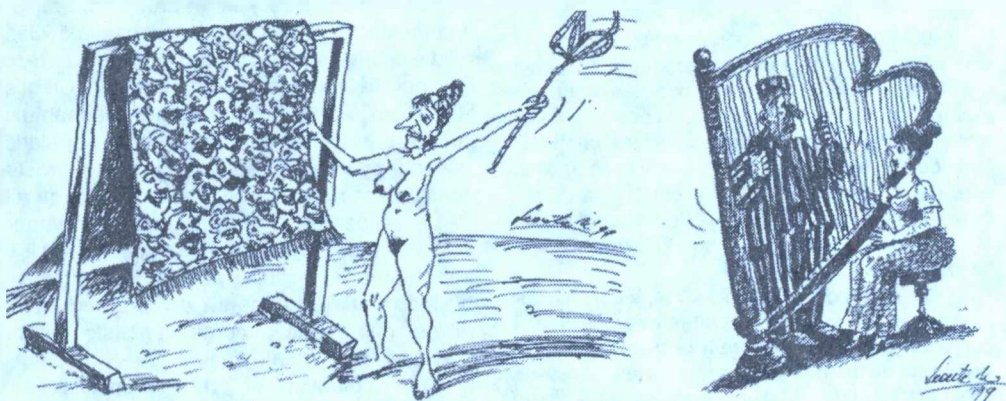
• Florin Șlapac își înscrie în palmaresul său de traducător un nou titlu. Este vorba de „Ultimul împărat”, carte scrisă de Edward Behr, care a cunoscut un răsunător succes de librărie. Apărută de curând la Editura „Humanitas” în „Colecția Spectacolul istoriei”, lucrarea este un document inedit despre ultimul împărat al Chinei — Pu Yi — convertit de comuniști într-un „veritabil om nou”.

• Universitatea „Ovidius” a organizat la sediul din noul campus o întâlnire cu profesorul și scriitorul Sorin Alexandrescu. Au fost puse în discuție, din diverse perspective, prin dizertații ale unor istorici, profesori de filozofie și filologi, două cărți semnate de invitat: „Privind înapoi, modernitatea” și „Paradoxul român”, ambele apărute la Editura „Univers”. Editura a fost reprezentată de poeta Denisa Comănescu, care a vorbit despre activitatea științifică a profesorului Sorin Alexandrescu. Despre cărți și-au exprimat opiniile profesorii Nicolae Rotund, Ileana Marin, Valentin Ciorbea, Celia Ionescu și Silviu Panait. Din partea revistei „Tomis” și a Filialei au participat Dan Perșa și Cristina Tamaș.

• Biblioteca de la Clubul Elevilor, condusă de prof. Eugenia Timofticiuc, a inițiat înființarea unui cenacul de literatură pentru copii. Conducerea acestui cenacul urmează să-i revină poetei Sanda Ghinea, autoarea a numeroase cărți destinate celor mici și posesoarea unor premii literare acordate pentru un asemenea gen de literatură.

O.D.

CARICATURI DE LEONTE NĂSTASE

calendar dobrogean

5 (7).01.1889 — S-a născut Ioan D. Chirescu, compozitor, dirijor (m.25.03.1980)
5.01.1940 — S-a născut Cola Fudulea, poet, prozator
6.01.1883 — S-a născut Stavru Tarasov, artist plastic (m.18.01.1961)
7.01.1936 — S-a născut Varujan Cozighian, violonist
9.01.1898 — S-a născut Sandra Cotovu, prozator (17.07.1987)
9.01.1909 — S-a născut Al. Popescu-Scărișoreanu, poet
9.01.1922 — S-a născut Stefan Mangoianu, compozitor (m. 1979)
9.01.1942 — S-a născut Olimpiu Vladimirov, poet, publicist
10.01.1906 — S-a născut Grigore Moisil, matematician (m. 1973)
11.01.1906 — S-a născut Boris Caragea, sculptor (m. 1982)
12.01.1888 — A murit Emilia Căldăraru, poet (n. 7.08.1931)
13.01.1879 — S-a născut Ion Borcea, naturalist (m.30.06.1936)
15.01.1932 — S-a născut Sanda Ghinea, poet

15.01.1937 — A murit Anton Holban (10.02.1902)
16.01.1909 — S-a născut Alexandru Aldea, poet
16.01.1923 — S-a născut Lidia Radian, scenograf
16.01.1924 — S-a născut Dragoș Alexandrescu, muzician
17.01.1950 — S-a născut Vasile Cojocar, actor, poet
20.01.1943 — A murit Pericle Papahagi, lingvist, folclorist (n. 1872)
21.01.1943 — S-a născut Petru Vălușeanu, poet, publicist, (m. 31.10.1951)
23.01.1934 — A murit Dimitrie Crutiu-Delasăliște, poet, publicist (n. 1821)
24.01.1916 — S-a născut Wanda Sachelarie-Vladimirescu, pictor, grafician
26.01.1960 — S-a născut Dan Perșa, scriitor, publicist
28.01.1938 — S-a născut George Leolea, grafician (m. 18.11.1983)
29.01.1952 — S-a născut Viorel Măgureanu, autor dramatic
30.01.1990 — A murit Eugen Lumezianu, prozator, dramaturg (n. 22.04.1937)
30.01.1938 — S-a născut Eugenia Văjiaș, poet
30.01.1942 — S-a născut Ioan Popișteanu, editor, bibliolog.

GELU CULICEA

OCEANOLOGIE

fauna

Această imensă parte din suprafața Terrei pe care o ocupă apele Oceanului Planetar, pe drept cuvânt denumită „supercontinentul albastru”, constituie zona în care reprezentanții regnului animal ating cea mai mare dezvoltare, spre deosebire de suprafețele continentale unde, din acest punct de vedere, plantele dețin întâietatea.

În mediul marin, regnul animal își are reprezentanți aproape din toate clasele, populând atât zona din imediata apropiere a tărâmurilor, cât și largul oceanelor, de la nivelul apelor superficiale până în adâncile și obscurele fose abisale.

Din familia *Protozoarelor* — care cuprinde organisme monocelulare — *foramiferii* și *radiolarii*, ce au populat din cele mai vechi timpuri mediul marin, au o mare importanță în oceanografie, deoarece scheletele lor externe (calcaroase sau silicioase) pot furniza informații despre condițiile de viață din trecut, servind în același timp și la datarea și corelarea sedimentelor marine.

La fel ca și scheletele interne ale *spongierilor*, organisme mai evolute, multicelulare, ce fac parte din *încrengătura Polifera* și care trăiesc fixați pe fundul mărilor și oceanelor la diferite adâncimi îmbrăcând o diversitate de forme, foarte interesant pentru aspectul său exterior este *coșulețul Venerii* (*Euplectella*) format dintr-o împletitură de ace silicioase.

Un mare grad de polimorfism caracterizează reprezentanții *încrengăturii Coelenterata*, dintre care cele mai răspândite sunt diferite specii de polipi din clasa *Hydrozoa*, ale căror tentacule prevăzute cu celule vezicante (*nematociste*) servesc la imbolizarea victimei, spre a fi apoi digerată. Tentaculele unor specii de polipi (*Physalia*) pot atinge lungimea de 10 m, iar otrava conținută în nematociste este mortală chiar și pentru om. Tot din această încrengătură fac parte și meduzele, cu o largă răspândire, îndeosebi în apele mărilor din zonele temperate și polare. Unele exemplare pot atinge, uneori, dimensiuni impresionante (până la doi metri diametru).

Platforma continentală din zona apelor calde, a căror temperatură nu coboară sub 23°C, este domeniul *coralilor*, celenterate ce fac parte din clasa *Anthozoa*... Coralii formează colonii arborescente dispuse pe un schelet masiv de culoare roșie sau roz, mai rar albă, acoperit de un înveliș cărnos în care sunt înfipti numeroși indivizi. Sunt răspândiți în apele tropicale ale oceanelor Pacific și Indian, dar și în Marea Mediterană. După moartea coralilor, scheletele lor calcaroase dau naștere recifelor coraliere, datorită faptului că mișcările de subsidență permit dezvoltarea masivă a coloniilor de corali, pe care apoi mișcările de ridicare ale scoarței terestre îi aduc la suprafață.

După locul de formare există trei tipuri principale de recifi: marginali, bariere și atoli.

Recifi marginali se dezvoltă în imediata apropiere a zonelor costiere, în cazul când platforma continentală prezintă diferite denivelări cu înălțimi ce ajung până la 30-35 m de suprafața oceanului.

Recifi bariere sunt separați de continent printr-o lagună, formând adevărate baraje în apropierea coastelor pe lungimi de zeci și chiar sute de kilometri (de exemplu, Marea Bariere din nord-estul Australiei se desfășoară pe aproximativ 2300 km).

Dar cele mai interesante forme coraliere sunt atolii, care reprezintă un recif de formă ovală sau chiar rotundă, ce închide apele unei lagune. Sunt foarte răspândiți în Oceanul Pacific, unde unii dintre ei ajung la dimensiuni uriașe, cum este, de pildă, atolul Kwajalein din insulele Marshall, al cărui inel coraligen de 283 km închide o imensă lagună de 65 km lungime și 30 km lățime.

Tot în apropierea tărâmului, pe fundurile nisipoase ori măloase, mișună diferite specii de *viermii polichetei*, ale căror tentacule și branhiile multicolore, irizate, și dispuse ca o coroană, în jurul corpului cilindric, translucid sau opac, se retrag iute, la cea mai mică agitare a apei, în învelișul lor protector. Probabil că, impresionați de aspectul deosebit de atrăgător al acestor organisme marine, naturaliștii le-au dat denumiri feminine din mitologia greacă: Aphrodita, Nereis, Hermione etc.

IOAN STĂNCESCU

BORGES

INEDIT

Frumusețea nu e un fapt extraordinar

POEZIA MEA. Pare lipsit de modestie ca eu să vorbesc despre poezia mea, dar la capătul atâtor ani am sfârșit prin a înțelege că frumusețea nu este un fapt extraordinar, că frumusețea este comună, și că oricine o poate atinge, și așa cum spunea Pliniu cel Tânăr într-o frază transcrisă de Cervantes „nu există carte cât de rea să nu conțină ceva bun”, și că tuturor ne este permis câteodată, printr-o conjuncție favorabilă a astrelor, să „reușim frumusețea” chiar și mie, bătrân ucenic de șaptezeci și trei de ani, care am învățat în urma greselilor. Îmi aduc aminte că atunci când eram pe punctul de a publica prima mea carte, **Fervor de Buenos Aires** în 1923, am vrut să i-o arăt tatălui meu, care era un poet rafinat, și mi-a spus: „Nu, trebuie să comiți propriile tale greseli și să le descoperi”. Apoi i-am dat un exemplar. Niciodată nu mi-a comunicat opinia sa despre el, dar după moartea sa am găsit acest prim exemplar din acea primă editie. L-am găsit aproape ascuns sub o urzeală de corecturi și recomandări pe care le-am adoptat pentru a doua editie, după atâția ani de la moartea sa. Tatăl meu niciodată nu mi-a spus un cuvânt cu privire la carte. Dar am înțeles că toate corecturile erau juste. Dorea ca eu să mă formez prin greseli și nu știu dacă am reușit s-o fac, dar știu că am comis toate erorile literare posibile; cariera mea a fost o serie de echivocuri. Si acum aş vrea să amintesc un moment, poate imaginar — dar cum pot să disting între real și imaginar? — momentul în care poezia mi-a fost revelată. Am inventat diferite amintiri tot atât de apocripice pe cât de autentice despre acest moment. Pot să mă gândesc la tatăl meu recitând pasaje din Swinburne sau din Keats sau din Shakespeare și revelându-mi deodată că limbajul nu este doar un mijloc de comunicare ci și un simbol, o pasiune și o muzică... Pot să mă gândesc de asemenea la bunică mea, recitând și citind Biblia pe care o știa pe dinafară. Oricare din aceste momente este posibil și chiar probabil. Unul din ele trebuie să fie cert. Ceea ce știu este că am ajuns să simt, dintr-o epocă atât de îndepărtată încât deja uitarea circumstanțială o acoperă, că am avut revelația artei poeziei, adică a valorii magice a cuvântului. Și apoi, mult după aceea, am făcut acea descoperire despre care am vorbit, faptul că frumusețea este comună și că toti o putem atinge și vom fi atins-o vreodată. Cunosce în Buenos Aires poeți mediocri și chiar mai rău; mulți foarte buni, și știu că și chiar cei mai neînșestrați au versuri demne de amintit, astfel încât, poate că o exista vreun rând bun în opera mea și pot să mă gândesc că dacă eu am scris, și-mi este rușine să mărturisesc, cincizeci de volume, în realitate meritau scrise două sau trei pagini, poate chiar și atât este prea ambițios, să spunem, două sau trei rânduri, atât este suficient și chiar prea mult.

Timpul este cel mai bun antolog...

Cansinos Asséns ca și Leopoldo Lugones credea că metafora era elementul esențial al poeziei și toti credeau la fel și ne gândeam la posibilitatea de a descoperi metafore noi. Acum m-am convins că nu există această posibilitate...

Ei bine, ultraismul s-a bazat, parțial pe această idee, pe importanta metaforei. Dar mai important decât asta este faptul că eu am simțit atunci că Madridul nu era altceva decât, sau mai bine zis am simțit că era o lume de dialog literar. Era ca și cum lumea nu ar fi avut altceva de făcut decât să se gândească la literatură. Bineînțeles, îmi exagerez experiențele...

Ei bine, m-am întors la Buenos Aires și am adus cu mine ultraismul de la Madrid, pe lângă alte lucruri, de exemplu opera lui Cansinos. Mi-a venit ideea de a funda Școala Ultraistă și această școală a fost, cred eu, complet depreciable doar că a inspirat în noi o fervoare comparabilă cu aceea a madrilienilor. Ceea ce am scris noi era destul de subtil; de exemplu: „Semințele scriu litere de fum pe tabla cerului”. Pot să mărturisesc, niciodată nu am spus-o cuiva, că eu sunt autorul unuia din aceste versuri, nu voi spune al căruia, voi spune al celui mai prost. Este foarte dificil să-l alegi pe cel mai prost, în plus cel mai prost este memorabil...

Am dorit să fiu un poet metafizic, ceea ce era ambițios. Mă găseam sub influența lui Macedonio Fernández și a lui Miguel de Unamuno și în plus a lui Shopenhauer, Berkeley, Hobbes și Mangan. Mai mult, mi-a trecut prin cap să fiu poet clasic spaniol al

secolului XVII, am vrut de asemenea să fiu autor de proză baroc, am vrut să fiu Quevedo, Saavedra Fajardo y Góngora, și mai mult, am vrut să fiu poet al Buenos Aires-ului, ceea ce nu știu dacă se potrivește foarte bine cu cele două intenții anterioare. Cert este că am eșuat în toate trei, dar lumea a simțit ambizia eșecului meu și s-a gândit că în spațiile unei persoane care esuează în moduri atât de diferite, în intenții atât de diferite, ar putea exista ceva. Atunci am publicat o carte intitulată **Inquisiciones**, scrisă într-o spaniolă latinizată, într-o spaniolă ce căuta să-l plagieze pe Quevedo, să spunem, pe Saavedra Fajardo și pe Gracián. Apoi mi-am amintit că eram argentinian și mi-am propus să fiu argentinian, ca și cum nu aș fi fost deja... Acum, ce înseamnă să fii argentinian?... Cred că a aparține unei țări este un act de credință. A fi argentinian înseamnă a te simți argentinian. În ceea ce privește definiția argentinianului, prefer să nu fiu întrebat, așa cum nu pot să spun care este gustul vinului, gustul prieteniei, ce este luna, ce este tristetea, ce este bucuria. Sunt lucruri prea elementare pentru a putea fi definite prin intermediul altor cuvinte fără a le diminua forta.

PROZA MEA. Admirabilul stilist și romancier Walter Pater a spus sau a scris că toate artele aspiră la condiția muzicii. Nu și-a expus motivele, sau poate memoria mea le-a uitat în acest moment. Eu cred că un motiv al acestei afirmatii ar putea fi acela că, în muzică, fondul și forma se confundă. Voi căuta un exemplu foarte simplu, cea mai săracă dintre melodii: milonga (sunt argentinian). Dacă eu îmi amintesc o milonga și sunt întrebat cum este, pot doar s-o fredonez, nici măcar nu sunt sigur că pot s-o fredonez bine; fondul și forma sunt același lucru. În schimb credem că în proză, de exemplu, există un fond și există o formă și mai credem că în filozofie se întâmplă același lucru. Am ajuns să bănuiesc că aceasta poate fi o greșeală. Bineînțeles putem povesti argumentul lui **Don Quijote**, putem crede că-l putem povesti, dar argumentul lui **Quijote**, povestit, este poate argumentul cel mai sărac și cartea este poate cartea cea mai bogată a literaturii, adică, greșim considerând că un argument se poate relate.

Stevenson a spus că „un personaj de ficțiune este o înșiruire de cuvinte”, dar ceva în noi se revoltă împotriva acestei afirmatii. Este adevărat că (să continuăm cu același exemplu) Alonso Quijano a visat să fie Don Quijote și a ajuns, câteodată, să fie. Este adevărat că Alonso Quijano pare a fi „înșiruirea de cuvinte” pe care, pentru totdeauna, a scris-o Cervantes, dar totuși stim, sau mai bine zis, simțim, care este cea mai bună formă de a ști, că Don Quijote nu constă doar în cuvintele scrise de Cervantes. O dovadă a acestui lucru, am avea-o în **La vida de Don Quijote y Sancho** a lui Miguel de Unamuno. Cervantes nu ne spune ce a visat Don Quijote între o aventură și alta, poate că a spus-o odată când a vorbit despre peștera lui Montesinos, dar, în general, nu spune, și totuși stim că Don Quijote, între o aventură și alta, a dormit și fără îndoială a visat. Poate l-a visat pe Don Quijote, poate a visat epoca în care trăia Alonso Quijano, poate a visat-o pe Dulcineea, care a început să fie un vis și nu Aldonza Lorenzo, dar, în sfârșit, noi stim că nu doar în **El Quijote** ci și în orice roman demn de acest nume personajele există nu numai când se află pe scenă, ci trăiesc și în timpul absenței lor.

Bineînțeles că eu pot să povestesc argumentul unei cărți și nu pot să povestesc argumentul unei melodii foarte simple, adică pot doar s-o repet, dar există în carte ceva mai mult decât ceea ce poate fi relatat, există în carte ceva mai mult decât cuprinsul său, decât rezumatul său, există cartea însăși. Aceasta ne conduce la misterul central al literaturii: ce este literatura? Înainte de toate, ce ciudată această idee a omului de a dori să creeze o altă lume!...

M-am gândit încă o dată să scriu povesti, dar încă ezitam; atunci am scris o carte care se intitulează puțin cam pompos, puțin cam în glumă, **Historia universal de la infamia**. Această carte este o serie de biografii de criminali. Eu încep întotdeauna cu un personaj real, cu o temă reală, la fiecare două sau trei pagini, încetez să transcriu și încep să inventez...

O temă care revine în opera mea este tema labirintului. Revine prea des, după cum au insinuat totuși criticii mei pe bună dreptate. Cu aceasta am putut să mă eliberez de o amintire a copilăriei, o carte despre antichitatea elenă cu o gravură. Acum o văd. Reprezintă cele șapte minuni ale lumii, una dintre ele este labirintul din Creta, care are o formă circulară și niște crăpături; și eu mă gândeam că aș putea să văd Minotaurul dinăuntru cu ajutorul unei bucăți de sticlă pentru mărire. Din fericire nu am reușit să-l văd niciodată, cu toate că m-am gândit mult la el. Labirintul este simbolul viu al perplexității și de aceea l-am ales, pentru că din multele emoții pe care omul le încearcă, cea mai frecventă în mine este perplexitatea, minunea, uimirea.

(Dintr-un ciclu de conferințe susținut în 1973 la Madrid, după Cuadernos Hispanoamericanos 505/507 1992).

OLIMPIA CARDENES

RECEPTAREA CRITICĂ A OPEREI LUI BORGES

Opera lui Borges este extinsă și variată, bogată în referințe la civilizații și culturi diferite, cu o extraordinară influență în literatura hispanoamericană contemporană. Borges, chiar dacă este mai cunoscut pentru creația sa narativă, cultivă de asemenea genurile lirice și eseistice.

Prima producție literară a lui Borges se înscrie în ceea ce s-a numit *ultraism*, una din mișcările spaniole de avangardă. În timpul sederii sale în Spania (1919-1921) ia contact cu această mișcare și participă cu entuziasm la dezvoltarea sa.

Caracteristicile *ultraismului*, ca și cele ale altor curente din epocă, se bazează pe un refuz iconoclast al modernismului și al sentimentalismului, pe de o parte, și pe importanța metaforei, esența însăși a poemului, pe de altă parte.

Borges duce cu sine *ultraismul*, când se întoarce, în 1921, în Argentina. Odată cu sosirea sa, începe propagarea avangardei, prin intermediul unor reviste ca: **Proa** (1922-1923), **Prisma** (1921-1922) și **Martín Fierro** (1924-1927). Urmând atitudinea combativă și provocatoare ce îi caracterizează pe avangardiști, ultraiștii argentinieni îl atacă direct pe modernistul Leopoldo Lugones în paginile revistei **Martín Fierro**.

Relația dintre Borges și Lugones a provocat multe discuții în rândul criticii. În general, se consideră că diferența dintre poezia lui Lugones și cea a avangardei este mai mică decât se pare, dat fiind că acesta începuse deja reînnoirea metaforelor poetice. Înfruntarea era, mai degrabă, rezultatul excesivei importanțe politice și sociale acordate lui Lugones, figură literară incontestabilă în epocă, care însă îi irita pe tinerii săi compatrioți. Cu toată contribuția la difuzarea *ultraismului*, sunt puține mărturiile poetice care ne rămân. Doar acele poeme pe care le-a publicat în reviste spaniole; restul creației sale avangardiste fiind distrusă de Borges însuși, după renegarea publică a acestor începuturi literare.

Prima sa carte publicată este **Fervor de Buenos Aires** (1923). La întoarcerea din Europa, Borges redescoperă Buenos Aires, orașul amintirilor sale din copilărie. Este vorba despre un moment cultural major pentru capitală: clasa medie ajunge pentru prima dată la putere cu Partidul Radical al lui Hipólito Irigoyen. Cu el se inițiază un proces de laicizare a învățământului, la care are acces acum majoritatea populației. Aceasta contribuie la producerea unei creșteri considerabile a numărului de cititori. Pe de altă parte, se acordă o mare importanță tematicii argentinienne. Scriitorii momentului încearcă să adopte un stil propriu argentinian, *criollo* și *porteño*, cu o abundentă de expresii locale. Borges nu rămâne la marginea acestor curente *criolliste*. Paradoxal, în timp ce contribuie la divulgarea *ultraismului*, scrie într-un stil care nu mai are nimic în comun cu avangarda.

Volumul **Fervor de Buenos Aires** se caracterizează printr-un limbaj simplu și un ton intim, temele tratate fiind timpul, singurătatea și moartea. Este vorba de o serie de imagini ale Buenos Aires-ului, încărcate de culoare locală; o încercare de portretizare a orașului vechi care primea în acel moment valuri de imigrare europeană și care se afla în plin proces de modernizare.

În această direcție *criollistă* va scrie alte două culegeri de poezii: **Luna de enfrente** (1925) și **Cuaderno de San Martín** (1929), ca și două cărți de eseuri: **Inquisiciones** (1925) și **El idioma de los argentinos** (1928). Mai târziu va renega și această etapă.

În anii 30, se asistă la radicalizarea mișcărilor naționaliste. Inteligența se va politiza din ce în ce mai mult, influențată de Războiul Civil spaniol și de cel de-al 2-lea Război Mondial. În

Argentina, după Revoluția din septembrie (1930), care l-a înlăturat de la putere pe presedintele Irigoyen, apare o mișcare politică de ideologie catolică, autoritară și ultraconservatoare. Borges adoptă o poziție de refuz față de această ascensiune a dreptei naționaliste. Nu se arată partizan al nici unei tendințe ideologice: scepticismul său intelectual, dragostea lui pentru literatura pură și disprețul pentru formele retorice naționaliste, reprezintă cauza îndepărtării sale de aceste curente. Totuși, evenimentul care a marcat opțiunea sa politică, a fost creșterea puterii militarilor (în 1943) și președenția lui Perón (începând cu 1946). Borges se opune deschis regimului peronist și aceasta îi va aduce persecuții.

Din punct de vedere literar, optează pentru forme estetizante și pentru universalizarea temelor. Este epoca faimoasei polemici între grupurile din Florida și Boedo. Revista **Martín Fierro**, portavoce, cum am menționat mai sus, a avangardei argentinienne, își avea sediul în strada Florida. Boedo era cartierul popular unde se publicau reviste ca: **Extrema izquierda** și **Claridad**, de o evidentă tendință de stânga.

Astfel, fiecare grup se identifică cu o atitudine estetică diferită; pe de o parte, arta minoritară, estetizantă și europeizantă a grupului Florida; pe de altă parte, realismul compromis al celor din Boedo. Borges întotdeauna i-a minimalizat importanta și chiar a ironizat această polemică; care era, după părerea lui, artificială și inventată de critica literară.

În acest context apar poetici ce vor avea o mare influență în creația literară hispanoamericană a decadelor următoare (inclusiv „boom”-ul narațiunii anilor '60). Cele mai cunoscute sunt „lo real maravilloso” a lui Algo Carpentier și „la literatura fantástica” a lui Borges. Poetica lui Borges este mult influențată de filosofia idealistă (Platon, Hume, Berkeley, Schopenhauer): lumea este iluzorie ca și formele de încercare de a o percepe în totalitate. Sistemele filosofice și religioase sunt valorizate prin estetic, dat fiind că sunt doar niște construcții mentale ale omului pentru a defini și a descrie realitatea, tot atât de fictive ca și literatura. Toate teoriile și sistemele — produse ale rațiunii; mitologiile și literaturile — produse ale imaginației — izvorăsc din același sistem mental de bază: categoria imaginabilului se reflectă într-un singur om, apoi în totii oamenii, și în toate cărțile.

În narațiunile sale, Borges folosește o tehnică de fictionalizare a realității. Reușește să dea aparență de realitate a ceea ce este fantastic, pe baza unor citate bibliografice și detalii erudite; obiectivul său este acela de a confunda adevăratul cu falsul. Fantasticul este unicul mijloc de a se apropia de dezvăluirea enigmei universului. Orice încercare de realism este ingenuă, lumea iluzorie și limbajul fiind incapabile să exprime misterul. În această poetică a fantasticului se înscriu cărțile de povestiri care l-au făcut pe Borges cunoscut: **El jardín de los senderos que se bifurcan** (1941), **Ficciones** (1944) și **El Aleph** (1949). Precedentul lor, exercițiile narative din **Historia universal de la infamia** (1935), în care unica creație complet proprie (adică non-bazată pe biografia unor personaje reale) este **Hombre de la espina rosada**, poveste devenită celebră.

Temele și motivele pe care le folosește sunt destul de curente. Tema labirintului și cea a refuzului timpului devin aproape obsesive, alături de altele ca spațiul, visul, oglinzile, eternitatea, moartea, identitatea personală, etc. Apropierea de aceste teme se face prin remarcabila eruditie a lui Borges.

Influența literaturii baroce este una dintre cele mai puternice. Pentru Borges, barocul nu este o perioadă a literaturii, ci o etapă prin care trece orice artă, o categorie mentală permanentă care se repetă ciclic în epoci și culturi diferite. Barocul este acea etapă finală a artei în care aceasta devine propriu ei obiect și limită a tuturor posibilităților estetice. Pentru Borges, barocul este important prin scepticismul său. Rămâne în urmă siguranța gânditorului umanist, pentru a ceda locul unui „eu” care se îndoiește și care e conștient de poziția sa periferică în lume; o lume care e falsă, care e doar o reprezentare. Această atitudine barocă, atât de apropiată de cea a lui Borges însuși, acest scepticism este cel care dă naștere gândirii moderne.

traduceri de

LAURA TUDORAS

◆ Revistă editată de Consiliul Local al Municipiului Constanța cu sprijinul Ministerului Culturii și al Casei de Editură „Ex Ponto”

◆ Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România

• Redactor șef: CONSTANTIN NOVAC • Redactor șef adj.: NICOLAE MOTOC

Adresa: Constanța, Piața Ovidiu nr. 12, tel. fax 61.11.72, 61.10.79 ISSN 12208167 Tiparul: INFCON S.A. Constanța • Cititorii din străinătate se pot abona prin „RODIPET” S.A. P.O. Box 33-57, fax 0040-1-222.64.07; 222.64.39, telex 11995, Piața Presei Libere nr.1, sector 1, București, România • Redactor de serviciu: DAN PERSA